

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ana Allegra

**DIPLOMACIJA KOT SREDSTVO MIRNEGA REŠEVANJA
MEDNARODNIH SPOROV**

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ana Allegra

Mentor: predavatelj Marko Kosin

So-mentor: asistent dr. Milan Brglez

**DIPLOMACIJA KOT SREDSTVO MIRNEGA REŠEVANJA
MEDNARODNIH SPOROV**

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

ZAHVALA

*Moji čudoviti družini, teti in stari mami,
ki mi vedno stojijo ob strani in me podpirajo.
Rada vas imam.*

*Mojim prijateljicam in prijateljem.
Brez vas bi bilo življenje prazno.*

*Posebna zahvala gre g. Marku Kosinu in dr. Milanu Brglezu,
ki sta me z nasveti usmerjala, da nisem zašla s poti,
spodbujala z idejami in iztočnicami za nova razmišljanja
ter mi nudila tehnično pomoč.*

DIPLOMACIJA KOT SREDSTVO MIRNEGA REŠEVANJA MEDNARODNIH SPOROV

V mednarodnem okolju je neuspeh spornih vprašanj vedno vodil v splošne konflikte in vojne. Razvoj mednarodnega prava je pripeljal do različnih načinov mirnega reševanja mednarodnih sporov in uporaba sile s strani sprtih držav je tako postala nedopustna oziroma nedovoljena. Glavni namen diplomske naloge je preučevati načine ter ustrezne institucije, ki so na voljo mednarodni skupnosti pri mirnem reševanju mednarodnih sporov. Zelo podrobno so opisana tako imenovana diplomatska sredstva mirnega reševanja, kot so pogajanja, kjer je predmet izključno v rokah strank, posredovanje, anketa in sprava, v katerih pa je potrebna pomoč tretje nepristranske strani. Temu sledijo pravna sredstva mirnega reševanja sporov, ki jih delimo na arbitražo ter sodno rešitev, katerih cilj je določitev pravno zavezujočih odločitev. Zadnji del diplomske naloge vsebuje vlogo političnih institucij, kot so Združeni narodi ter razne regionalne organizacije pri reševanju mednarodnih sporov. Trije najpomembnejši organi pri organizaciji Združenih narodov, ki imajo glavno vlogo pri mirnem reševanju mednarodnih sporov so: Varnostni svet, Generalna skupščina ter Sekretariat. Razvoj Združenih narodov je spremljal tudi dramatično rast tako v številkah kot v vrstah različnih regionalnih organizacij. Vloga, ki jo zavzemajo regionalne organizacije v mednarodnem okolju, je predvsem odvisna od njihovih značilnosti: lokacije, strukture ter ciljev. Z delom, ki ga imamo pred sabo, sem želela pokazati, kako lahko s pomočjo razuma in iznajdljivosti, ki sta istočasno ustvarila orožje, najdemo učinkovite metode za reševanje mednarodnih sporov brez uporabe sile. Osnovni izziv, ki torej leži pred nami, je predvsem soočiti čim širši krog ljudi z raznolikostjo, prednostmi in omejitvami sredstev mirnega reševanja sporov ter doseči visoko usposobljenost kadrov, ki bi znali v danem trenutku in sporu uporabiti najučinkovitejše metode.

Ključne besede: diplomacija, spor, pravo, organizacija

DIPLOMACY AS A MEANS OF PEACEFUL SOLUTION OF INTERNATIONAL DISPUTES

In international society, the failure to settle disputed questions has, at times, resulted in widespread conflicts and wars. Providing effective alternatives to war for the settlement of disputes is the ultimate goal of international law. The aim of this diploma is to examine the techniques and institutions available to states for the peaceful settlement of international disputes. In details are describe so-called »diplomatic« means of settlement: negotiation, where matters are entirely in the hands of the parties, the mediation, inquiry and conciliation, in each of which outside assistance is utilised. These are followed by »legal« means, namely arbitration and judicial settlement through the International Court, where the object is to provide legally binding decisions. The final part considers the role of political institutions like the United Nations and regional organisations in settlement of international disputes. The organs of the United Nations which plays the crucial in the peaceful settlement of disputes are three: the Security Council, the General Assembly and the Secretariat. The growth and development of the United Nations has been accompanied by a no less dramatic increase in the number and range of regional organisations. The role played by different regional organisations depends very much on the characteristic of the organisation concerned: where it is located, how is structured and what resources is commands. In this diploma I have tried to show how the intelligence and resourcefulness that have produced contemporary weapons have also developed methods of dispute settlementy that can make the use of force unnecessary. Now, more than ever, is the moral responsibility of leaders, advisers and citizens to prove that disputes can be resolved by peaceful means.

Key words: diplomacy, dispute, law, organisation

KAZALO

1. Uvod.....	8
1.1 Opredelitev področja in opis predmeta raziskovanja	8
1.2 Hipoteze in cilji raziskovanja	10
1.3 Metodološki pristop.....	11
2. Diplomacija	12
2.1 Opredelitev pojma diplomacija	12
2.2 Značilnosti diplomacije	13
2.3 Funkcije/naloge diplomacije	14
3. Mirno reševanje mednarodnih sporov	16
3.1 Zgodovinski razvoj mirnega reševanja mednarodnih sporov	16
3.2 Pojem mednarodnega spora	20
3.3 Klasifikacija mednarodnih sporov	22
3.4 Dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov	23
4. Sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov.....	26
4.1 Temeljne značilnosti posameznih sredstev	27
4.1.1 Pogajanja	27
4.1.2 Posredovanje	29
4.1.3 Preiskava (anketa)	31
4.1.4 Sprava.....	33
4.1.5 Arbitraža.....	34
4.1.5.1 Oblike arbitraže	34
4.1.5.2 Oblike arbitražnih sporazumov	35
4.1.5.3 Pristojnost arbitražnega organa	36
4.1.5.4 Arbitražni organ	37
4.1.5.5 Uporaba prava pred arbitražnim organom	37
4.1.5.6 Rzsodba	38
4.1.6 Sodna rešitev spora.....	39
4.1.6.1 Meddržavno sodišče v Haagu	39
4.1.7 Reševanje sporov s pomočjo regionalnih agencij in dogovorov.....	41
4.1.8 Druga sredstva mirnega reševanja sporov.....	41
5. Mehanizmi OZN za vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti.....	43
5.1 Vloga Varnostnega sveta OZN pri mirnem reševanju mednarodnih sporov	43
5.1.1 Delovanje Varnostnega sveta po VI. poglavju.....	44
5.2 Vloga Generalne skupščine OZN pri mirnem reševanju mednarodnih sporov	46
5.3 Vloga Sekretariata pri mirnem reševanju mednarodnih sporov.....	48
5.4 Mirovne operacije OZN	49
6. Obveznosti mirnega reševanja mednarodnih sporov na regionalnem nivoju.....	55
6.1 Razmerje med OZN in regionalnimi organizacijami na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov	57

6.2 Prednosti in slabosti regionalnih organizacij	58
6.3 Mirno reševanje mednarodnih sporov v okviru konference o varnosti in sodelovanju v Evropi	59
6.4 Mirno reševanje sporov v okviru Organizacije Afriške unije	63
6.5 Mirno reševanje sporov v okviru Arabske lige	66
6.6 Mirno reševanje sporov v okviru Organizacije ameriških držav	67
6.7 Mirno reševanje sporov v okviru Sveta Evrope	69
6.8 Področna mednarodna sodišča	71
6.8.1 Mednarodno sodišče za pomorsko mednarodno pravo	71
6.8.2 Svetovna trgovinska organizacija.....	71
6.8.3 Sodišče Evropske skupnosti	72
6.8.4 Evropsko sodišče za človekove pravice	72
6.8.5 Odbor za človekove pravice	73
6.8.6 Mednarodno kazensko sodišče.....	73
7. Sklep.....	75
8. Viri in literatura	78

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC:

AL: Arabska liga

EU: *European Union* (Evropska Unija)

GATT: *General Agreement on Tariffs and Trade* (Splošni sporazum o carinah in trgovini)

GS: Generalna skupščina

ICJ: *International Court of Justice* (Meddržavno sodišče)

MKS: Mednarodno kazensko sodišče

NATO: *North Atlantic Treaty Organization* (Severnoatlantska pogodbeno organizacija)

OAS: *Organization of American States* (Organizacija ameriških držav)

OAU: *Organization of African Unity* (Organizacija afriške enotnosti)

OVSE: Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

OZN/UN: Organizacija Združenih narodov

PLO: *Palestine Liberation Organization* (Palestinska osvobodilna organizacija)

UL OZN: Ustanovna Listina Organizacije Združenih narodov

UNTSO: *United Nations Supervision Committee Organisation* (Nadzorni komite OZN)

UNMOGIP: *United Nations Military Observer Group in India and Pakistan* (Opazovalna skupine OZN v Indiji in Pakistanu)

UNEF: *United Nations Emergency Force* (Sile OZN za pomoč)

UNPREDEP: *United Nations Preventive Deployment Force* (Preventivne sile OZN za razvitje čet)

UNFICYP: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus* (Mirovna misija OZN na Cipru)

UNPROFOR: *United Nations Protection Force* (Zaščitne sile Združenih narodov)

ONUC: *United Nations Operation in Congo* (Mirovna operacija OZN v Kongu)

UNAMIR: *United Nations Assistance Mission for Rwanda* (Misija pomoči OZN za Ruando)

VS: Varnostni svet

1. Uvod

1.1 Opredelitev področja in opis predmeta raziskovanja

Potreba po miru je ena od osnovnih človekovih potreb, saj omogoča hitrejši napredek ekonomskih, političnih in tudi medčloveških odnosov. Vendar so spori med subjekti mednarodnega prava neizogiben del mednarodnih odnosov. V preteklosti so se pogosto reševali z vojaškimi operacijami in z ekonomskimi pritiski močnejših držav na šibkejše, saj na mednarodni ravni dolgo časa ni bilo neke organizacije, ki bi imela moč in avtoriteto, da bi sprte strani prisilila k mirnemu reševanju sporov. Razvoj mednarodnega prava je postopno pripeljal do različnih načinov mirnega reševanja mednarodnih sporov in uporaba sile s strani sprtih držav je tako postala nedopustna oziroma nedovoljena (Brownlie 1990: 708).

Spori se bodo v vsakem primeru nadaljevali, pa naj se mednarodni sistem spreminja ali ne. Prav zato v družbi obstaja in celo narašča potreba po hitrem in učinkovitem preprečevanju in reševanju sporov. Vzroki za njihov nastanek ne bodo predmet proučevanja v tem delu, ker bi razprava o odpravi le-teh predstavljala zgolj utopičen poskus rešitve, saj so kulturne in rasne razlike pregloboke, ozemeljske težnje in ekonomski interesi nekaterih preveliki, želje po politični prevladi pa premočne, da bi lahko upali, da bodo v bližnji prihodnosti izginile.

Vloga držav kot najpomembnejših subjektov mednarodnih odnosov je pri reševanju mednarodnih konfliktov še posebej pomembna, saj so v večini prav države tiste, ki konflikte razrešujejo. Kot možen okvir reševanja konfliktov pa so se, predvsem po drugi svetovni vojni, začele pojavljati tudi mednarodne organizacije. Te ustanove in organizacije naj bi reševale spore tako, da ne bi prihajalo do konfliktov med nosilci različnih interesov. V mednarodni skupnosti pa že od nekdaj obstajajo različni načini in oblike preprečevanja mednarodnih sporov. V glavnem sta to dve veliki skupini. Ena skupina so sredstva za mirno reševanje sporov, ki so naštet v 33. členu Ustanovne listine Organizacije Združenih narodov (v nadaljevanju UL OZN), druga pa so predvsem načini in mehanizmi kolektivne garancije in akcije za zagotavljanje oziroma ohranitev mednarodnega miru in varnosti, ki pa jih v diplomski nalogi ne bom obravnavala, saj jih uvrščamo med sredstva prisile.

Moderna mednarodna skupnost je danes ustvarila paralelizem in prepletanje celega niza sredstev za mirno reševanje mednarodnih sporov in organiziranih oblik kolektivne varnosti z

namenom učinkovitejšega preprečevanja vojne. Prav zaradi prepovedi vodenja vojne kot enega temeljnih načel mednarodnega prava je potrebno sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov razviti do te mere, da bi tudi v praksi ustrezno potrdila splošno sprejeto načelo prepovedi vodenja vojne ali bi ovrгла vojno kot skrajno sredstvo za rešitev vsakega spora. Preden spor preraste v konflikt ali vojno, deluje diplomacija v smeri uporabe sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov. Izkorišča mehanizem intervencije tretje stranke, ki ima pogosto značilnosti mediacije, v primeru katere lahko s posredovanjem med vpletenimi v spor dosežemo kompromis, ali pa arbitraže, pri kateri je ponujena pravna rešitev.

V diplomski nalogi se bom osredotočila na predstavitev sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov, ki so opisani v 33. členu UL OZN, s katerimi se lahko prepreči ogrožanje mednarodnega ali celo svetovnega miru. Mednarodno pravo deli sredstva na *diplomatska* in *pravna* (Pogačnik 2000: 663). Diplomatska so pogajanja, anketa, posredovanje in sprava. Poleg navedenih diplomatskih sredstevih, pa pozna mednarodno pravo tudi pravna sredstva (več o tem Pogačnik 2000). Pri slednjih gre za postopke, ki so vsaj v zaključni fazi nediplomatski, mednje pa sodita postopek arbitraže in postopki pred mednarodnim sodiščem. Za rešitve dosežene tako s pravnimi kot diplomatskimi sredstvi velja, da so dolgotrajnejše in pravičnejše, kot tiste dosežene s silo (Simoniti 1994: 24).

V drugem delu diplomske naloge se bom osredotočila na postopke organov Organizacije Združenih Narodov (v nadaljevanju OZN) pri mirnem reševanju mednarodnih sporov, kot so Varnostni svet, Generalna skupščina ter Sekretariat. Posebno pozornost bom namenila mirovnim operacijam, ki jih pravzaprav ni mogoče zadovoljivo umestiti niti v VI. niti v VII. poglavje UL OZN. Zadnji del diplomske naloge pa je namenjen prispevku regionalnih organizacij k mirnemu reševanju mednarodnih sporov. Šele v začetku 1990 so v OZN začeli posvečati posebno pozornost odnosu med OZN in regionalnimi organizacijami. Boutros Boutros Ghali, tedanji generalni sekretar OZN je opredelil načine reševanja konfliktov. Tako je v t.i. *Agendi za mir* opredelil preventivno diplomacijo, vzpostavljanje in ohranjanje miru ter pokonfliktno obnavljanje miru kot temeljne načine reševanje konfliktov. Hkrati pa je izrecno poudaril vlogo regionalnih organizacij pri reševanju konfliktov.

V praksi pa je na žalost uporaba sile oziroma vojaško posredovanje vsekakor eden izmed pogostejših načinov reševanja sporov v človeški družbi (Fischer 1995: 42). Takšni poskusi, ki smo jim bili v zadnjem času priča na Balkanu, v Afganistanu in v Iraku, so sicer zagotovilo za

trenutno rešitev spora, vendar napetosti lahko v mednarodnem pogledu celo narastejo. Vojaške operacije imajo svoje zagovornike in goreče nasprotnike, ki lahko svoje nestrinjanje izrazijo po politični poti ali z uporabo sile, ki se pogosto kaže v obliki vedno pogostejših in drznejših terorističnih napadov. Poleg tega sta v trenutnem mednarodnem sistemu sofisticiranost ter ogromna destruktivna moč sodobnega orožja takšni, da je reševanje sporov s silo izjemno drago, zaradi zelo verjetnih katastrofalnih posledic pa zgloda popolnoma nesmiselno. Prav zato je potrebno dati prednost sredstvom mirnega reševanja mednarodnih sporov, kot to določa tudi eno izmed temeljnih načel Ustanovne listine ZN, silo pa uporabiti samo kadar je to neizogibno potrebno ter v skladu z mednarodnim pravom.

1.2 Hipoteze in cilji raziskovanja

Delovno vprašanje diplomskega dela je slednje: Kakšen je odnos med diplomacijo in sredstvi mirnega reševanja mednarodnih sporov?

Dodatne hipoteze:

- Vzroki spora (suverenost, ideologija, varnost, samostojnost, narodnost...) sprtih strani so dejavniki, ki so izrazito povezani z uspehom sredstev mirnega reševanja sporov.
- Uspešnost sredstev mirnega reševanja sporov je odvisna od interesov strani, ki so vključeni v spor.

Analiza in preučevanje relevantne literature naj bi me pripeljali do naslednjih ciljev, ki so obenem tudi cilji tega diplomskega dela:

- podrobno predstaviti sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov, kot so zapisana v 33. členu UL OZN;
- opisati, kako lahko s sredstvi mirnega reševanja sporov preprečimo širitev spora in prispevamo k njegovi rešitvi;
- predstaviti možno alternativo sredstev mirnega reševanja sporov, kot so mirovne operacije;
- analizirati kakšno vlogo imajo organi OZN pri reševanju mednarodnih sporov;
- opisati sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov, ki so na voljo regionalnim organizacijam
- doseči pomembna spoznanja, kako v prihodnje hitreje in predvsem učinkoviteje reševati spore ter s tem zagotoviti trajnejši obstoj ene najpomembnejših vrednot – miru.

1.3 Metodološki pristop

V diplomski nalogi je bila uporabljena kombinacija različnih metod analiz, saj je potrebno za popolno analizo in predstavitev sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov uporabiti metodo deskriptivne analize, komparativno metodo, analizo vsebine, analizo sekundarnih virov, kvantitativno in kvalitativno analizo ter zgodovinsko metodo. Zgodovinska metoda je bila koristna predvsem pri orisu časovnega razvoja sredstev za mirno reševanje mednarodnih sporov. Metoda deskriptivne analize in analiza vsebine temeljne literature so me pripeljale do osnovnih teoretičnih spoznanj in do opredelitve temeljnih pojmov. S komparativno metodo sem skušala primerjati prispevek različnih mednarodnih organizacij, ki v svojih dokumentih vsebujejo postopke za mirno reševanje mednarodnih sporov. Kvantitativna in kvalitativna analiza ter analiza sekundarnih virov pa so imele svojo vlogo predvsem pri zbiranju relevantnih podatkov in njihovi analizi.

2. Diplomacija

2.1 Opredelitev pojma diplomacija

Obstajajo številne in različne opredelitve pojma diplomacija. Ob upoštevanju tega dejstva, bom najprej predstavila nekaj raznovrstnih pogledov na omenjeni pojem ter ob koncu izluščila lastno definicijo diplomacije, ki se bo nanašala na pričujoče diplomsko delo.

Najbolj znan preučevalec diplomacije v preteklem stoletju Harold Nicolson je ugotavljal, da je diplomacija sinonim za zunanjo politiko in zunanje zadeve, označuje pa tudi proces in potek pogajanj. K diplomaciji je prišteval tudi osebne veščine pogajalcev (Nicolson 1988: 3-4). Zato je Nicolson prevzel definicijo diplomacije iz Oxford English Dictionary, saj ta zajema vse zgoraj omenjene kontekste uporabe besede diplomacija; »Diplomacija je vodenje mednarodnih odnosov s pogajanjem, s katero ambasadorji in poslaniki te odnose prilagajajo in vodijo, razumemo jo pa tudi kot posel in spretnost diplomatov.«

Diplomacijo lahko razumemo tudi kot politiko, s katero nacionalne vlade in mednarodne organizacije dosegajo svoje cilje preko diplomatskih in drugih agentov.¹ Kot alternativa vojni, je sestavni del nacionalne in mednarodne varnosti (Simpson 1987: 4). Iz tega izhaja, da je diplomacija »vodenje poslov med državama z miroljubnimi sredstvi« (Polk 1997: 217). Tej misli se pridružuje tudi Berridge (1987: 164), ko pravi, da je diplomacija institucija državnega sistema v smislu, v katerem t.i. »instrumenti konflikta« (tajno obveščanje, sila, gospodarska politika in propaganda) to niso, ter Hamilton in Langhorne (1995: 1), ki sta mnenja, da je diplomacija mirno vodenje odnosov med političnimi entitetami, med njihovimi voditelji in akreditiranimi agenti in poudarjata, da je bila nujnost po organiziranem dialogu velika zlasti v nedavnem prehodu iz dvopolnega v večpolni sistem držav. Vendar pa Barston (1998: 1) opozarja, da »se lahko pojavi (tudi) v vojni ali oboroženem konfliktu in je uporabljena v inštrumentaciji določenega nasilnega dejanja.« Dejstvo je, da je postala vitalni del naših življenj in »predstavlja enega izmed glavnih sredstev reševanja mednarodnih problemov in stabiliziranja svetovnega razmerja med redom in nasiljem« (Simpson 1987: 3).

Harold Nicolson je v duhu svojega časa delil diplomacijo na podlagi dveh teorij, in sicer »bojeviške oziroma herojske« teorije nasproti »trgovski oziroma kramarski« teoriji urejanja mednarodnih zadev. Po prvi je diplomacija nadaljevanje vojne z drugimi sredstvi, medtem ko

---

¹ Kot vse politike je tako veščina kot znanost, individualna ali družbena (Simpson 1987: 4).

druga razume diplomacijo kot pomoč pri miroljubni trgovini (Nicolson 1988: 25-26). Ob predpostavki, da svetovno politiko ustvarja napetost med konfliktom in sodelovanjem, je potemtakem diplomacija, skupaj z vojno, ključna institucija svetovne politike, ki se v duhu sodelovanja posveča preseganju konfliktov z dialogom in pogajanjem (White 1995: 250).

Skratka, kot lahko opazimo, ima pojem diplomacija veliko pomenov, trem izmed njih pa posvečamo v tem delu posebno pozornost, in sicer (Nahlik 1990: 201-202):

1. diplomacija kot miroljubna dejavnost držav, ter v nekaterih primerih tudi drugih subjektov mednarodnega prava, v njihovih medsebojnih odnosih;
2. diplomacija pomeni posebne metode ali načine izvajanja teh aktivnosti;
3. diplomacija zajema ljudi, ki v imenu države ali drugih subjektov mednarodnega prava, izvaja dejavnosti pod prejšnjima točkama.

Na osnovi že opredeljenih definicij ugotavljam, da obstaja več sestavnih delov koncepta diplomacije in da diplomacijo za potrebe diplomskega dela lahko opredelim kot: 1. način komunikacije; 2. instrument miroljubnega posredovanja med subjekti mednarodnega prava; 3. sredstvo za vzdrževanje kooperativnih, pozitivnih odnosov med državami in drugimi subjekti mednarodnega prava.

2.2 Značilnosti diplomacije

V literaturi pogosto zasledimo razlikovanje med klasično in sodobno diplomacijo. Čeprav je težko postaviti jasno časovno razmejitveno črto med eno in drugo, Benko (2000: 260) meni, da bi to mogel biti konec prve svetovne vojne. Razlike med klasično in sodobno diplomacijo, ki hkrati predstavljajo značilnosti ene in druge, lahko razporedimo v tri glavne tematske sklope (Benko 2000: 260-261): 1. v klasični diplomaciji so bile stalne organizacije in osebje ter predvsem stalne diplomatske misije v drugih državah glavna oblika mednarodnega komuniciranja; danes so poleg parlamentarne diplomacije (deluje v okviru mednarodnih organizacij oziroma konferenc širšega obsega), *ad hoc* misij, konferenc na vrhu itd. samo ena izmed oblik; 2. dejavnost klasične diplomacije je bila v glavnem omejena samo na politično predstavljanje države; sodobna diplomacija pa je neposredno potrebna tudi kot sredstvo za uresničevanje ekonomskih ciljev zunanje politike; 3. v klasični diplomaciji so se veliko uporabljale metode tajne diplomacije; v sodobnem obdobju jih ni več, saj se podpisnice neregistriranih pogodb pri OZN ne morejo sklicevati nanje pri organih te organizacije, to pa zmanjšuje njihovo učinkovitost.

»Bistvena značilnost diplomacije danes je komunikacija« (Russett, Starr 1996: 246). Večina formalnih postopkov v diplomaciji je bila namreč vzpostavljena z namenom ohranjati in olajševati komunikacijo med državami ter preprečevati nesporazume in izkrivljanja, do katerih v meddržavni komunikaciji še prevečkrat prihaja.

Še ena značilnost diplomacije je, da kot vse politike delujejo preko strategij, taktik in tehnik, pa tudi preko osebnih kakovosti in spretnosti njenih izvajalcev.² Osnovne sestavine vseh politik so karakterizirale diplomacijo skozi zgodovino, njihovo različno kombiniranje pa se kaže v različnih tipih diplomacije. Napačno je prepričanje, da s spremembami področja delovanja nastane nova diplomacija, saj so sestavine še vedno tiste »stare«, le drugače so kombinirane. Kakorkoli že, diplomacija ostaja politični proces, ki si prizadeva vladati na določenem področju, kjer deluje in v ta namen uporablja strategije, taktike in tehnike, ki se izvršujejo s kakovostmi in veščinami njenih izvajalcev (Simpson 1987: 4-5).

2.3 Funkcije/naloge diplomacije

Glede funkcij oziroma nalog diplomacije je potrebno na prvem mestu omeniti Dunajsko konvencijo o diplomatskih odnosih.³ Njen tretji člen navaja naslednje funkcije diplomacije: predstavljanje, zaščita interesov, pogajanje, obveščanje, pospeševanje prijateljskih odnosov in razvijanje gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov med državami in konzularno funkcijo. Lahko pa govorimo o trojni shemi opredelitve nalog diplomacije, kot jih vsebuje mednarodno pravo (Benko 1997: 258): predstavljanje, pogajanje in opazovanje. Glede te trojne sheme nalog oziroma funkcij diplomacije med avtorji ne prihaja do razhajanj. Večina šteje med funkcije diplomacije navedene tri, dodajo pa še ostale. Tako kot pri definiciji diplomacije, kjer lahko najdemo skoraj toliko različnih interpretacij, kot je avtorjev, pridemo do podobnega spoznanja tudi pri opredeljevanju njenih nalog.

---

² Sredstva in tehnike, ki jih uporablja diplomacija: 1. pogajanje (pogajanje lahko z grobimi potezami opišemo kot poskus usklajevanja nasprotnih položajev z namenom doseči sprejemljiv učinek); 2. zastraševanje (če poskuša država drugo državo prepričati, da ji kakšna akcija ne bo v korist, ampak ji lahko povzroči le stroške in prinese tveganje, govorimo o zastraševanju); 3. diplomacija sile (država uporabi grožnjo s silo, da bi nasprotnika prisilila k ustavitvi prodora ali vrnitvi ozemlja); 4. *crisis management* (termin *crisis management* ali reševanje kriz je postalo nenavadno priljubljen po kubanski raketni krizi) (Vukadinovič 1994: 176, 183, 185, 186).

³ Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih je bila sestavljena 18. 9. 1961 na Dunaju, veljati pa je začela 24. 4. 1964, ko se je nabralo predvideno število (22) ratifikacij. Dunajsko konvencijo o diplomatskih odnosih je do 31. 12. 1993 ratificiralo 172 držav (Brglez 1998: 73).

Verjetno zasledimo na prvi pogled najbolj »tipične« naloge diplomacije pri Russettu in Starru (1996: 246-247). Govorita o petih bistvenih funkcijah diplomacije: 1. uravnavanje konfliktov (*conflict managment*); 2. reševanje problemov med dvema ali več vladami; 3. pospeševanje in omogočanje medkulturne komunikacije na številnih področjih; 4. pogajanje in dogovarjanje o posebnih primerih, pogodbah in sporazumih; in 5. celovito izvajanje programa zunanjepolitičnih odločitev neke države v odnosu na druge.

Prvotni smoter diplomacije je promocija nacionalnega interesa z miroljubnimi sredstvi. Če vzamemo diplomacijo v najširšem smislu, razumevajoč pod tem celo vrsto zunanjepolitičnih aktivnosti, so po Morgenthau (1995: 661-661) njene naloge pravzaprav štiri: »1. diplomacija mora določiti svoje cilje glede na dejansko in potencialno moč, ki jo ima na razpolago za doseg te ciljev; 2. diplomacija mora upoštevati cilje drugih narodov ter njihovo obstoječo in dosegljivo moč, da uresničijo te cilje; 3. diplomacija mora določiti, do kolikšne mere so ti različni cilji med seboj primerljivi; 4. diplomacija mora uporabljati sredstva, primerna za doseg svojih ciljev.« Neuspeh pri eni od štirih nalog lahko uniči uspeh zunanje politike in s tem svetovni mir. Narod, ki želi slediti inteligentni in miroljubni svetovni politiki, ne sme prenehati primerjati svojih lastnih ciljev s cilji drugih narodov. Končna naloga razumne diplomacije, ki hoče ohraniti mir, je v tem, da izbere ustrezna sredstva za doseg svojih ciljev. Pri tem so ji na voljo tri možnosti: prepričevanje, kompromis in grožnja s silo.

Za konec še misel o cilju diplomacije, ki jo je zapisal Sir Charles Weber (v Polk 1997: 268): »Glavni cilj diplomacije je doseči kar nekdo želi, ne da bi se pri tem zatekel k nasilju«.

3. Mirno reševanje mednarodnih sporov

3.1 Zgodovinski razvoj mirnega reševanja mednarodnih sporov

Mednarodni odnosi, katerih del so tudi sredstva za mirno reševanje mednarodnih sporov, se razvijajo v vsaki sredini, v kateri obstaja več samostojnih enot (Andrassy 1990: 36). Tako so že antične kulture, kraljestva Daljnega vzhoda, Egipt in Grčija poznale multilateralno diplomacijo ter uporabljale sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov (Simoniti 1995: 10). V času starih Grkov je bila arbitraža uporabljena kot vnaprej predvideno in dogovorjeno sredstvo za reševanje mednarodnih sporov. V obdobju rimske vladavine pa so že nastali prvi ustaljeni pojmi mednarodnih pravnih odnosov, ki so se ohranili do danes, čeprav v obdobju rimske prevlade razvoj mednarodnih odnosov ni veliko napredoval (Andrassy 1990: 36).

V srednjem veku, ki je trajal od 5. do 15. stoletja, se je pojavilo že bistveno več političnih enot, prav tako pa so se že pojavili načrti za ohranjanje mednarodnega miru. Pierre Dubois je leta 1306 predvidel svet knezov in stalno sodišče, češki kralj Podjebradski pa je vlogo države razširil na arbitražno sodišče (Andrassy 1990: 37).

Večje spremembe so se začele šele z nastankom sodobne nacionalne države, torej od leta 1648, ko je multilateralna diplomacija prispevala k nastanku nove mednarodne ureditve, v katerem sta vodilni načeli postali *raison d'etat*⁴ in *ravnotežje sil*. Ti dve načeli sta nastali kot posledica *Westfalskega mirovnega kongresa*⁵, na katerem je večina evropskih držav podpisala njegove akte in s tem dejansko zagotovila meje. Poleg tega pa je kongres s postavitvijo pravnih okvirjev moderne evropske skupnosti prispeval še k institucionalizaciji zagotavljanja mednarodne varnosti. Svetovni sistem, ki so ga postavili vestfalski sporazumi, je trajal kar 150 let (Simoniti 1995: 12). Sklenjeni sporazumi so tako formalno legalizirali nastanek novih suverenih držav. Uvedla se je pravica do intervencije, za reševanje mednarodnih sporov pa je bil predviden pogajalski proces, katerega pogoj so bile sklenjene mednarodne pogodbe (Simoniti 1995: 16-18).

---

⁴ Gre za zelo pomembno načelo tega obdobja, pri katerem gre dejansko za uveljavljanje nacionalnega interesa, katerega logična posledica uresničevanja v praksi pa je politika ravnotežja moči. V zvezi s tem velja omeniti kardinala Richelieu-ja, ki ga štejemo za oblikovalca modernih mednarodnih odnosov, temelječih na odnosih suverenih nacionalnih držav, saj je tako teoretično kot tudi v praksi utemeljil načelo *raison d'etat*, s katerim je nacionalni interes države dvignil nad vse druge (Simoniti 1995: 12-15).

⁵ V tem času je prišlo do podpisa mirovne pogodbe med Španijo in Nizozemsko, Španijo in Švedsko ter Španijo in Francijo. Celota vseh pogodb pa predstavlja tako imenovan Westfalski mirovni sistem (Benko 2000: 84).

Sledi obdobje med *francosko revolucijo* in *I. svetovno vojno*, ki je področje mednarodnega prava zaznamovalo s teorijo o narodu kot mednarodnopravnem subjektu in z načelom samoodločbe naroda. Najpomembnejši dogodki za razvoj mednarodnih odnosov, kot tudi mednarodnega prava, so bili *Dunajski kongres* leta 1814, *Pariški kongres* leta 1856, *Berlinski kongres* leta 1878 ter *Haaške mirovne konference* leta 1899 in 1907 (Andrassy 1990: 39). Zaradi skrbi, da ne bi prišlo do novih vojn, je bila leta 1899 sklicana Haaška mirovna konferenca, katere pglavitni cilj je bil zagotoviti mednarodni mir in zmanjšati oborožitev. Države podpisnice so se v konvenciji zavezale, da si bodo prizadevale za mirno reševanje mednarodnih sporov. V primeru spora si bodo, preden bodo posegle po orožju, prizadevale za rešitev s posredovanjem ali dobrimi uslugami ene ali več prijateljskih sil.⁶

Prva haaška konvencija za mirno reševanje sporov je predvidela tudi ustanavljanje mednarodnih preiskovalnih komisij,⁷ katerih naloga je bila ugotoviti pravi vzrok spora z nepristransko preiskavo, in nato predlagati primerno rešitev. Drugi pomemben način mirnega reševanja sporov po prvi Haaški konvenciji je mednarodno razsodništvo, ki spor skuša rešiti glede na lastno presojo, pri tem pa upošteva tudi pravna načela.⁸ Konvencija je predvidela tudi ustanovitev Stalnega arbitražnega sodišča s sedežem v Haagu. To je pristojno za vse primere razsodništva, razen če se stranke ne bi dogovorile drugače.⁹

Poleg že omenjenih sporazumov in konvencij pa moramo omeniti tudi *Sporazum o četvorni aliansi*, ki so jo sestavljale VB, Prusija, Rusija in Avstrija ter *Sveto alianso*, ki so jo tvorile Prusija, Rusija in Avstrija. Prva, imenovana tudi *evropski koncert*, pri kateri je šlo za zavezništvo z vojaškimi in političnimi cilji, je bila namenjena predvsem nadzoru novih osvajalskih poskusov Francije, druga pa je želela ohraniti *status quo* v Evropi in si pri tem nadela »sveto dolžnost«, da z vojaško intervencijo na področju Evrope prepreči vsako revolucijo (Simoniti 1995: 19). Pomen sporazuma o četvorni aliansi je tudi v tem, da je predvideval redna srečanja vladarjev in ministrov, s čimer je diplomacija na vrhu postala institucionalizirano in stalno sredstvo multilateralne diplomacije (Simoniti 1995: 23).

Če lahko za prvo polovico 19. stoletja rečemo, da mednarodna skupnost ni doživela večjih sprememb, to nikakor ne velja za drugo polovico. V tem času je namreč prihajalo do velikih trenj zaradi izjemnih kolonialnih ekspanzij, vendar ti konkurenčni spopadi niso sprožili splošnih vojn, saj so bili spori praviloma lokalizirani. Mednarodni sistem je deloval po zaslugi

---

⁶ The Hague Convention of 1899 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 2.

⁷ The Hague Convention of 1899 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 9.

⁸ Hague Convention of 1899 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 15.

⁹ Hague Convention of 1899 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 21.

tako imenovanega »*koncerta velikih evropskih sil*«, ki je za uresničevanje svojih ciljev zelo redko uporabljal prisilna sredstva. Glede na razvoj mednarodnih odnosov so si velike sile prizadevale za pospešeno dopolnjevanje sredstev za mirno reševanje sporov (Benko 2000: 159). Na tem mestu velja omeniti *Interparlamentarno unijo in Svetovni mirovni kongres*, ustanovljena leta 1899, ki sta se oba zavzemala za večjo uporabo sredstev za mirno reševanje sporov in proces razoroževanja (Simoniti 1995: 31). Tema dvema je leta 1907 sledila še *druga Haaška konferenca*, na kateri se je sestalo 44 držav in je sprejela kar 13 konvencij, katerih večina se nanaša na vojno pravo. Sprejeli pa so tudi tako imenovano *Porterjevo konvencijo*, ki prepoveduje uporabo nasilnih sredstev za doseg zasebnih zahtev proti neki državi. (Andrassy 1990: 40).

Naslednje pomembno obdobje je ustanovitev prve mednarodne organizacije z univerzalnimi cilji, in sicer *Društvo narodov*. Mednarodna varnost in mir sta tako bila postavljena v multilateralni institucionalni okvir, v katerem naj bi vsi subjekti mednarodnega prava drug drugemu zagotavljali varnost (Benko 2000: 161). Ustanovitev *Društva narodov* je bila Wilsonova ideja, izpeljana v okviru Pariške mirovne konference. Znotraj njega se je razvilo veliko oblik mednarodnega sodelovanja, čeprav je bila njegova dejanska moč okrnjena zaradi nesodelovanja ZDA in SZ ter sporov med vodilnimi državami članicami. Praksa kolektivne varnosti, ki naj bi jo z Društvom narodov dosegli, ni bila potrjena. Kljub 12. členu pakta Društva narodov, v katerem so države podpisnice soglašale, da bodo medsebojne spore predložile v arbitražo, sodno reševanje ali anketo Svetu Društva, jih je bila predložena le slaba polovica. Med obveznostmi, ki jih je državam nalagal omenjeni pakt, sta bila tudi 10. člen, ki je določal garancije pred agresijo, in 11. člen, ki je določal akcije v primeru vojne ali grožnje s silo. Do dejanskih uspehov navedenih členov ni prišlo nikoli (Benko 2000: 189-193). Kljub temu se je v tem obdobju povečala uporaba arbitraže in institut sprave, začela pa se je tudi uvedba mednarodnega pravnega varovanja manjšin. Vzporedno z Društvom narodov je bila ustanovljena tudi *Svetovna organizacija dela* in z vstopom teh dveh svetovnih organizacij v mednarodne odnose se je pričel razvoj prava mednarodnih organizacij. Sprejetih je bilo nekaj večstranskih dogovorov, med katerimi ima *Briand-Kelloggov* pakt iz leta 1928 posebno mesto. Pakt je eden pomembnejših mednarodnih dokumentov, ki so bili pred II. svetovno vojno namenjeni stabilizaciji mednarodnega reda in varnosti. Je eden od pomembnih členov v verigi prizadevanj za dopolnitev sistema kolektivne varnosti in sicer v tisti točki, ki je določala obveznosti držav, naj ne uporabljajo vojno kot instrument nacionalne politike. Prizadevanja so šla predvsem v smeri, da bi določili bolj natančne in učinkovite obveznosti

držav, kajti kot je že zapisano, je pakt Društva Narodov sicer omejil pravico držav do vojne, ni pa vojne prepovedal. V paktu je prvič zapisana prepoved vojne kot sredstva za reševanje mednarodnih konfliktov in obveznost reševanja sporov na miren način¹⁰. Benko opozarja na dve pomanjkljivosti tega pakta, in sicer ni predvideval sankcij zoper državo kršiteljico, poleg tega pa ga države podpisnice niso bile dolžne spoštovati, če bi ga prekršila ena od podpisnic (Benko 2000: 90).

Izrednega pomena je tudi *Pakt Saavedra Lamasa* iz leta 1933 in drugi, ki svetujejo uporabo mirnega reševanja sporov, kot npr. *Ženevski splošni akt* iz leta 1928. Vsi ti in ostali poskusi pa niso mogli preprečiti osvajalnih in imperialističnih ciljev Nemčije, Japonske in Italije, kar je privedlo do II. svetovne vojne (Andrassy 1990: 42).

Zaradi prepovedi vojne, uporabe sile in groženj s silo se je pojavila nujna potreba za izpolnitev obstoječih in izoblikovanje novih sredstev mirnega reševanja sporov. V tem duhu je bila ustanovljena nova mednarodna organizacija, katere osnovna naloga je bila zagotovitev miru. OZN¹¹ je predstavljala središče mednarodnega sodelovanja, spremenila je odnos do kolonij, kar je sčasoma privedlo do njihove samostojnosti (Andrassy 1990: 43) ter postala glavni okvir nove multilateralne diplomacije, znotraj katerega so ZDA ustvarile nov koncept velesil, imenovan Varnostni svet (Simoniti 1995: 42). Čeprav je bila glavna naloga OZN varovanje miru, v tem ni povsem uspela. Statistika, ki zajema obdobje med 1945 in 1969, jasno pove, da to obdobje nikakor ni bilo obdobje miru, saj je bilo samo v tem času zabeleženo 97 vojaških konfliktov (Benko 2000: 221). Nesoglasja zmagovitih sil so *namreč vodila do nastanka dveh vojaških organizacij, in sicer leta 1949 Severnoatlantske pogodbene organizacije* (v nadaljevanju NATO) in leta 1955 *Varšavskega pakta* (Andrassy 1990: 43-36).

»Načelo mirnega reševanja mednarodnih sporov je eno izmed temeljnih načel splošnega mednarodnega prava« (Zgonec-Roželj 2001: 586) in prav OZN je tisti subjekt, ki ima tudi danes središčno vlogo v izgrajevanju načel novega mednarodnega reda in mednarodnega prava. Obvezno reševanje mednarodnih sporov z mirnimi sredstvi in na način, da se ne ogrozi mednarodni mir, varnost in pravičnost, je tudi eno temeljnih načel v *Deklaraciji o načelih*

---

¹⁰ Besedilo pakta se glasi: 1. člen: »visoke pogodbene stranke v imenu svojih narodov slovesno objavljajo, da obsojajo vojno kot sredstvo za reševanje mednarodnih sporov in se ji odrekajo kot instrument nacionalne politike v mednarodnih odnosih«; člen 2.: »visoke pogodbene stranke se strinjajo, da bodo medsebojne spore in spopade, kakršne koli narave in izvora, reševale vedno in samo z mirnimi sredstvi« (Kellogg-Briand Pakt 2006).

¹¹ Več o sestavi in delovanju OZN v V. poglavju.

*mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z UL OZN ali na kratko Deklaracija 7. načel.*¹² Deklaracija je po svojem značaju resolucija GS in torej ni pravno obvezujoča. V mednarodni skupnosti pa velja prepričanje, da gre v deklaraciji za poskus kodifikacije mednarodnega prava in da so torej določbe, zapisane v deklaraciji, obvezujoče. Pomembne so tudi konference, sporazumi in dogovori o zmanjševanju oborožitve, predvsem atomskega orožja. Sporazum o prepovedi jedrskih poskusov ima po mnenju Benka (2000: 303) za razvoj mednarodnih odnosov pomen, ki daleč presega pomembnost vsebine oziroma dogovora, ki je bil sklenjen.¹³ Na tem mestu velja omeniti tudi pomembno vlogo *Mednarodne agencije za jedrsko energijo*, ustanovljene leta 1957, ki si s podpisovanjem sporazumov prizadeva preprečiti uporabo jedrske energije v vojaške namene (Grizold in Ferfila 2000: 180-182).

Konec hladne vojne je dejansko pomenil, da je dvopolna delitev sveta postala preteklost, prišlo je do redefiniranja funkcij mednarodnih organizacij in institucij, ki se ukvarjajo z zadevami svetovne varnosti. Zagotavljanje miru in varnosti v Evropi temelji predvsem na krepitvi varnostnih institucij in delitvi dela med njimi, na razvoju politično-vojaškega sodelovanja ter na oblikovanju mehanizmov za preprečevanje konfliktov med državami in znotraj njih, kar izhaja predvsem iz izkušenj in razvoja Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (v nadaljevanju OVSE) (Grizold in Ferfila 2000: 180-182). V okviru Konference za varnost in sodelovanje v Evropi (v nadaljevanju KVSE) je bila leta 1975 podpisana *Helsinška sklepna listina*, v kateri je mirno reševanje sporov vključeno kot peto načelo v dekalog načel Listine. Nadaljnji napredek je bil storjen v Parizu, ko je prišlo do podpisa *Pariške listine za novo Evropo*, v kateri so države udeleženke ponovno potrdile obveznost reševanja sporov z miroljubnimi sredstvi in odločenost, da bodo vzpostavile mehanizme, namenjene preprečevanju in reševanju sporov med njimi (Grizold in Ferfila 2000: 416).

3.2 Pojem mednarodnega spora

Pri obravnavi splošne problematike mirnega reševanja sporov vselej najprej naletimo na problem opredelitve samega pojma mednarodnega spora. Med različnimi avtorji, ki so

---

¹² Deklaracija je bila sprejeta 24. oktobra 1970, na 25. obletnico OZN, kot priloga resolucije GS OZN št. 2625/XXV. Sprejeta je bila brez formalnega glasovanja – z aklamacijo. Ta Deklaracija ni sprememba UL OZN, ampak samo poskus kodifikacije načel zapisane v njej. Funkcija te deklaracije je predvsem v tem, da je omogočila več jasnosti pri razlagi in uporabi UL OZN (Benko 2000: 303).

¹³ Za SZ in ZDA je podpis sporazuma leta 1963 namreč pomenil izhodišče za začetek dialoga med njimi in na ta način pomembno vplival na prihodnji razvoj mednarodnih odnosov (Benko 2000: 303).

poskušali opredeliti mednarodni spor, uživa pomembno mesto Juraj Andrassy. Zanj mednarodni spor pomeni »vsako neujemanje trditev ali zahtev dveh ali več mednarodnopravnih subjektov. Pri tem za mednarodne subjekte šteje vsakogar, ki je po določbah mednarodnega prava nosilec pravic in dolžnosti, ki deluje neposredno po pravilih mednarodnega prava in je podrejen mednarodnemu pravnemu redu« (Andrassy 1990: 490). Doktrinarno je zanimiva tudi definicija (mednarodnega) spora, ki jo ponuja Merrills: »Spor definira kot specifično nestrinjanje glede dejstev, prava ali politike, v kateri se zahtevke ene strani sreča z nasprotovanjem ali proti zahtevkom druge strani.« V nadaljevanju definicije tudi poudarja, da lahko »mednarodni spor obstaja tudi v primeru, ko so stranke v sporu vlade, institucije, pravne osebe ali celo fizične osebe na različnih koncih sveta« (Merrills 1998: 1). Primerjava dveh definicij pokaže nekaj razlik. Definicija po Andrassyju ima značaj generalne klavzule, ki nujno zahteva interpretacijo. Za razliko od Andrassyja, ki mednarodne subjekte pojmuje dokaj ozko, je Merrillsova definicija širša, saj se ne nanaša le na mednarodnopravne subjekte, ampak govori o strankah v sporu. Tako je definicija mednarodnega spora odvisna predvsem od ožje ali širše razlage pojma mednarodnopravnega subjekta (Pogačnik 1995a: 348).

S problematiko opredelitve pojma mednarodni spor se je ukvarjala tudi judikatura. V primeru *Mavrommantis* je Stalno meddržavno sodišče definiralo spor kot »nestrinjanje v zvezi z dejstvom ali pravom ali konflikt pravnih stališč ali interesov« (P.C.I.J. 1924)¹⁴. Iz definicije lahko sklepamo, da je obstoj spora objektivno vprašanje. Spor ne obstaja zgolj na temelju dejstva, da stranki tako trdita. Obratno tudi zanikanje s strani strank ni zadosten razlog za sklep, da spora ni. Forum je tisti, ki odloči o tem vprašanju na temelju vseh relevantnih dejstev. Nadaljnji problem je ločitev med mednarodnimi in notranjimi spori. V primeru slednjih gre za spore, za katere velja mednarodnopravno načelo nevmešavanja v notranje zadeve posameznih držav. Zaradi že omenjene širitve pojma mednarodnega subjekta je razlikovanje med mednarodnim in notranjim pravom težko, vendar pa »lahko opazimo tendence v smeri večanja področja mednarodnih sporov« (Pogačnik 1995a: 349).

»Opozoriti velja tudi na razliko med pojmom spora (*dispute*) in situacije (*situation*), ki se za razliko od spora ne osredotoča na specifičen objekt, zato ni mogoče govoriti o konkretnih

---

¹⁴ Mavromantis Jerusalem Concession Case (1924). Permanent International Court of Justice (P.C.I.J.), Ser. A. No. 2. page 11.

sredstvih njihovega reševanja. Vendar to ne pomeni, da so situacije manj nevarne za mednarodni mir in varnost« (Pogačnik 1995a: 349).

3.3 Klasifikacija mednarodnih sporov

»Če izhajamo iz dejstva, da je spor bistvo vsega pravnega, nas to v mednarodnem pravu privede do temeljne razlike med pravnimi in političnimi spori« (Zupančič 1989: 59). Kelsen (1951: 527) navaja, da pravne ali politične narave spora ne določa vsebina spora, pač pa to določajo norme, na podlagi katerih naj se o sporu odloči. Iz omenjenega sledi, da je spor pravne narave, če naj se o njem odloči na podlagi pozitivnega prava, politično naravo pa ima spor, če se za njegovo rešitev uporabljajo druge norme, predvsem načela pravičnosti in enakosti. Pravzaprav gre pri tem le za dve vrsti pravnih sporov: spori, o katerih naj se odloči na podlagi prej postavljenega prava, to je prava, ki obstaja v času nastanka spora in spori, o katerih naj se odloči v skladu s pravom, ustvarjenim s strani pristojne oblasti prav za namene zgladitve spora (Kelsen 1951: 478-479). Po tej razlagi razlike med pravnimi in političnimi spori lahko pride do situacije, ko sodišče rešuje politični spor. Kadar se stranke sporazumejo o pristojnosti sodišča, ima spor pravno naravo, saj mora sodišče v skladu z 38. členom Statuta Meddržavnega sodišča pri reševanju sporov odločati v skladu z mednarodnim pravom, vendar pa se lahko stranke sporazumejo, da sodišče odloči o zadevi *ex aequo et bono* (načelo pravičnosti in enakosti).¹⁵ Če se torej stranke sporazumejo, da sodišče odloči o zadevi *ex aequo et bono*, spor tako po ugotovitvah Kelsna (1951: 537) ni pravne, ampak politične narave, kljub temu, da ga rešuje sodišče in kljub dejstvu, da se nanaša na spore, naštete v točkah od a do d 2. odstavka 36. člena Statuta Meddržavnega sodišča.

UL OZN nikjer ne vsebuje določbe o definiciji pravnega spora, vendar pa to razliko priznava v tretjem odstavku 36. člena, ko pravi: »Pri dajanju priporočil po tem členu je Varnostni svet dolžan tudi upoštevati, da naj bi stranke praviloma izročale pravne spore Meddržavnemu sodišču v skladu z določbami Statuta tega sodišča.« Na različno naravo mednarodnih sporov nakazuje tudi Merrillsova definicija pojma mednarodni spor. »Ti so po omenjeni definiciji lahko nanašajo na dejstva, pravo ali politiko« (Merrills 1998: 1). Andrassy ugotavlja, da pravni in politični mednarodni spor predstavljata dva tipa sporov, ki se zelo redko pojavljata v čisti obliki (Andrassy 1990: 490). Na tem mestu naj še opozorimo, da je vsebina spora

---

¹⁵ 2. odstavek 38. člena Statuta Meddržavnega sodišča se glasi: »Ta določba ne omejuje pravice sodišča, da odloča o zadevi *ex aequo et bono*, če se pravne stranke o tem sporazumejo.«

pogosto kompleksna. Pravna vprašanja je v praksi težko ločevati od dejanskih, zato ima ločevanje pravnih in političnih sporov predvsem teoretičen pomen.

Nadalje bi lahko mednarodne spore klasificirali po naravi spora na: mejne in delimitacijske mednarodne spore, odškodninske mednarodne spore, okoljevarstvene mednarodne spore, mednarodne spore o pristojnosti, mednarodne spore v zvezi z razlago konvencij ali v njih vsebovanih določenih klavzul, mednarodne spore z intervencijo tretje strani. Po fazi postopka reševanja mednarodnih sporov pa bi le-te lahko razvrstili v spore, glede katerih je bila odločitev že sprejeta in na spore, ki še trajajo.

Mednarodne spore pa lahko opredelimo še drugače in sicer tako, da jih razvrstimo v dve skupini. V prvo skupino razvrščamo mednarodne spore, do katerih prihaja tedaj, ko neka država (politična enota) poskuša modificirati konstitutivne elemente neke države (vlado, prebivalstvo, ozemlje). Ta kategorija je dovolj široka, da je mogoče vanjo uvrstiti ozemeljske, ideološke, rasne, etnične in druge konflikte. Ti so ponavadi tudi najtežje rešljivi. V drugo skupino pa sodijo spori z manjšo težo. Pri tem so mišljeni predvsem mednarodni spori, ki nastanejo z reakcijo ene države na vedenje druge države, v osnovi pa ne ogrožajo konstitutivnih elementov (Benko 1986: 393)

3.4 Dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov

UL OZN, je mirno reševanje sporov uvrstila tako med glavna načela kot tudi med cilje te mednarodne organizacije.¹⁶ Pri upoštevanju načela mirnega reševanja mednarodnega spora si države v primeru spora, le-tega prizadevajo rešiti na način, ki ne bo ogrožal mednarodnega miru in varnosti. Tako je načelo mirnega reševanja mednarodnih sporov potrebno razumeti še z ostalimi načeli mednarodnega prava. Prvo med njimi je načelo prepovedi uporabe sile oziroma prepovedi grožnje s silo, ki je zajeto v četrtem odstavku 2. člena UL OZN.¹⁷ »Pomembna razlika med prepovedjo uporabe sile in dolžnostjo mirnega reševanja sporov je ta, da slednja nima kvalitete perempotorne norme občega mednarodnega prava (t.i. jus cogens)« (Pogačnik 1995a: 350). Obe načeli, načelo mirnega reševanja sporov in načelo

---

¹⁶ UL OZN člen 1,2.

¹⁷ 4. odstavek 2. člena UL OZN se glasi: »Vsi člani naj se v svojih mednarodnih odnosih vzdržujejo groženj s silo ali uporabo sile, ki bi bila naprejena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali pa ki bi bila kako drugače nezdržljiva s cilji Združenih narodov.«

prepovedi grožnje s silo in uporabe sile, sta bili potrjeni z drugimi mednarodnimi dokumenti¹⁸ ter judikaturu Meddržavnega sodišča v Haagu in so tako del občega običajnega mednarodnega prava.

Drugo načelo, ki ga moramo povezati z dolžnostjo mirnega reševanja mednarodnih sporov, je načelo proste izbire sredstev mirnega reševanja sporov. Brownlie (1990: 708) ugotavlja, da v občem mednarodnem pravu ni obveznost reševati spore, zato so postopki odvisni od konsenza strank. Pogačnik se s to trditvijo ne strinja, saj meni, »da obstaja v mednarodnem običajnem pravu vsaj dolžnost prizadevanja v dobri veri rešiti spor na miroljuben način« (Pogačnik 1995a: 351). Takšna narava dolžnosti mirnega reševanja sporov ima za posledico dolžnosti strank nadaljevati reševanje spora v primeru neuspeha enega sredstva z drugimi dogovorjenimi sredstvi mirnega reševanja sporov, dolžnosti vzdrževati se dejanj, ki bi utegnila poslabšati situacijo¹⁹, in dolžnosti iskanja »pravične« rešitve, t.j. rešitve, temelječe na spoštovanju suverene enakosti držav v sporu in vzajemnem popuščanju (Pogačnik 1996: 79, Pogačnik 1995a: 352).

Glede na to, da imajo telesa in institucije namenjene mirnemu reševanju mednarodnih sporov natančno toliko pooblastil, kolikor so jih pripravljene na njih delegirati države, je torej v končni fazi vse odvisno od dobre volje (konsenza) strank. To je posledica pomembnega načela državne suverenosti oziroma suverene enakosti držav, ki je zapisana v prvem odstavku 2. člena UL OZN.²⁰ Suverenost držav je hkrati tudi temelj načela proste izbire sredstev mirnega reševanja sporov. Dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov lahko torej dojamemo šele v povezavi z drugimi načeli mednarodnega prava, kar nam dokazuje tudi Deklaracija sedmih načel, ki posebej poudarja, da je potrebno načela razlagati v medsebojni povezanosti (Pogačnik 1995a: 351).

Dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov v skladu z UL OZN v prvi vrsti zavezuje države članice OZN. »Ker je dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov hkrati tudi pravilo običajnega mednarodnega prava, sodijo v krog zavezancev tudi države, ki niso članice OZN« (Pogačnik 1995a: 353). Obveznosti se ne nanašajo zgolj na spore med državami,

---

¹⁸ Da gre za načela mednarodnega prava poleg UL OZN potrjujejo še naslednji dokumenti kot so Deklaracija načel mednarodnega prava o prijateljskih odnosov in sodelovanju med državami v skladu z mednarodnim pravom (t.i. Deklaracija sedmih načel) 1970 in Sklepna listina Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi 1975 (Pogačnik 1995a: 350).

¹⁹ »Omenjena dolžnost nesporno sodi v obče mednarodno pravo« (Pogačnik 1996: 79).

²⁰ 1. odstavek 2. člena UL OZN se glasi: »Organizacija temelji na načelu suverene enakosti vseh svojih članov.«

ampak tudi na spore med drugimi subjekti mednarodnega prava. »V zvezi z določili VI. poglavja UL OZN velja dodati, da tudi zanje velja splošno načelo nevmešavanja v notranje zadeve držav (člen 2, točka 7 UL OZN), zato so spori izključno notranje narave izvzeti iz sistema določil« (Pogačnik 1995a: 353). Dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov ne pozna časovnih omejitev, temveč velja ves čas, dokler spor obstaja.

Na koncu velja še opozoriti na zanimivo ugotovitev Tomuschata (Tomuschat 1994: 506), ki ugotavlja, da povezava med določilom tretjega odstavka 2. člena in določilom 33. člena UL OZN²¹ »vzpostavlja zvezo med primarno odgovornostjo strank glede mirnega reševanja spora in subsidiarno pristojnostjo Varnostnega sveta in Generalne skupščine v okviru določil VI. poglavja UL OZN.« V praksi bo seveda dejstvo, da je ena stran opozorila na spor Varnostni svet ali Generalno skupščino v skladu s 35. členom UL OZN, pomenilo pomemben dokaz, da so bilateralni napori v smeri mirnega reševanja spora propadli.

Čeprav so države dolžne reševati medsebojne spore izključno na miroljuben način, to še ne pomeni, da so neodvisno od svoje volje vezane na določen postopek oziroma sredstvo njihovega reševanja. Izven samega mehanizma OZN danes še ne poznamo obveznega in univerzalnega sistema reševanja mednarodnih sporov, ki bi obvezoval vse države. Kljub temu pa morajo države do konca vztrajati pri miroljubnem načinu reševanja spora, na temelju načela proste izbire sredstev mirnega reševanja sporov in upoštevajoč načelo suverene enakosti držav.

---

²¹ Tretji odstavek 2. člena UL OZN se nanaša zgolj na mednarodne spore, medtem ko se 33. člen UL OZN nanaša le na spor »katerega nadaljevanje bi utegnilo ogrozati mednarodni mir in varnost« (Pogačnik 1995a: 353).

4. Sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov

Vsak spor ima svojo začetno točko. Spor lahko dozoreva počasi ali izbruhne nenadno. V prvem primeru se problem razrešljivosti konflikta ne postavlja, dokler je konflikt še v latentnem stanju. Ko pa se ena stran v sporu že upira izraženim nameram druge strani (pritiski, grožnje, intervencije...), tedaj pride do racionalne akcije v prid razreševanja spora ali preprečitve vojne. Zlasti se uporaba sredstev za razreševanje sporov aktualizira tedaj, ko obe stranki v sporu zaideta v t.i. *konfliktno spiralo s sekvencami* (prekinitev pogajanj, psihološka in vojaška mobilizacija strank v konfliktu, obmejni incidenti, omejena uporaba vojaške sile), od koder vodi pot v neposreden vojaški spopad (Benko 1986: 349).

Večino medsebojnih odnosov države rešujejo v neposrednih stikih s svojimi pooblaščenimi predstavniki. »Že od najzgodnejših obdobj razvoja mednarodne skupnosti je temu namenjena vloga diplomacije« (Potemkin 1947: I/II). Poleg neposrednega diplomatskega reševanja sporov pa so se z zgodovinskim razvojem in mednarodno pravno prakso uveljavila tudi druga sredstva, ki so strankam v sporu omogočila mirno rešitev spora. Takšnih sredstev se države poslužujejo v primerih, ko običajno diplomatsko sporazumevanje ne prinese željnih rezultatov, oziroma tudi v primerih zaostrenosti medsebojnih odnosov ali ko spor že preraste v oborožen spopad. Med najpomembnejša sredstva za reševanje mednarodnih sporov sodijo zlasti sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov. Služijo predvsem za nadzor nad reševanjem konfliktnih interesov (Starke 1989: 496).

Sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov, ki imajo temelj v 33. členu UL OZN so: pogajanja, anketa, posredovanje, sprava, arbitražna in sodna rešitev. Poleg navedenih sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov, dopušča UL OZN možnost reševanja sporov tudi s pomočjo regionalnih organizacij in dogovorov ter druga mirna sredstva po lastni izbiri.²² Pregled relevantne mednarodne prakse pa kaže, da regionalni mehanizmi mirnega reševanja mednarodnih sporov ne prinašajo svojevrstnih metod in sredstev temveč predstavljajo bolj ali manj posrečene kombinacije zgoraj navedenih sredstev.

---

²² 33. člen UL OZN se glasi:

1. »Stranke v vsakem sporu, katerega nadaljevanje bi utegnilo ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti, si morajo predvsem prizadevati, da se spor reši s pogajanjem, anketo, posredovanjem, spravo, arbitražo, sodno odločitvijo, z obračanjem na regionalne agencije ali dogovore ali pa z drugimi mirnimi sredstvi po lastni izbiri.
2. Varnostni Svet bo v primeru, kadar se mu bo to zdelo primerno, pozval stranke, naj rešujejo svoj spor s takimi sredstvi.

»Mednarodno pravo deli sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov na politična oziroma diplomatska in pravna sredstva« (Merrills 1998: 88). Med diplomatska sredstva uvrščamo prva štiri sredstva po 33. členu, medtem ko sta arbitražna in sodna odločitev pravni sredstvi. Merrills kot glavno značilnost diplomatskih sredstev navaja dejstvo, da stranke v sporu obdržijo nadzor nad sporom in lahko v skladu s svojo voljo spremenijo ali zavrnejo predlagano rešitev. Po drugi strani pa je uporaba pravnih sredstev bolj primerna v situacijah, ko je potrebna pravno obvezujoča rešitev nastalega spora, ki običajno temelji na mednarodnem pravu (Merrills 1998: 88). Pomembna značilnost diplomatskih sredstev je tudi možnost kombinacije z drugimi diplomatskimi in pravnimi sredstvi. S pravnega vidika je ključna značilnost diplomatskih sredstev njihov neobvezujoči izid²³ (Pogačnik 2000: 664).

4.1 Temeljne značilnosti posameznih sredstev

4.1.1 Pogajanja

Pogajanja so sestavljena iz razprave med dvema zainteresiranima stranema z namenom uskladitve različnih mnenj ali vsaj razumevanju različnih stališč (Shaw 1997: 721). Pogajanja imajo kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov, tako političnih kot pravnih, dve pomembni lastnosti – fleksibilnost in učinkovitost. Pogajanja so ponavadi prvo sredstvo mirnega reševanja sporov (ne pa tudi nujno). Na pogajanjih, ki so vedno odvisna od volje strank, sta prisotni obe ali več pogajalskih strani, kar omogoča strankam v sporu boljšo kontrolo nad potekom pogajanj in izključuje eventualno odločitev tretje stranke. Pogajanja so učinkovita predvsem v smislu pogoste uporabnosti in se razlikujejo od pravnih sredstev v tem, da sama po sebi ne predstavljajo pravno obvezujoče rešitve (razen v primeru mednarodne pogodbe, ki je pravno obvezujoča) (United Nations 1992: 9,10). »Med različice pogajanj sodita tudi posvetovanje in pa izmenjava mnenj, ki pa v 33. členu UL OZN nista posebej omenjena, vendar pa ju kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov predvidevajo številne multilateralne mednarodne pogodbe«²⁴ (Pogačnik 2000: 666). Fomband (1989: 709) striktno razlikuje med pojmom pogajanje in posvetovanje, ki sta pogosto uporabljena na isti

---

²³ »Omenjeni izid lahko dobi tudi pravno konsolidacijo, vendar v tem primeru ne gre več zgolj za rezultat uporabe diplomatskega sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov, temveč za pravni posel npr. mednarodni pogodbo« (Pogačnik 2000: 664).

²⁴ Posvetovanje predvideva npr. 84. člen Konvencije o predstavljanju držav in njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja 1975, 41. člen Dunajske konvencije o nasledstvu držav v pogledu mednarodnih pogodb 1978, itd. Izmenjava mnenj igra pomembno vlogo v sistemu mirnega reševanja mednarodnih sporov glede razlage in uporabe Konvencije ZN o pomorskem mednarodnem pravu, ki ga prinaša 283. člen omenjene konvencije (United Nations 1992: 10).

način. V kontekstu mirnega reševanja mednarodnih sporov je po mnenju Fombanda najboljša definicija pogajanj mnenje sodnika Morra v primeru »*Mavvromantis Palestine Concession*«: »v mednarodni sferi ter v smislu mednarodnega prava, so pogajanja legalen in reden administrativen proces, s katerimi vlade preko svoje nesporne moči izvajajo razmerja z ostalimi, razpravljajo, prilagajajo in rešujejo svoje razlike«. Izmenjava mnenj je pa samo po sebi izredno kompleksen pravniški pojem, saj se izmika precizni definiciji. Izmenjava mnenj vsebuje tako formalne kot neformalne, »ad hoc« ali stalne, bilateralne ali multilateralne razprave in pogajanja med državami z namenom reševanja različnosti med njimi. Bolj pogosto pa so uporabljena na točki preprečevanja potencialnih sporov. Izmenjavo mnenj se, v nasprotju s pogajanjem, uporablja bolj v potencialnih situacijah spora, ne pa toliko v samem sporu.

Države naj bi v pogajalski fazi izkazale pozitiven odnos do reševanja konkretnega spora in se pogajale v dobre veri (United Nations 1992: 16,17). »Glede na število sodelujočih držav lahko pogajanja razvrstimo na bilateralna, multilateralna in »kolektivna«²⁵ (Pogačnik 2000: 666). Bilateralna pogajanja navadno potekajo direktno med pooblaščenimi predstavniki oziroma delegacijami, s pomočjo pisemske korespondence ali preko telekomunikacij. Pogajalci so največkrat zunanji ministri ali visoki uradniki zunanjih ministrstev, v zadnjem času pa so to pogajalci, specializirani za določeno mednarodno problematiko. Tudi stalna diplomatska predstavništva igrajo pomembno vlogo, saj predstavijo pozicijo svoje vlade tako Zunanjemu ministrstvu države sprejemnice kot na raznih pogajanjih. (United Nations 1992: 13). Trajanje pogajanj je odvisno od konkretnih okoliščin, predvsem narave in kompleksnosti spora ter volje pogajalskih strank. Včasih je v mednarodni pogodbi določen rok za izvedbo pogajalskega procesa. Po poteku tega roka je ponavadi predvidena možnost zatekanja k drugim sredstvom mirnega reševanja mednarodnih sporov²⁶ (Pogačnik 2000: 667).

Pogajanja lahko vodijo do uspešnih ali neuspešnih izidov. Uspešen izid pogajanj vodi v najboljšem primeru do sklenitve sporazuma v obliki mednarodne pogodbe. Tudi skupna izjava v zvezi z doseženim sporazumom ter memorandum ali deklaracija o okvirnih točkah predstavljajo obliko uspešnega izida pogajanj. Če je izid pogajanj neuspešen, lahko stranki

---

²⁵ »Collective negotiations« je izraz, ki se ga uporablja za pogajanja med državami v okviru mednarodnih organizacij (Pogačnik 2000: 667).

²⁶ Npr. Dunajska konvencija o nasledstvu držav glede mednarodnih pogodb 1978, člen 41 in 42. Člen 42. se glasi: »if the dispute is not resolved within six months of the date on which the request referred to article 41 has been made, any party to the dispute may submit it to the conciliation procedure specified in the Annex to present Convention...« (Pogačnik 2000: 667).

pogajanja odložita za nedoločen čas ali zgolj izjavita, da so bila pogajanja neuspešna. Neuspeh pogajanj hkrati odpira vprašanje izbire drugih sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov. (United Nations 1992: 20-23).

Skratka pogosta in redna izmenjava mnenj v kombinaciji z direktnimi pogajaji lahko doprinesejo do ugodnega položaja za medsebojno sodelovanje in razumevanje, ki zagotavlja mirno sobivanje. Medtem ko je zatekanje k pravnim postopkom v nekaterih situacijah razumljeno kot neprijateljsko dejanje, povzroča nezaupanje med državami in nezadovoljstvo (Fomband 1989: 723).

4.1.2 Posredovanje

Strokovnjaki, ki so poučevali in proučujejo posredovanje, se ne strinjajo povsem o njeni naravi. V strokovni literaturi je mogoče najti več različnih opredelitev. Brecovich (1997: 170) med vsemi podaja najbolj splošno razlago, ki pravi: »Posredovanje je proces reševanja sporov, povezan toda drugačen od pogajanj samih strank, v katerem stranke v sporu iščejo ali sprejemajo pomoč tretje strani, da spremeni dojemanje ali vedenje strank, brez da bi posegel po fizični prisili ali uporabi prava.«

V strokovni literaturi velja enotno mnenje, da je ne glede na njegove specifične značilnosti, treba gledati na posredovanje kot na podaljšek oz. nadaljevanje pogajalskega procesa, kjer obojestransko sprejemljiva tretja stran posreduje z namenom spremembe poteka nekega spora ali pa njegovega izida. V skladu s tem Brecovitch (1997: 127-128) našteva edinstvene značilnosti posredovanja: je podaljšek in nadaljevanje mirnega reševanja sporov; vključuje posredovanje zunanjega akterja; je neprisilna in neobvezujoča oblika intervencije; posredniki prispevajo ideje, znanje, sredstva in interese, ki so njihovi ali pa od organizacije ali države, ki jo predstavljajo; je prostovoljna oblika reševanja sporov, pri kateri stranke ohranijo nadzor nad izidom, če ne tudi nad procesom, kot tudi svobodo glede sprejema ali zavrnitve posredovanja; posredovanje deluje samo na ad-hoc osnovi.

Po mnenju Pogačnika (2000: 668) posredovanje kot sredstvo mirnega reševanja sporov politične narave »vključuje sodelovanje nepristranske stranke, ki skuša vzpostaviti dialog med sprtima stranema z namenom zmanjšati sovražnosti oziroma napetosti in omogočiti prijateljsko rešitev spora. »Glede na naravo in stopnjo angažiranosti tretje stranke ločimo

posredovanje v ožjem smislu (mediacija) oziroma mediacijo od dobrih uslug.«²⁷ Pri mediaciji posrednik (tretja) nepristranska stranka aktivno sodeluje pri pogajanjih in pri tem sprotima stranema ponuja lastne rešitve, medtem ko so dobre usluge omejene zgolj na vzpostavljanje komunikacije med sprotima stranema (Merrills 1998: 27). Pri dobrih uslugah so metode tretje nepristranske stranke omejene zgolj na neformalne sestanke s sprotima stranema in dvosmerno posredovanje stališč med njima. Izid postopka dobrih uslug je v celoti odvisen od volje strank. Uspešen rezultat dobrih uslug pomeni začetek neposrednih pogajanj med sprotima stranema, s čimer se dobre usluge izčrpajo in prenehajo (Pogačnik 2000: 668). Dejavnosti posrednika so širše, saj mora posredovati predvsem vsebinske rešitve spora. Njegove naloge se nanašajo predvsem na vzpostavitev komunikacije med sprotimi stranmi, pripravljane osnutkov, iskanje področij strinjanja, izdelava začasnih sporazumov, itd (Merrills 1998: 35). Uspešnost mediacije je za razliko od dobrih uslug odvisna od sprejema ponujenih vsebinskih predlog v smeri rešitve spora. V 5. členu *Haaške konvencije o mirnem reševanju mednarodnih sporov* iz leta 1907 je zapisano da, se funkcija mediatorja preneha tako v primeru ko ena od strank zavrača sodelovanje kot v primeru zavrnitve njegovih vsebinskih predlogov o možni rešitvi spora.²⁸ V tretjem členu *Haške konvencije o mirnem reševanju mednarodnih sporov* iz leta 1907 je zapisano, da je nudenje dobrih uslug po tretji stranki mogoče tudi v času sovražnosti med sprotima stranema in ne more predstavljati sovražnega dejanja.²⁹ »Mediacija in dobre usluge torej nimajo zgolj preventivne funkcije in ne pomenijo vmešavanje v notranje zadeve držav (Pogačnik 2000: 669).

V teoriji in praksi ločimo več osnovnih vrst posrednikov: posamezniki, skupine, organizacije in države (Bercovitch 1997: 323). Kljub temu pa je v zadnjem času mogoče opaziti zanimivo tendenco, kjer število primerov z enim samim posrednikom pada, saj pogosto prihaja do tako imenovanega »*kolektivnega posredovanja*« oziroma »*zveze posrednikov*«, ki s koordinirano strategijo zasledujejo skupni cilj (Sisk 1996: 62). V jugoslovanski krizi je med leti 1991 in 1995 istočasno sodelovalo več mediatorjev, kot so Evropska Unija (v nadaljevanju EU), OZN ter Združene države Amerike. Prav tako je v sporu med Veliko Britanijo in Argentino glede Falklandskih otokov leta 1982 sodelovalo več mediatorjev kot sta Združene države Amerike in generalni sekretar OZN, Javier Perez de Cuellar (Merrills 1989: 28). Individualno posredovanje, čeprav pomembno, na mednarodni ravni ni tako pogosto. Individualni

---

²⁷ Ustanovna listina OZN govori v 33. členu le o posredovanju in ne ločuje posredovanja v ožjem smislu (mediacije) in dobrih uslug (Pogačnik 2000: 668).

²⁸ The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 5.

²⁹ The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 3, odstavek 2 in 3.

posredniki, so namreč, na splošno gledano, bolj strokovno podkovani v procesni stroki, kot pa v strokovnem poznavanju posameznega spora, zato se velikokrat pojavi potreba po dodatnem osebju in drugih inteligenčnih kapacitetah (Barton in Greenberg 2000: 367). Med drugim tudi zaradi tega večino posredovanj opravijo države (oziroma bolj natančno njihovi predstavniki) in druge regionalne in mednarodne organizacije. Bercovitch (1997: 143) navaja, da na področju mirnega reševanja sporov igrajo pomembno vlogo tri vrste organizacij: regionalne, mednarodne in transnacionalne. V prvo skupino sodita npr. Organizacija Ameriških držav (v nadaljevanju OAS) in Organizacija Afriške enotnosti (v nadaljevanju OAU), v drugo OZN, ki kljub svojim omejitvam velja za vodilno silo na področju mirnega reševanja sporov. Transnacionalne organizacije, kot sta na primer Amnesty International in Rdeči križ, pa predstavljajo posameznike iz različnih držav, ki imajo podobno znanje, interese, sposobnosti in se redno srečujejo, da bi podpirali, pospeševali in opozarjali na skupne interese preko različnih sredstev.

Posredovanje je sredstvo zaupne narave in je tako kot pogajanje tipično diplomatsko sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov in zato primerno predvsem za reševanje konfliktov politične narave. »Značilna zanj sta fleksibilnost in hitrost, kar je posledica neinstitucionalne narave posredovanja in njegove zaupne narave« (Pogačnik 2000: 669).

4.1.3 Preiskava (anketa)

»Izraz preiskava oziroma anketa pojmuje v širšem in ožjem smislu« (Merrills 1998: 44). V širšem smislu o preiskavi govorimo, kadar se določeno telo ukvarja z reševanjem določenega mednarodnega spora. V tem primeru je lahko preiskava sestavni del nekaterih drugih sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov (arbitraža, sprava, regionalni dogovori, itd.) in njen namen ni končna rešitev spora kot takega, temveč razjasnitev dejanskega stanja. V ožjem smislu pa pojmuje preiskavo kot specifično vrsto mednarodnega tribunala, ki ga imenujemo preiskovalna komisija (Merrills 1998: 44). Funkcije preiskave so podrobneje razložene v *Haaških konvencijah o mirnem reševanju mednarodnih sporov* iz leta 1889 in 1907.³⁰ Preiskava je kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov primerna takrat, kadar obstaja razlika v mnenjih strank glede dejanskega stanja. V tem smislu je poleg funkcije mirne rešitve že obstoječega spora pomembna tudi njena preventivna funkcija – zmanjšanje

---

³⁰ The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 9.

napetosti in preprečitev mednarodnega spora³¹ (United Nations 1992: 24). Sredstvo preiskave se lahko uporablja *ad hoc* ali pa kot institucionalizirana preiskava na temelju mednarodne pogodbe, ki določa vse podrobnosti tako sestavo komisije, sedež, postopek in metode dela kot tudi finančna vprašanja (Pogačnik 2000: 670). Metode dela preiskovalne komisije so odvisne od njenih pooblastil. Klasična preiskovalna komisija ima navadno le pooblastila raziskovati dejansko stanje in razjasnjevati sporna vprašanja.³² V ta namen lahko preiskovalna komisija zaslišuje stranke in priče ter opravlja razne ogleda. Gre za tehnike zbiranja dokazov, ki so značilna za arbitražne in sodne postopke – » t.i. sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov pravne narave«. »Preiskava je torej sposobna kombinirati dobre lastnosti političnih (diplomatskih) in pravnih tehnik« (Pogačnik 2000: 670). Preiskovalna komisija je lahko v skladu z voljo vseh sprtih strani pooblaščen tudi za predložitev predlogov vsebinskih rešitev spora, kadar je temu tako, pa jo je po funkcijah težko ločevati od upravne komisije. Glede sestave je treba opozoriti, da preiskave ne vrši nujno preiskovalna komisija, temveč lahko to funkcijo opravlja tudi posameznik, npr. posebni predstavnik generalnega sekretarja OZN.³³ Še pomembnejše je opozorilo, da preiskava kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov nima vedno narave postopka, v katerem sodeluje tretja nepristranska stranka. Predvsem v primeru mejnih sporov med državami je pogosta praksa preiskave na temelju bilateralnih sporazumov, ki jo skupno vodijo oblasti obeh držav sosed (United Nations 1992: 27-32). Znan primer preiskovalne komisije je *Dogger Bank* primer, ko je 9. oktobra leta 1904 skupina vojnih ruskih ladij, ki je plula iz baltskega morja proti Daljnem vzhodu, da bi se udeležila rusko-japonske vojne, namerno ter s vso silo napadla ribiške ladje zraven Dogger Banke v Hulslem pristanišču. V vsej zmedi si je ruski admiral Rojdestvensky ustvaril napačno mnenje, saj je bil prepričan, da so jih napadle japonske hitre patroljne ladje, oborožene s torpedi. Eksplozija je povzročila precejšnjo škodo. Anglija je pričela s pripravami na napad ruskih ladij, ki so se ne glede na svojo zmoto približevale Gibraltarju. Preden so se zadeve poslabšale, je v spor posegla Francija ter z intenzivno diplomatsko dejavnostjo prepričala obe državi, da ustanovijo anketno komisijo v skladu s haško konvencijo. V komisiji so sedeli admirali iz naslednjih držav: Rusija, Velika Britanija, Francija, Avstro-Ogrska ter Združene države Amerike. Komisija je imela nalogo raziskati dogodek ter v končnem poročilu je tudi

---

³¹ Uporabljajo se različni izrazi: »prevention of dispute«, »prevention of the aggravation of dispute«, »adjustment of situations the continuance of which is likely to give rise to a dispute«, itd (United Nations 1992: 24,25).

³² Točno določeni postopki so razloženi v Haaški konvenciji o mirnem reševanju sporov 1907 od člena 9. do člena 36 (United Nations 1992: 30).

³³ »V okviru OZN se je praksa preiskave razvila predvsem na področju tistih mednarodnih sporov, katerih nadaljevanje bi utegnilo ogroziti mednarodni mir in varnost. V teh primerih navadno Varnostni svet oziroma Generalna skupščina zahtevata od generalnega sekretarja postavitev določene osebe za namen preiskave. Vendar je funkcioniranje tega telesa odvisno od konsenza strank v sporu« (Pogačnik 2000: 671).

podala mnenje, da ruski admiral ni imel nobenega razloga za napad, saj so bile v bližini samo angleške ribiške ladje. Rusija je Veliki Britaniji plačala škodo in primer se je tako zaključil. Dogodek *Dogger Bank* tako nudi primer anketne komisije, ki je pripomogla k mirni rešitvi spora (Lebow 1978: 121).

4.1.4 Sprava

Stranke v mednarodnem sporu se lahko dogovorijo za uporabo sredstva mirnega reševanja spora, ki bo vseboval preiskavo in evaluacijo vseh aspektov spora ter pomoč tretje nepristranske tretje strani tako pri pogajanjih kot pri podajanju nepristranskih mnenj. Tako sprava združuje postopke ankete in posredovanja. Sprava kot sredstvo mirnega reševanja sporov se je razvila skozi serijo bilateralnih sporazumov v začetku 20. stoletja (Pogačnik: 2000: 671). Prva pogodba, ki predvideva postopek sprave, je Ženevski splošni akt o mirnem reševanju mednarodnih sporov iz leta 1928. Spravo predvidevajo Ustanovna listina OZN (33. člen), Deklaracija načel mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju v skladu z Ustanovno listino OZN (resolucija GS 2625, 1970), Manilska deklaracija 1982. Od instrumentov regionalne narave, ki predvidevajo spravo, pa gre omeniti Pakt iz Bogote 1948, Evropsko konvencijo o mirnem reševanju sporov iz leta 1957 in Konvencijo o spravi in arbitraži v okviru KVSE/OVSE (United Nations 1992: 45-46).

»Glavna značilnost sprave je, da se položaj tretje neodvisne stranke institucionalizira v smislu značilnost arbitraže, vendar se od nje sprava loči predvsem po tem, da njen rezultat strank pravno ne obvezuje. V spravi se ne išče pravnih rešitev, temveč predvsem rešitve, ki so sprejemljive za obe sprti strani (United Nations 1992: 47). Zaradi svoje fleksibilnosti je sprava kot sredstvo politične narave primerno sredstvo za reševanje sporov različne narave. Ob upoštevanju dejstva, da izid postopka sprave ni pravno zavezujoč, ni presenetljivo, da je sprava v mednarodnih pogodbah pogosto predvidena kot faza, ki ji v primeru neuspeha sledijo sredstva mirnega reševanja sporov pravne narave (arbitraža, sodna pot)³⁴ (Pogačnik 2000: 672). V postopku sprave je tretja stran institucionalizirana v smislu komisije za spravo. Poznamo stalne komisije za spravo, ki so določene vnaprej na temelju mednarodne pogodbe, navadno s pomočjo metode liste conciliatorjev držav pogodbenic. Posebne komisije za spravo

---

³⁴ »Opcijska protokola k Dunajski konvenciji o diplomatskih odnosih 1961 in Dunajski konvenciji o konzularnih odnosih 1963, ki se nanašata na reševanje sporov, določata predložitev spora v postopek sprave kot pogoj za predložitev spora pred Meddržavno sodišče v Haagu. Nasprotno Evropska konvencija o mirnem reševanju sporov 1957 v 4. členu predvideva možnost, da se stranski sporazumeta o predložitvi spora v arbitražo brez predhodnega postopka sprave« (Pogačnik 2000: 673).

se oblikujejo za konkretni spor, v skladu z določili mednarodne pogodbe, ki v konkretnem primeru nasprotuje na spravo (Pogačnik 2000: 673). Število članov upravne komisije je navadno liho (tri ali pet). Naloga komisije za spravo je razjasniti sporna vprašanja, zbirati informacije ter prizadevati si, da se stranki sporazumeta. Komisija za spravo lahko zaslišuje stranke, postavlja izvedence, opravlja preglede itd (Merrills 1998: 70). Eden od primerov upravne komisije je Chao komisija, ustanovljena leta 1929 na podlagi spopadov na Fort Vanguadu na meji med Bolivijo in Paragvajem. Ustanovljena je bila na podlagi dobrih uslug Konference ameriških držav. Komisija je bila sestavljena iz predstavnika Združenih držav Amerike, štirih predstavnikov ostalih držav Konference ameriških držav ter po dveh predstavnikov Bolivije in Paragvaja. Komisija se je sestajala šest mesecev ter predlagala resolucijo o spravi, v kateri je prišla do zaključka, da so se države pripravljene odpovedati svojim zahtevam in da ponovno vzpostavijo diplomatske odnose (Merrills 1998: 65).

Slabost sprave kot sredstva mirnega reševanja spora je v njeni nepredvidljivosti rešitve, kar je verjetno razlog, da je bilo v praksi dejansko malo primerov reševanja po tej poti.³⁵ Komisija za spravo ne uporablja vnaprej dogovorjenega materialnega prava, kot se to uporablja pri pravnih sredstvih. Posledica tega je pravna neobveznost njene rešitve, ki je še ena od slabosti sprave. Načelno imajo vsebinski predlogi rešitve s strani upravne komisije le priporočilni značaj (Pogačnik 2000: 674).

4.1.5 Arbitraža

Arbitražo uvrščamo, drugače kot diplomatska sredstva, med pravna sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov (Merrills 1998: 88). Doktrina uporablja kot najprimernejšo definicijo mednarodne arbitraže 37. člen Haške konvencije o mirnem reševanju mednarodnih sporov iz leta 1907, ki omenja arbitražo kot »poravnavo sporov med državami s strani sodnikov, ki si jih države same izberejo, in na podlagi spoštovanja prava«. ³⁶ Drugi odstavek istega člena vključuje obvezo, da se arbitražno sodbo v dobri veri sprejme. ³⁷ Skoraj stoletje stari določili pokažeta bistveni značilnosti sodobne mednarodne arbitraže, t.j. pravni značaj sredstva in obveznost rešitve (Pogačnik 1995b: 240).

4.1.5.1 Oblike arbitraže

---

³⁵ Vsega skupaj je bilo približno 20 primerov (Merrills 1998: 63 – 74).

³⁶ The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 37, odstavek 1.

³⁷ The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, člen 37, odstavek 2.

Ko se države sporazumejo, da bodo spor predložile pred arbitražo, je njihov naslednji korak odločitev o tribunalu. Merrills loči štiri oblike ali tipe arbitraže. Prva je mešana komisija, ki sestoji iz enakega števila nacionalnih arbitrov imenovanih s strani sprtih strank, in nevtralnega člana »umpire«, kateremu člani predložijo spor, če se ne morejo sporazumeti³⁸ Druga oblika arbitraže je arbitraža po šefu države, ki ima lahko določene skupne prednosti s posredovanjem, saj je njen namen pritegniti v spor neko vplivno zunanjo osebo. Tretji tip arbitraže predstavlja reševanje spora s pomočjo nekega usposobljenega posameznika, ki nastopa v vlogi arbitra posameznika. Imenovanje posameznika lahko pomeni hitrejše in cenejše rešitev spora kot v primeru oblikovanja nekega telesa. Vendar je taka odločitev držav za imenovanega arbitra veliko bolj zahtevna in odgovorna. Četrta in najbolj pogosta oblika arbitraže je neko kolegijsko telo, ki sestoji iz lihega števila članov (ponavadi tri ali pet) in odloča z večino glasov članov. Ta oblika je bila prvič uporabljena v *Alabama claims* arbitraži iz leta 1872, kjer je bil oblikovan petčlanski tribunal s samo dvema nacionalnima članoma, ki je deloval na pravih temeljih in je na koncu izdal tudi obrazloženo sodbo. Ta primer je pomenil velik napredek v razvoju arbitraže (Merrills 1998: 88 - 91).

4.1.5.2 Oblike arbitražnih sporazumov

Države se o arbitražnem reševanju sporov lahko dogovorijo pred ali po nastanku samega spora. Svojo voljo lahko izrazijo na tri načine. Ena možnost je sklenitev bilateralnih ali multilateralnih pogodb. V večini primerov gre za mednarodnopravne akte, ki so v celoti namenjeni mirnemu reševanju mednarodnih sporov in zaradi tega tudi celovito pristopajo k reševanju omenjene problematike (United Nations 1992: 57). Bolj pogosta metoda je vključitev kompromisne klavzule v mednarodno pogodbo. Z njo se stranke zavežejo, da bodo podredile arbitražnemu reševanju vse ali samo nekatere prihodnje spore, ki bi se morda pojavili ob razlagi ali izvrševanju zadevne mednarodne pogodbe (Pogačnik: 1995b: 242). Veliko kompromisnih klavzul je zelo splošnih in navadno ne določajo vseh podrobnosti, ki so potrebne za formiranje in delovanje arbitražnega tribunala. Zato morajo stranke običajno skleniti še poseben arbitražni sporazum oziroma kompromis, s katerim podrobneje uredijo delovanje arbitraže (United Nations 1992: 57). Kompromis je torej tretja možnost, s katero se stranke sporazumejo o predložitvi že nastalega spora v arbitražno reševanje. »Gre za mednarodno pogodbo, za katero veljajo splošna pravila mednarodnih pogodb« (Rousseau v

---

³⁸ To obliko arbitraže so pogosto uporabljali za zahtevke iz naslova odgovornosti držav za škodo povzročeno tujcem. Na začetku je ta oblika arbitraže predstavljala kombinacijo pravnih in mešanih diplomatskih elementov, medtem ko so v obdobju moderne arbitraže prevladali pravni elementi (Merrills 1998: 88, 89).

Pogačnik 1995b: 241). Veljaven kompromis predstavlja pravo, ki ga morata upoštevati stranki in arbitražni tribunal. Kompromis obsega ureditev naslednjih vprašanj: »*sestava tribunala* (vključno z velikostjo in načinom imenovanja), *vprašanja, o katerih bo odločal tribunal, procesno pravo* (vključno z določitvijo jezika, ki se uporablja pred tribunalom), *materialno pravo, sedež in administracija tribunala, financiranje arbitraže, vezanost na arbitražno sodbo* (pravice in obveznosti v tem pogledu) (United Nations 1992: 57). Ker pa so stranke pri določanju vsebine kompromisa samostojne, se širina njegove vsebine razlikuje od primera do primera. Kljub temu pa obstaja neka minimalna vsebina. Le to določajo modelna pravila arbitražnega postopka, ki v 2. členu kot nujne sestavine vsakega kompromisa določajo *predmet spora, način imenovanja arbitrov ter število članov tribunala*.³⁹

4.1.5.3 Pristojnost arbitražnega organa

Mednarodno arbitražo poznamo v sporih med različnimi subjekti mednarodnega prava (npr. med državami in mednarodnimi organizacijami in med mednarodnimi organizacijami med seboj) ter celo med subjekti mednarodnega prava in drugimi subjekti mednarodnih odnosov (npr. multinacionalkami, posamezniki, pod.). Pristojnost glede na vrsto in vsebino spora je odvisna predvsem od volje strank in vsebine mednarodnih aktov. Lahko bi trdili, da je vsak spor med državami mogoče reševati z arbitražo, če le obstaja volja prizadetih strank. »Arbitraža se navadno uporablja za reševanje sporov pravne narave, čeprav jo v nekaterih primerih uporabljajo tudi za reševanje sporov politične narave« (Pogačnik 1995b: 243). To je razvidno iz posebnih kompromisnih klavzulah v mednarodnih pogodbah, ki predvidevajo predložitev spora v zvezi z razlago in uporabo konkretne mednarodne pogodbe v postopek arbitražnega reševanja⁴⁰ (Pogačnik 1995b: 243).

Omeniti je potrebno tudi pridržke – rezerve, ki predstavljajo pomemben institut pri sklepanju pogodb. Z njimi podpisnice izjavljajo svojo omejeno zavezanost ali nezavezanost k posameznim določilom mednarodnega akta, tudi v primeru arbitražnega reševanja spora. V preteklosti so države pogosto posegale po tem institutu in podajale široke in subjektivne formulacije rezerv. »V zadnjem času pa je opazen trend progresivnega opuščanja omenjenih rezerv, pojavljajo pa se vse bolj precizne in omejene rezerve, ki temeljijo na načelih

---

³⁹ Model Rules on Arbitral Procedure, Yearbook of the International Law Commission, 1958, Vol. II.

⁴⁰ Pogačnik kot primer navaja multilateralne pogodbe, ki izrecno predvidevajo arbitražo za reševanje političnih sporov, da zagovorniki strogo pravnega koncepta arbitraže ta določila označujejo kot nekonvencionalno uporabo tega instrumenta (Pogačnik 1995b: 243).

relativnega učinkovanja mednarodnih pogodb, načelu neretroaktivnosti, načelu suverenosti in neodvisnosti držav ter nevmešavanja v notranje zadeve držav« (Rousseau v Pogačnik 1995b: 243). Prav mejni in delimacijski spori so pogosto predmet pridržkov. Države pri njihovem reševanju raje posežejo po priložnostni arbitraži, ki jo ustanovijo s sklenitvijo sporazuma. Na ta način lahko precej zmanjšajo stopnjo nepredvidljivosti rešitve (Pogačnik 1995b: 244).

4.1.5.4 Arbitražni organ

Stranki predložita svoj spor pred arbitražni tribunal, ki ga oblikujeta v skladu z svojo voljo. Lahko je sestavljen iz enega samega arbitra ali pa iz skupine posameznikov, ki sestavljajo arbitražni tribunal. Čeprav je bilo imenovanje posameznega arbitra v preteklosti dokaj pogosto, je danes bolj izjema kot pravilo in je navadno arbitražni tribunal sestavljen iz lihega števila članov. Običajno število arbitrov, ki se pojavlja v mednarodnih pogodbah ali konvencijah, je tri ali pet (United Nations 1992: 59). Način imenovanja je odvisen od konkretnega akta, ki ureja arbitražo. Vsaka stran v sporu ima pravico, da imenuje svojega nacionalnega predstavnika, medtem ko je imenovanje nevtralnega člana ali članov tribunala s soglasjem ostalih že imenovanih arbitrov (Merrills 1998: 92). »Ker je imenovanje tretjega ali petega arbitra, ki je ponavadi določen za predsednika, zelo pomembno za stranke v postopku, in je včasih težko doseči soglasje o tem vprašanju, se lahko pojavi zastoj v postopku« (United Nations 1992: 60). Da bi se tej oviri izognile, lahko stranke preložijo dolžnost imenovanja na neko tretjo državo ali ogledno osebo. Subjekt, ki mu je zaupana ta naloga, imenujemo »*appointing authority*« (npr. predsednik Meddržavnega sodišča, generalni sekretar OZN)⁴¹ (Merrills 1998: 93).

4.1.5.5 Uporaba prava pred arbitražnim organom

Materialno pravo: stranki v sporu se ponavadi dogovorita, katero materialno pravo naj uporabi arbitražni tribunal pri reševanju mednarodnega spora. Andrassy (1990: 509) razlikuje med neposredno in posredno določitvijo materialnega prava.⁴² Pri posredni določitvi stranki že v samem sporazumu formulirata predpise materialnega prava. O posredni odločitvi pa govorimo, kadar stranki zgolj napotita tribunal na uporabo obstoječih mednarodnopravnih pravil. Veliko arbitražnih sporazumov izrecno zahteva uporabo mednarodnopravnih pravil ali

---

⁴¹ Merrills navaja primer Lake Lanoux, kjer sta Španija in Francija izbiro tretjega člana tribunala zaupala švedskemu kralju, ter primer Rann of Kutch med Indijo in Pakistanom, kjer je enako nalogo opravil Generalni sekretar OZN (Merrills 1998: 93).

⁴² Takšen primer predstavljajo tako imenovana Washingtonska pravila (1871) po katerih je bil rešen primer Alabama claims med VB in ZDA (Andrassy 1990: 509).

načel mednarodnega prava. Nekateri arbitražni sporazumi se sklicujejo tudi na uporabo načela pravičnosti, pravične rešitve. Obstajajo tudi arbitražni sporazumi, ki o izbiri prava molčijo. Arbitri ponavadi v takih primerih uporabijo pozitivno mednarodno pravo. »Če določenega vprašanja ne morejo rešiti z uporabo konkretnih pozitivnih pravil mednarodnih pogodb in mednarodnega običajnega prava, se poslužujejo splošnih pravnih načel in splošnih načel mednarodnega prava« (Pogačnik 1995b: 246). V 28. členu Revidiranega Ženevskega akta o mirnem reševanju sporov iz leta 1949 je zapisano, da se v primerih, ko arbitražni sporazum ne določa materialnega prava, lahko uporabi pravo, ki je naštetu v 38. členu Statuta Meddržavnega sodišča v Haagu. Če takšnega prava, ki bi ga lahko uporabili v konkretnem sporu ni, naj tribunal odloča *ex aequo et bono* (United Nations 1992: 62).

Procesno pravo: tudi pravila postopka (rules of procedure), po katerih poteka arbitraža lahko določita stranki v sporu že v kompromisu. Ker pa kompromis ne ureja vedno vseh vprašanj in situacij, ki se med samim postopkom utegnejo pojaviti, lahko tribunal na podlagi ustreznega pooblastila odloča po lastni presoji. Postopkovna pravila so vsebovana tudi v multilateralnih pogodbah o mirnem reševanju mednarodnih sporov ali drugih mednarodnih pogodbah, katerih pogodbenici sta stranki v sporu. Vendar so ta določila navadno dopolnilne narave in se uporabljajo za vprašanja, o katerih se stranki nista drugače sporazumeli (Pogačnik 1995b: 245).

4.1.5.6 Razsodba

»Arbitražni postopek se konča z izdajo rzsodbe, ki je pravno obvezujoča za stranke v sporu. Po obliki se rzsodba vse bolj približuje sodni odločbi«⁴³ (United Nations 1992: 65). Bolj kompleksno pa je vprašanje učinkovanja arbitražne rzsodbe. »Rzsodba mednarodne arbitraže je torej v učinku enaka pravnomočni sodni odločbi (t.j. pravno obvezujoča in končna) razen v pogledu izvršljivosti« (Pogačnik 1995b: 246). Čeprav je arbitražna rzsodba dokončna in se z njo postopek zaključi, imajo stranke na voljo različna sredstva, s katerimi lahko nanjo vplivajo. Rzsodba, ki jo je izdal tribunal, je lahko predmet nadaljnjih postopkov v zvezi z njeno razlago, pritožbo, revizijo, odpravo napak ali razveljavitvijo. Ker mednarodno pravo, za razliko od notranjega, ne pozna nekega univerzalnega organa prisile, ki bi

---

⁴³ Sestavljena je iz izreka in obrazložitve. Izdana mora biti z večino glasov arbitrov v tribunalu, ki jo morajo podpisati. Manjšina arbitrov, ki se z rzsodbo ne strinja ima navadno možnost podati ločeno mnenje (United Nations 1992: 65).

zagotavljalo izvrševanje arbitražnih odločitev, je njihova izvršitev v bistvu odvisna od volje strank v sporu (Merrills 1998: 105).

4.1.6 Sodna rešitev spora

Države v sporu lahko poskušajo rešiti nastalo situacijo s predložitvijo zadeve predhodno konstituiranemu mednarodnemu sodišču ali tribunalu, sestavljenemu iz neodvisnih sodnikov, katerih naloga je, da na podlagi mednarodnega prava sprejemajo za stranke zavezujoče rešitev. Kot lahko vidimo, gre tako pri arbitraži kot pri sodni rešitvi spora za zavezujoče odločitve s strani organov, ki jih sprejmejo. Vendar med njima obstaja bistvena razlika, saj so mednarodna sodišča in tribunali konstituirani vnaprej; prav tako pa so vnaprej določena tudi pravila, ki določajo postopek in same kompetence takega sodnega organa. Nadaljnja razlika se pojavi v primeru dokončnosti, saj je odločitev mednarodnega sodišča dokončna, brez možnosti pritožbe, medtem ko je pri arbitraži pritožba možna, vendar le, če je izrecno dogovorjena (United Nations 1992: 66). »Kljub omenjenim razlikam oba instituta temeljita na prosti volji vseh prizadetih subjektov, ki predstavljajo eno glavnih značilnosti mednarodnega prava« (Ibler 1987: 303).

Ideja o *Meddržavnem sodišču* je bila prvič predstavljena na prvi haaški mirovni konferenci leta 1907. Osnovanje prvega mednarodnega sodišča t.j. Stalnega meddržavnega sodišča, ki je začelo delovati leta 1922 na podlagi Sporazuma Društva narodov, predstavlja pomemben korak (Shaw 1997: 745). Le tega je kasneje nasledilo Meddržavno sodišče, ki je bilo ustanovljeno leta 1946 v okviru OZN. Delo Meddržavnega sodišča je opisano v XIV. poglavju UL OZN in v Statutu Meddržavnega sodišča, ki je njen sestavni del (United Nations 1992: 66).

4.1.6.1 Meddržavno sodišče v Haagu

Meddržavno sodišče ima kot varuh mednarodnega prava dvojno nalogo: prva je namenjena reševanju sporov med državami na podlagi njihove privolitve. Druga je svetovalna, v kateri sodišče daje svetovalna mnenja o vsakem pravnem vprašanju, ki mu jih predložijo Generalna skupščina (v nadaljevanju GS), Varnostni svet (v nadaljevanju VS) ali kakšna druga od GS specializirana ustanova.⁴⁴

---

⁴⁴ Ustanovna listina OZN, člen 96.

Sodišče je sestavljeno iz petnajstih sodnikov, ki so izvoljeni za dobo devetih let in smejo biti ponovno izvoljeni. Člane sodišča izvolita v skladu z določbami Statuta GS in VS s seznama oseb, ki jih predlagajo državne skupine Stalnega razsodišča.⁴⁵ Vsaka tri leta se obnavlja tretjina sestave sodišča (pet sodnikov).⁴⁶ »Sodniki so izvoljeni na temelju kvalifikacij in ne po državljanstvu, vendar se pri tem upošteva, da so v sodišču kot celoti zastopani poglavitni pravni sistemi sveta. Iz ene države je lahko izvoljen le en sodnik« (Benčina, Simoniti 1994: 72).

II. poglavje Statuta Meddržavnega sodišča je posvečeno pristojnostim. V 34. in 35. členu Statuta je zapisano, da smejo biti pravnne stranke v zadevah pred sodiščem samo države ter da je le-to dostopno le za države, ki so pogodbene stranke Statuta.⁴⁷ Meddržavno sodišče nima univerzalne pristojnosti, kar je razvidno iz 36. člena Statuta, ki pravi, da se njegova pristojnost razteza na vse zadeve, ki mu jih stranke predložijo, kakor tudi na vse primere, ki jih posebej določajo UL OZN in druge mednarodne pogodbe.⁴⁸ Meddržavno sodišče torej rešuje tudi spore med državami, ki sprejemajo obvezno pristojnost sodišča na podlagi drugega odstavka 36. člena Statuta, ki navaja: *»Države, ki so pogodbene stranke tega Statuta, smejo kadarkoli izjaviti, da v razmerju do vsake druge države, ki sprejme isto obveznost, prepoznajo kot obveznost ipso facto in brez posebnega sporazuma pristojnost sodišča v vseh pravnih sporih, ki se nanašajo na:*

- 1. razlago kakšne pogodbe*
- 2. katerokoli vprašanje mednarodnega prava*
- 3. obstoj kakšnega dejstva, ki bi pomenilo, če se ugotovi, kršitev kakšne meddržavne obveznosti*
- 4. naravo in obseg odškodnine, ki se mora dati za kršitev kakšne mednarodne obveznosti.«⁴⁹*

Tako kot vsako sodišče tudi Meddržavno sodišče svojih odločitev ne more sprejemati samovoljno in arbitrarno. Sodišče mora v dvomu odločati v skladu z mednarodnim pravom. 38. člen Statuta navaja formalne pravne vire in predstavlja napotilo sodišču, kako naj sodi. Tako v prvem odstavku nalaga sodišču, naj pri odločanju uporablja:

---

⁴⁵ Statut Meddržavnega sodišča, prvi odstavek 4. člena.

⁴⁶ Statut Meddržavnega sodišča, prvi odstavek 13. člena.

⁴⁷ Statut Meddržavnega sodišča, 34. in 35. člen.

⁴⁸ Statut Meddržavnega sodišča, 36. člen.

⁴⁹ Statut Meddržavnega sodišča, 2. odstavek 36. člena.

»a) meddržavne dogovore, bodisi splošne bodisi posebne, s katerimi so postavljena pravila, ki jih države v sporu izrecno priznavajo,
b) mednarodne običaje kot dokaz obče prakse, ki je sprejeta kot pravo,
c) obča pravna načela, ki jih priznavajo civilizirani narodi.«⁵⁰

Odločba sodišča je obvezna samo za stranke v obravnavanem sporu. 60. člen Statuta pravi, da je sodba dokončna in zoper njo ni možnosti pritožbe. Varovalko temu pa predstavlja 61. člen Statuta, ki določa, da se sme »predlog za revizijo sodbe vložiti, če je utemeljen z odkritjem takega dejstva, ki je take narave, da bi moglo biti odločilno, ki pa pri izrekanju sodbe ni bilo znano sodišču in tudi ne pravnici stranki, ki predlaga revizijo, vendar vselej pod pogojem, da tako neznanje ni bilo posledica malomarnosti.«⁵¹

4.1.7 Reševanje sporov s pomočjo regionalnih agencij in dogovorov

Mednarodnopravni okvir delovanja regionalnih organizacij na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov predstavlja 33. člen UL OZN, ki med sredstvi, ki so državam članicam na voljo za reševanje sporov, izrecno omenja tudi obračanje na regionalne ustanove in regionalne dogovore.⁵²

4.1.8 Druga sredstva mirnega reševanja sporov

Le-ta so se razvila s prakso mednarodnih odnosov in jih lahko razvrstimo v tri velike skupine:

1. v celoti novi instituti, ki ne predstavljajo predelave ali kombinacije že predstavljenih sredstev mirnega reševanja sporov;
2. instituti, ki predstavljajo predelavo enega izmed že znanih sredstev;
3. instituti, ki so kombinacije dveh ali več institutov, a jih uporablja en sam organ pri reševanju sporov (United Nations 1992: 62).

Dejanski uspehi OZN na področju mirnega reševanja sporov so manjši, kot so lahko snovalci organizacije upali na začetku. Akterji sporov v mednarodnem prostoru le-teh ne želijo obravnavati v okviru OZN,⁵³ kar izhaja tako iz njihove želje, da ohranijo svobodo delovanja

---

⁵⁰ Statut Meddržavnega sodišča, 1. odstavek 38. člena.

⁵¹ Statut Meddržavnega sodišča, 60. in 61. člen.

⁵² UL OZN, 33. člen – glej opombo št. 1.

⁵³ Še en razlog za neuspeh naj bi bil v tem, da VS in GS nista uspela ustanoviti nobene primerne institucije, ki bi v okviru OZN delovala izključno na področju reševanja sporov. Starejše, kot npr. odbor za preiskavo in spravo iz leta 1949 in komisija za mirovno opazovanje iz leta 1950, so bile nepomembne, medtem ko novejša, kot so

kot tudi iz pomanjkanja zaupanja v delovanje organizacije. To je predvsem vidno pri arbitraži, ki je, z izjemo nekaj trgovinskih sporov, praktično neuporabljena že od samega rojstva OZN, in številu sodnih odločitev, ki so jih iskale sprte strani, saj meddržavno sodišče v veliki meri blede zaradi pomanjkanja dela. Nacionalizem in suverene pravice stojijo kot velika ovira pri uporabi mednarodnih diplomatskih in pravnih poti za reševanje sporov. Zmožnost upiranja mednarodnemu pritisku se tako kaže v velikem številu nerešenih vprašanj, ki dolgo časa ostajajo na dnevnem redu organov OZN. Na drugi strani v iskanju kompromisov in zadostne podpore pri sprejemanju odločitev v VS dobimo številne šibke resolucije, ki v ničemer ne pripomorejo k blaženju napetosti med sprtimi stranmi, kar je ponovno negativen element v iskanju vidnejše vloge OZN v mednarodnem prostoru (Bennett 2002: 110-114).

---

manilska deklaracija iz leta 1982, deklaracija o preprečitvi in odstranitvi sporov, ki lahko ogrozijo mednarodni mir in varnost in vloga OZN na tem področju iz leta 1988 in Pravila OZN za pomiritev sporov med državami iz leta 1990, sicer skušajo narediti proceduro VS bolj učinkovito in povečati vlogo Generalnega sekretarja, vendar so vse šibke v tem, da hkrati poudarjajo pravico držav pri svobodnem odločanju med sredstvi za reševanje sporov (Wolfrum 1995: 992).

5. Mehanizmi OZN za vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti

UL OZN postavlja za najpomembnejši cilj te svetovne organizacije ohranitev mednarodnega miru in varnosti z miroljubnimi sredstvi, skladno z načeli pravičnosti in mednarodnega prava, zato sprejema kolektivne ukrepe za preprečitev in odpravo groženj miru, prepoveduje in (odpravlja) agresije in druge oblike ogrožanja miru, kot tudi ureja in rešuje mednarodne spore ali situacije, ki bi lahko ogrozile mir v svetu (The Blue Helmets 1990: 3). Za doseg omenjenih ciljev so potrebne tri obsežne skupine varnostnih mehanizmov za preprečevanje konfliktnih situacij v mednarodni skupnosti. V prvo sodijo mehanizmi mirnega reševanja sporov, ki jih obravnava VI. poglavje UL OZN (členi 33.-38.), v drugo skupino akcije ob ogrožanju miru, kršitve miru in agresivnih dejanj, ki so opredeljene v VII. poglavju UL OZN (členi 39.-51.), v tretje skupino pa sodijo mirovne operacije OZN, ki jih pravzaprav ni mogoče zadovoljivo umestiti niti v VI. niti v VII. poglavje UL OZN. Funkcije naštetih varnostnih mehanizmov so različne. Veliko vrst sredstev mirnega reševanja sporov iz VI. poglavja naj bi dokončno izločilo vojno kot sredstvo za reševanje konfliktov v mednarodni skupnosti; akcije ob ogrožanju miru, ki jih opredeljuje VII. poglavje, naj bi opredelile vojno tako nevarno za njenega povzročitelja, da se je ne bi loteval noben subjekt mednarodnih odnosov; osnovni namen mirovnih operacij OZN pa je opravljanje varnostne in redarske službe ali vzpostavitve miru na morebitnem kriznem področju. Seveda morebitna uporaba vseh treh mehanizmov ustreza intenzivnosti morebitnega konflikta (Grizold, Ferfila 2000: 195).

5.1 Vloga Varnostnega sveta OZN pri mirnem reševanju mednarodnih sporov

S 24. členom UL OZN skrb za ohranitev mednarodnega miru in varnosti poverja predvsem VS. S tem pooblastilom je VS, formalno sicer zgolj eden od poglavitnih organov OZN, dejansko najpomembnejši organ svetovne organizacije, saj odloča o ključnih mednarodnih vprašanjih. Te dolžnosti namreč VS opravlja v imenu vseh članic OZN, kar pomeni, da 15⁵⁴ držav sprejema najpomembnejše svetovne odločitve v imenu celotne mednarodne skupnosti.⁵⁵

---

⁵⁴ VS sestavlja deset nestalnih in pet stalnih članic (ZDA, Velika Britanija, Francija, Ruska federacija in LR Kitajska), ki imajo pravico do veta. Nestalne članice VS pa za dve leti izvoli Generalna skupščina, in sicer tako, da se jih vsako leto zamenja polovica. Merilo za izvolitev nestalnih članic je prispevek države kandidatke k mednarodnemu miru in varnosti in drugim ciljem OZN ter pravična geografska razporeditev (UL OZN 23. člen).

⁵⁵ UL OZN 24. člen.

5.1.1 Delovanje Varnostnega sveta po VI. poglavju

V zvezi z mirnim reševanjem sporov VS ukrepa po VI. poglavju UL OZN (členi 33.-39.). »V skladu s VI. poglavjem je VS namreč naložena posebna odgovornost za mirno reševanje sporov.⁵⁶ Vendar pa je prvenstvena obveza mirnega reševanja sporov naložena strankam v sporu. Včasih lahko obstaja objektivna nevarnost ogrožanja mednarodnega miru in varnosti, vendar pa se stranke v sporu ne ravnaajo po svojih obveznostih. V takih primerih daje UL OZN s 34. členom VS pristojnost, raziskovati vsak spor ali situacijo, za katero oceni, da bi lahko ogrozila mednarodni mir in varnost.⁵⁷ »To je edina določba UL OZN, ki izrecno pooblašča organ OZN, naj razišče določeno situacijo, kar je v skladu s cilji in načeli ZN, predvsem pa s primarno odgovornostjo VS za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Pomen tega člena je predvsem v tem, da podeljuje VS pravni temelj za samostojno delovanje, lahko tudi neodvisno od pobud držav. Preiskavo lahko odredi po lastni presoji.« (Simma v Bohte 2000: 393).

V skladu s prvim odstavkom 35. člena UL OZN sme vsaka država članica OZN opozoriti VS in GS na katerikoli spor ali situacijo iz 34. člena. To sme tudi nečlanica, kadar gre za spor, v katerem je sama stranka, če vnaprej prevzame vse obveznosti o mirnem reševanju sporov po UL OZN.⁵⁸ Možnost opozoriti VS na spor ali situacijo, ki lahko ogrozi mednarodni mir in varnost imata tudi generalni sekretar OZN⁵⁹ in GS⁶⁰. V skladu s prvim in drugim odstavkom 36. člena sme VS v kakršnem koli stadiju spora ali situacije priporočiti primerne postopke ali načine zgladitve, toda pri tem se mora ozirati na vse postopke za reševanje sporov, ki so jih stranke že sprejele. Tretji odstavek istega člena pa nalaga VS, da je pri dajanju priporočil dolžan upoštevati, da naj bi stranke praviloma izročale pravne spore Meddržavnemu sodišču v Haagu v skladu z njegovim statutom. »VS kot politični organ naj bi pravne spore prepuščal

---

⁵⁶ 2. odstavek 33. člena UL OZN – glej opombo št. 1.

⁵⁷ 34. člen UL OZN se glasi: »Varnostni svet sme raziskovati vsak spor ali pa vsako situacijo, ki bi utegnila pripeljati do mednarodnega trenja ali izzivati spor, da ugotovi, ali bi nadaljevanje tega spora ali te situacije utegnilo ogroziti mednarodni mir in varnost.«

⁵⁸ 35. člen UL OZN se glasi:

1. »Sleherni član Združenih narodov sme opozoriti Varnostni svet ali Generalno skupščino na katerikoli spor ali pa katerokoli situacijo, katerih narava je navedena v 34. členu.
2. Država, ki ni članica Združenih narodov, sme opozoriti Varnostni svet ali Generalno skupščino na vsak spor, v katerem je sama ena izmed strank, če glede tega spora vnaprej prevzame obveznosti o mirnem reševanju.«

⁵⁹ 99. člen UL OZN se glasi: »Generalni sekretar sme opozoriti Varnostni svet na katerokoli zadevo, ki bi po njegovem mnenju utegnila ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti.«

⁶⁰ 3. odstavek 11. člena UL OZN se glasi: »Generalna skupščina sme opozoriti Varnostni svet na situacije, ki bi utegnile ogroziti mednarodni mir in varnost.«

sodišču, vendar k temu ni zavezan« (Simma v Bohte 2000: 394). Postopek, ko je VS priporočil predložitev spora Meddržavnemu sodišču v Haagu, se je zgodil le v dveh primerih in sicer: v sporu »*Corfu Channel*« med Veliko Britanijo in Albanijo ter v sporu »*Agean sea*« med Turčijo in Grčijo (Shaw 1997: 843).

V primeru, da strani v sporu nista sposobni rešiti spora po 33. členu, UL nalaga strankam v sporu dolžnosti, ki jih predpisuje 37. člen. V njem je zapisano, da je vsaki stranki omogočeno, da spor prenese pred VS. Vsaka stranka to lahko stori sama, ne glede na mnenje ali soglasje nasprotne strani. VS pa nato presodi ali spor ogroža mednarodni mir in varnost, in se glede na to odloči za potrebne akcije, ki jih predpisuje 36. člen UL.

»Prva posledica prenosa spora pred VS je, da ta na svojo sejo pozove vse v spor prizadete stranke. Stranke v razpravi enakopravno sodelujejo, nimajo pa pravice glasovati, kar velja tudi za članice – tudi stalne – VS« (Bohte 2000: 395). Zato je pomembna opredelitev, kaj je spor in kaj situacija, saj UL OZN strank glede situacij ne omenja tako kot glede sporov. Situacija je širši pojem od spora, saj je vsak spor situacija, medtem ko ni vsaka situacija spor. V praksi imajo države, predvsem pa stalne članice VS, precej maneverskega prostora, da tudi spore, v katerih so stranke, opredelijo kot situacije (Degan 2000: 772).

Sam postopek in način reševanja ni popolnoma opredeljen v UL OZN, tako da ima VS glede tega svobodo pri izbiri sredstev in načinov za rešitev spora ali situacije, ki jih vsakokrat izbira in prilagaja na posamezne primere. VS vsekakor najprej vsestransko preuči določen primer. Stranke v sporu lahko predstavijo svoja stališča in predolge ter jih podprejo z ustreznimi dokazi. Vendar pa tudi sam VS lahko zahteva določene dokaze, ki se nanašajo na spor. Zaradi proučevanja določenih vprašanj lahko določi ožji izbor iz svoje sredine ali imenuje odbor strokovnjakov, lahko pa zahteva tudi pravno ali strokovno mnenje s strani organov, ki delujejo v okviru OZN, predvsem pa svetovalna mnenja Meddržavnega sodišča (Bohte 2000: 395).

V primeru, da med strankami ni nobenih predhodnih sporazumov, ki bi predvidevali reševanje spora po mirni poti, ali pa če prejšnja prizadevanja niso privedla do uspeha, tedaj je VS pooblaščen, da priporoči v skladu z 38. členom katerokoli sredstvo ali načine mirne rešitve spora. VS lahko ta sredstva kombinira in predlaga različne načine, lahko se tudi vrača na predloge, ki so bili prej zavrnjeni. Končno lahko strankam predloži, da se o primeru razpravlja

na samem zasedanju VS in da sprejmejo odločitev, ki bi jo VS sam oblikoval (Andrassy 1990: 532). »Vsekakor pa odločitve VS po 37. člen za države niso pravno zavezujoče« (Simma v Bohte 2000: 359).

V praksi je VS uporabil celo vrsto diplomatskih metod za reševanje mednarodnih sporov. Tako v smislu odpiranja debat kot lobiranja ter predvsem naprošanja strank, da uporabijo pogajanja pri reševanju njihovih sporov. Prav tako je sprte stranke pozval k mediaciji, npr. v sporu povezanem s Kašmirjem in Ciprom. Posebno pozornost pa VS s svojimi resolucijami namenja vprašanju Bližnjega vzhoda. Posebno mesto zaseda resolucija 242 (1967), ki temelji na dveh pomembnih stebrih: prvi je povezan z umikom Izraela iz zasedenih ozemelj; drugi pa je povezan z zahtevo po koncu vojskovanja ter po pravici vsake države, da živi v miru. Kljub vsem nadaljnjim resolucijam pa VS-u še do danes ni uspelo rešiti tega perečega vprašanja (Shaw 1997: 843).

Kljub vsem naporom pa sporov ni mogoče vedno rešiti samo s sredstvi mirnega reševanja sporov, kot je to opredeljeno v VI. poglavju UL OZN (člen 33.). V takih primerih mora VS poseči po ostrejših ukrepih, ki v hujših primerih lahko vsebujejo elemente prisile, kot mu to nalaga UL OZN po VII. poglavju.

5.2 Vloga Generalne skupščine OZN pri mirnem reševanju mednarodnih sporov

GS OZN je sestavljena iz predstavnikov vseh držav članic, ki jih je trenutno 192. Vsak član v GS pa ima lahko največ pet predstavnikov.⁶¹ Je najpomembnejši organ odločanja o gospodarskih, političnih, izobraževalnih in drugih zadevah svetovne organizacije, razen o mednarodnem miru in varnosti, kjer je lahko samo posvetovalni organ. »Sicer pa je pristojnost GS splošna (lahko razpravlja o vseh zadevah), subsidiarna (vse zadeve so v njeni pristojnosti, če ne sodijo v pristojnost kakšnega drugega organa) in konkurenčna (o kakšni zadevi poleg drugih organov razpravlja tudi GS, razen o mednarodnih sporih, ki jih obravnava VS)« (Grizold, Ferfila 2000: 193).

---

⁶¹ 9. člen UL OZN se glasi:

1. »Generalna skupščina je sestavljena iz vseh članov Združenih narodov.
2. Vsak član ima v Generalni skupščini največ pet predstavnikov.«

Po UL OZN (IV. poglavje – člani 9. – 17.) so naloge GS naslednje:

- razpravljati o vseh vprašanih ali zadevah, ki sodijo v okvir UL OZN z izjemo 12. člena UL OZN⁶², sme dajati priporočila tako članom ZN kot VS;
- razpravljati o vseh vprašanih, ki se nanašajo na ohranitev mednarodnega miru in varnosti;
- sme opozoriti VS na situacije, ki bi utegnile ogroziti mednarodni mir in varnost;
- spodbujati raziskave in promovirati mednarodno politično sodelovanje, razvoj in kodifikacijo mednarodnega prava, spoštovanje človekovih pravic in svoboščin ter mednarodno sodelovanje na ekonomskem, socialnem, humanitarnem, kulturnem, izobraževalnem in zdravstvenem področju;
- pomagati pri mirnem reševanju katerekoli situacije, ki bi lahko ogrozila dobre odnose med narodi;
- obravnavati priporočila VS in drugih organov;
- obravnavati proračun OZN;
- izvoliti nestalne članice VS in članice drugih svetov in organov OZN ter na priporočilo VS izvoliti Generalnega sekretarja OZN.

V tako rekoč neomejenem sklopu nalog, ki jih opravlja GS, najdemo dve pomembni omejitvi. Prva se tiče same narave OZN kot mednarodne organizacije na tej točki razvoja. Ker ji države članice ne predajo svoje suverenosti, je avtoriteta GS omejena na priporočila, ki niso pravno obvezujoča. Ali bodo torej ta spoštovana ali sploh upoštevana kot vodilo za reševanje sporov, je popolnoma odvisno od samih članic in njihove pripravljenosti za sodelovanje (Bennett, 2002: 65).

Druga omejitev je v tem, da sme GS samo razpravljati, ne pa tudi dajati priporočil za spore ali situacije, ki se v istem času obravnavajo tudi v VS. Vendar na tem področju od leta 1950 naprej obstaja pomembno dodatno pravilo. Med Korejsko vojno leta 1950 je bila sprejeta resolucija »*Uniting for peace*« (Združeni za mir), ki v primeru neučinkovitosti VS, dovoljuje sklic izredne seje GS. Na podlagi te resolucije lahko GS razpravlja in predlaga kolektivne ukrepe za ohranitev (vzpostavitev) miru vsakič, ko gre za grožnjo miru, kršitev miru ali dejanje agresije. Vseeno pa tovrstne resolucije ne morejo imeti enakega pravnega učinka, kot

---

⁶² 12. člen UL OZN se glasi: »Dokler VS glede kateregakoli spora ali katerekoli situacije opravlja naloge, ki mu jih daje UL OZN, mu GS ne sme dajati nobenega priporočila glede tega spora ali te situacije, razen če VS to zahteva.«

resolucije, ki jih sprejema VS, ki so tudi edine pravno obvezujoče za države članice (Bennett 2002: 64-65).

5.3 Vloga Sekretariata pri mirnem reševanju mednarodnih sporov

Sekretariat je skupina mednarodnih civilnih uslužbencev, ki izvršujejo programe in politiko organov OZN in delajo za organizacijo kot celoto, kar pomeni, »da ne smejo zahtevati ali sprejemati navodila od nobene vlade ali katerekoli druge oblasti zunaj organizacije.«⁶³ Na čelu je generalni sekretar⁶⁴, ki je najvišji upravni uslužbenec organizacije, simbol njenih idej in zagovornik interesov vseh. Za petletno obdobje z možnostjo ponovne izvolitve ga na priporočilo VS z dvotretjinsko večino izvoli GS.

Naloge generalnega sekretarja so zapisane v XV. poglavju UL OZN (člen 97. – 101.). Njegove funkcije bi lahko razdelili v dve skupini:

- administrativna funkcija: pod administrativne naloge spada že dejstvo, da je generalni sekretar najvišji upravni uslužbenec organizacije ter da v tej lastnosti deluje tudi na vseh sestankih GS, VS, ekonomskega ter socialnega sveta ter skrbniškega sveta. Prav tako opravlja vse ostale naloge, ki mu jih ti zaupajo, in GS daje letno poročilo o delu Organizacije (United Nations 1992: 129).
- vloga na varnostnem področju: vlogo generalnega sekretarja na področju varnosti opredeljuje 99. člen UL OZN, ki pravi, »da sme generalni sekretar opozoriti VS na katerokoli zadevo, ki bi po njegovem mnenju utegnila ogroziti mednarodni mir in varnost.«⁶⁵ Že kot rečeno so tu pristojnosti zelo hlapno definirane in vpliv generalnega sekretarja je skozi zgodovino nihal. Kljub temu pa je danes njegova vloga ključna pri t.i. *good offices*« (dobre usluge) – prizadevanj, ki jih na podlagi njegove neodvisnosti, nepristranskosti in integritete javno in zakulisno uporablja za preprečitev nastajanja, stopnjevanja in širjenja mednarodnih sporov (United Nations 1992: 130).

---

⁶³ 1. odstavek člena 100. UL OZN se glasi: »Pri spolnjevanju svojih dolžnosti generalni sekretar in osebje ne smejo zahtevati navodil in jih tudi ne sprejemati od nobene vlade ali katerekoli druge oblasti zunaj organizacije. Vzdržati se morajo slehernega dejanja, ki ne bi bilo združljivo z njihovim položajem mednarodnih uslužbencev, odgovornih edinole organizaciji.«

⁶⁴ Prvi je mesto generalnega sekretarja OZN februarja 1946 prevzel Norvežan Trygve Lie. Novembra 1952 je s položaja odstopil, nasledil pa ga je Šved Dag Hammarskjöld, ki pa je septembra 1961, pred iztekom drugega mandata, umrl v letalski nesreči. Po dva mandata so nato odslužili U Thant iz Burme (1961 – 197), Kurt Waldheim iz Avstrije (1972 – 1981) in Javier Perez de Cuellar iz Peruja (1982 – 1991). Samo en mandat je nato dobil Egipčan Boutros Boutros – Ghali (1992 – 1996), ki ga je januarja 1997 nasledil sedanji generalni sekretar, trenutno v svojem drugem mandatu, Ganec Kofi A. Annan (United Nations Secretary.General 2005).

⁶⁵ 99. člen UL OZN – glej opombo št. 44.

Kljub vsem mehanizmom, ki jih ima OZN na razpolago, so dejanski uspehi mnogo manjši, kot so lahko snovalci organizacije upali na začetku. Akterji sporov v mednarodnem prostoru le-teh pogosto ne želijo obravnavati v okviru OZN, kar izhaja tako iz njihove želje, da ohranijo svobodo delovanja, kot tudi iz pomanjkanja zaupanja v delovanje organizacije. To je predvsem vidno pri arbitraži, ki je z izjemo nekaj trgovinskih sporov, praktično neuporabljena že od samega rojstva OZN, in številu sodnih odločitev, ki so jih iskale sprte strani, saj meddržavno sodišče v veliki meri blede zaradi pomanjkanja dela. Nacionalizem in suverene pravice stojijo kot velika ovira pri uporabi mednarodnih diplomatskih in pravnih poti za reševanje sporov. Zmožnost upiranja mednarodnemu pritisku se tako kaže v velikem številu nerešenih vprašanj, ki dolgo časa ostajajo na dnevnem redu organov OZN. Na drugi strani v iskanju kompromisov in zadostne podpore pri sprejemanju odločitev v VS dobimo številne šibke in razvodenele resolucije, ki v končni fazi ničemer ne pripomorejo k blaženju napetosti med sprtimi stranmi, kar je ponovno negativen element v iskanju vidnejše vloge OZN v mednarodnem prostoru.

5.4 Mirovne operacije OZN

Do sedaj so bile mirovne sile uporabljene v zelo različnih varnostnih situacijah in z različnimi in zato tudi specifičnimi nalogami. Zato je zelo težko podati celovito opredelitev mirovnih operacij. Andrassy (1990: 538) mirovne operacije opredeljuje kot: »Ukrepe OZN, ki vključujejo uporabo oboroženih sil, vendar ne v smislu represivnih ukrepov proti kršitelju miru in varnosti, ampak v funkciji ohranjanja miru in varnosti, preprečevanja nastanka oboroženih spopadov in vzpostavljanja miru, s tem da se te sile ne uporabljajo proti nobeni strani v sporu«. Najbolj celovita definicija mirovnih operacij bi lahko bila definicija Mednarodne mirovne akademije (International Peace Academy), ki mirovne operacije definira kot operacije za »preprečevanje in obvladovanje sovražnosti, doseganje popuščenja in prenehanja sovražnosti med državami ali drugimi udeleženci konflikta, z nenasilno intervencijo tretje strani, ki je mednarodno organizirana in vodena, ob uporabi večnacionalnih vojaških sil, policije in civilistov z namenom, da se na novo vzpostavi ali vzdržuje mir« (Annon 1993: 46).

Mirovni operaciji UL OZN ni predvidevala, nastale pa so zaradi potreb prakse. Gre za primer preventivne diplomacije, ki vedno bolj pridobiva na pomenu. Zaradi vse bolj pogoste uporabe

mirovnih operacij so se pojavili predlogi, da se uredi njihov status, pri čemer bi imele mesto med VI. in VII. poglavjem UL OZN. Ti predlogi doslej niso bili realizirani, tako da še vedno velja, vsaj teoretično, da se mirovne operacije oblikujejo na podlagi VI. poglavja, v skladu z načelom mirnega reševanja sporov (Bohte 2000: 397).

Tradicionalne mirovne operacije OZN so imele dve temeljni obliki, in sicer 1. opazovalne misije, ki so jih izvajali predvsem neoboroženi častniki, in 2. ohranjanje miru, ki se je izvajalo z oboroženimi enotami. Ti dve tradicionalni obliki mirovnih operacij sta »idealna tipa«, v praksi izvajanja tovrstnih operacij prihaja namreč do prepletanja prvih obeh temeljnih oblik. Razvoj mirovnih operacij po 2. svetovni voljni lahko razumemo kot praktično obliko preseganja blokade VS OZN pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti. Ker te operacije nimajo jasnih določil v UL OZN, so v marsičem rezultat konkretnih okoliščin, v katerih se razvijajo, in zmožnosti delovanja OZN (Grizold, Ferfila 2000: 199).

Kljub različnim mandatom posameznih mirovnih operacij OZN (vsaka je *sui generis* glede na konkreten konflikt) obstaja pet temeljnih načel njihovega delovanja (Goulding 1993: 453):

- **Mednarodna narava delovanja mirovnih sil**, ki pomeni, da so vse mirovne operacije izvajane pod varstvom OZN. Vodenje je v rokah generalnega sekretarja OZN, ki je odgovoren VS. Stroške operacije pokrivajo članice OZN v skladu z drugim odstavkom 17. člena UL OZN.
- **Soglasje vseh strani v konfliktu**. Od sprtih strani se pričakuje tudi konstruktivno sodelovanje z mirovnimi silami in omogočanje izvajanja njihovega mandata.
- **Nepriustranskost**. Mirovne sile so do vseh v konflikt vpletenih strani nepriustranske, kar pomeni, da ne delujejo v korist ene ali druge strani v sporu. Načelo nepriustranskosti v sporu ni kršeno, kadar pripadniki mirovnih sil eno od strani opozarjajo ali celo izvajajo pritisk nanjo, da spoštuje dogovorjena načela in rešitve.
- **Delovanje nacionalnih čet v okviru večnacionalnih mirovnih sil**. Ker OZN nima lastnih oboroženih sil, so mirovne sile sestavljene iz kontingentov držav članic OZN.
- **Neuporaba sile**. Mirovne sile niso predvidene kot instrument prisile, zato lahko pripadniki teh enot silo uporabijo samo pri samoobrambi. Posamezne operacije pa že zaradi njihovega mandata izvajajo le neoboroženi opazovalci.

Prva mirovna operacija je bila UNTSO (United Nations Truce Supervision Committee Organisation) ustanovljena leta 1948 z namenom nadzorovanja premirja med Izraelom in

njegovimi sosedami, in skupaj z januarja 1949 ustanovljeno UNMOGIP (United Nations Military Observer Group in India and Paksiatn) predstavljata najdaljši trajajoči operaciji, saj obe delujeta še danes. Prva mirovna operacija z uporabo oboroženih sil UNEF (United Nations Emergency Force) je bila ustanovljena leta 1956 s strani GS na podlagi resolucije *Uniting for Peace*. Nameščena je bila na izraelsko – egiptovski meji, potem ko so v sporu zaradi Sueškega kanala, VB, Francija in Izrael napadle Egipt (Bennett 2002: 156).

Konec hladne vojne je vnesel v delovanje mirovnih sil OZN novosti, ki so pogojene predvsem s spremembo narave in intenzivnosti konfliktov med subjekti mednarodnih odnosov. V večini primerov ne gre več za konflikte med državami, temveč vedno bolj za t.i. notranje konflikte, kjer je udeleženec konflikta na eni strani lahko država, na drugi strani pa različne oborožene formacije (gibanja, stranke, paravojaške enote), tako da konflikti postajajo vse bolj zapleteni in nepregledni. V tem okviru se spreminjata vloga in poslanstvo mirovnih sil OZN po koncu hladne vojne. Marrack Goulding razlikuje šest skupin mirovnih operacij OZN, ki se po koncu hladne vojne razlikujejo med seboj predvsem po svojih vlogah (Goulding 1993: 456-459):

1. Posredovanja mirovnih sil OZN, ki imajo vlogo preventivnega delovanja, tj. zgodnjega opozarjanja pred izbruhom konflikta. Tovrstno delovanje je novejšega izvora in je bilo uporabljeno v Makedoniji – UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force).
2. T.i. tradicionalne mirovne operacije OZN za ohranjanje miru, ki vključujejo nadzor nad prekinitvijo ognja, ločitev sprtih strani in ustvarjanje razmer za rešitev spora po mirni poti. Značilnost teh interpozicijskih sil OZN je po navadi njihov dolgotrajen mandat (npr. UNTSO v Bližnjem vzhodu že skoraj 50 let, UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus) na Cipru 30 let).
3. Operacije, ki so namenjene uresničevanju splošnega sporazuma, že sklenjenega med sprtimi stranmi. Če so med sprtimi stranmi sklenjeni že splošni sporazumi, opravljajo mirovne sile OZN različne naloge, kot so nadzor nad prekinitvijo ognja, demilitarizacija območij, skladiščenje in uničevanje orožja, ustanavljanje in usposabljanje novih oboroženih sil, vzpostavljanje državne uprave, nadzor in vodenje volitev, itd. V teh mirovnih operacijah se torej prepletejo naloge opazovalnih misij in dejavnosti ohranjanja miru. Primeri tovrstnega delovanja mirovnih operacij OZN so v Namibiji, Zahodni Sahari, San Salvadorju, Kampučiji, Angoli in Mozambiku. Velika nevarnost pri teh operacijah je nastanek razmer, ko ena od sprtih strani začne kršiti

splošni dogovor, mirovne sile OZN pa morajo kršilca prisiliti k spoštovanju prvotnih dogovorov in se zato pojavlja dvom o njihovi nepristranskosti.

4. Mirovne operacije OZN, ki imajo nalogo ščititi razdeljevanje humanitarne pomoči v razmerah, ko še trajajo spopadi. Gre za nov tip mirovnih operacij, ki je potekal v Somaliji in Bosni in Hercegovini. Mirovne sile, ki izvajajo tovrstne operacije, imajo velike težave ne samo zaradi vojnih razmer, ampak tudi z različnimi oboroženimi skupinami, ki so po navadi zunaj nadzora priznanih političnih oblasti.
5. Mirovne operacije OZN, ki se izvajajo v državi, kjer so njene institucije dejansko razpadle in vlada brezzakonje ter lahko samo zunanja organizacija pripomore k stabilizaciji razmer. Posredovanje mirovnih sil OZN v takšnih primerih zahteva ustrezne programe, ki vključujejo humanitarno pomoč, ustvarjanje razmer za prekinitev ognja, razorožitev enot, doseg političnega kompromisa med sprtimi stranmi, itd. Mandat v teh mirovnih operacijah dejansko predvideva širšo uporabo sile (po VII. poglavju UL OZN), kar jih dejansko razlikuje od tradicionalnega mirovnega posredovanja OZN.
6. Mirovne operacije OZN, ki imajo nalogo preprečiti kršitev dogovorov in sporazumov v konkretnem mednarodnem konfliktu s pomočjo prisile. Gre za situacijo, ko so sprte strani v konfliktu dosegle sporazum s pooblastilom, da lahko mirovne sile OZN uporabijo silo proti kateri koli strani, ki bi kršila premirje ali druge dogovore v sporazumu. Mandat teh mirovnih sil se razlikuje od operacij za ohranjanje miru v tem, da lahko enote uporabijo silo, ki ni nujno samoobramba.

Za primer lahko vzamemo mirovno operacijo UNPROFOR (United Nations Protection Force) v bivši Jugoslaviji, ki je skupek operacij za podporo miru, operacije za ustvarjanje miru, operacij za izgradnjo miru in humanitarne intervencije. Pomembna je bila koordinacija odgovornosti vojaške in civilne komponente te kompleksne operacije. Vzpostavljeno je bilo sodelovanje vojaških sil UNPROFOR-ja in mednarodnih civilnih organizacij, kot so komisija za begunce, Rdeči križ, nevladne in zasebne prostovoljne organizacije, organizacije za človekove pravice, politični predstavniki OZN, civilni poveljniki OZN, predstavniki regionalnih organizacij, kot je EU. Vojaško in civilno osebje si delita veliko nalog, kot so varovanje lokalnega prebivalstva, opazovanje in poročanje o zlorabah človekovih pravic, nadzor in opazovanje prekinitve ognja, pogajanja za vzpostavitev zaupanja, obnova civilne strukture ter vodenje medijev za obveščanje prebivalstva (Bair 1994: 66-67).

Z nastankom novih mednarodnih sporov (etnični in notranji konflikti) je v dokumentu OZN »*Agenda for peace*« (UN doc. A/47/277 – S/24111) nekdanji generalni sekretar Boutros Boutros Ghali mirovne operacije razdelil v štiri kategorije, ki so se razvile v varnostne mehanizme OZN:

1. *Preventivna diplomacija*; pomeni preprečevanje zaostrovanja nasprotovanj in konfliktov, preprečevanje prehajanja konfliktov v oborožene spopade in omejevanje teh konfliktov, ko pride do njih.
2. *Peacemaking ali vzpostavljanje miru*; naj bi bila akcija, ki bi spravila sprte strani k sporazumu s pomočjo ukrepov predvidenih v VI. poglavju UL OZN.
3. *Peacekeeping ali ohranjanje miru*; naj bi pomenilo navzočnost OZN na območju konflikta ob soglasju sprtih strani ter vključuje vojaško, policijsko in civilno osebje OZN.
4. *Peacebuilding ali graditev miru*; gre za ustvarjanje političnega, gospodarskega in socialno-psihološkega okolja v prid utrjevanja miru⁶⁶.

Razlikovanje omenjenih varnostnih instrumentov OZN ne pomeni zanikanja tesne povezanosti diplomatsko-političnih, vojaških, humanitarnih in drugih razsežnosti nadziranja in reševanja konfliktov med državami in v njih. Kombinacija delovanja vseh štirih varnostnih instrumentov postaja temeljna značilnost delovanja OZN v prihodnosti (Grizold, Ferfila 2000: 205).

V Sekretariatu OZN so se še naprej dogajale spremembe, generalni sekretar je januarja 1992 združil politične oddelke v dva glavna oddelka, ki sta zadolžena za vodenje mirovnih operacij v okviru OZN:

- Oddelek za operacije in ohranjanje miru (*Department of Peacekeeping Operations – DPKO*) načrtuje in nadzira operativno in politično stran operacij za ohranjanje miru, skrbi za pripravo novih operacij, predlaga podaljšanje operacij, ki že potekajo in predlaga njihovo zaključitev. Določa tudi pravila delovanja Združenih narodov v mirovnih operacijah, usklajuje dejavnosti, nima pa poveljevalnih sposobnosti.
- Oddelek za politične zadeve (*Department of Political Affairs – DPA*) je namenjen za politično pomoč generalnemu sekretarju glede zadev s področja mednarodnega miru in varnosti ter pri nadzoru in reševanju sporov znotraj držav članic OZN (Ramsbotham, Woodhouse 1999: 255-257).

---

⁶⁶ An Agenda for Peace, Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping (1992). UN doc. A/47&277-S/24111.

Kljub temu, da mirovne operacije predstavljajo eno najbolj inovativnih rešitev v razvoju prakse OZN, predstavljajo tudi velik vir problemov za svetovno organizacijo. Največji problem je gotovo finančna kriza, ki izvira še iz časov UNEF in ONUC in se je stopnjevala s tremi najdražjimi operacijami v zgodovini OZN, ki so bile v 90-ih ustanovljene v Jugoslaviji, Kambodži in Somaliji. Kriza se je nato samo še stopnjevala, a so stalne članice VS po letu 1988 vseeno uspeli odobriti kar 44 mirovnih operacij. Naslednji problem je zagotavljanje sil mirovne operacije. Na tem področju so največ volje za sodelovanje pokazale srednje velike države, ki zagotavljajo levji delež enot in materialnih sredstev ter prevzemajo vodilno vlogo v kratkoročnem in dolgoročnem planiranju. Te države imajo namreč edinstven položaj, saj so v očeh sveta znane kot nevtralne in niso bile zaznamovane z imperializmom ali gibanji, ki bi lahko omajala njihovo nepristranskost. Ob upoštevanju vseh dejavnikov so največ podpore nudile Kanada, Irska, Indija in nordijske države (Bennett 2002: 160-161). Številni predlogi za izboljšanje mirovnih operacij in splošne sposobnosti OZN za preprečevanje in reševanje konfliktov so zapisani v poročilu foruma o mirovnih operacijah OZN, bolj znanem kot Brahmijevo poročilo⁶⁷ (UN doc. A/55/305 – S/2000/809), izdanem leta 2000. Forum je nastal na zahtevo generalnega sekretarja, potem ko je v dveh poročilih zelo samokritično zapisal nezmožnost OZN za preprečitev genocida v Ruandi leta 1994 in zaščite prebivalcev Srebrenice leta 1995.

Posledice poročila so bili dejanski ukrepi s strani OZN in držav članic. Oddelek za mirovne operacije je lahko povečal svoje osebje ter podprl urade vojaških in policijskih svetovalcev. Ustanovil je enoto najboljših praks mirovnih operacij z namenom analiziranja preteklih izkušenj in svetovanja misijam pri vodenju mirovnih enot, načrtovanju razoroževanja, demobilizacijskih in reintegracijskih programih, vladavini prava ter drugih področjih. Ustanovljen je bil predmandatni finančni mehanizem, ki zagotavlja sredstva za zagon misij. Okrepilo se je usposabljanje z namenom zagotovitve hitrega nameščanja sil ter popis specifičnih sredstev, vključno s specializiranim vojaškim in civilnim osebjem, materialom in opremo, ki jo članice dajo na voljo za mirovne operacije. Nov sistem tako dejansko zagotavlja sredstva v 30 do 90 dneh od začetka operacije. Tudi prizadevanja za bolj jasne in realistične mandate VS so napredovala (UN Peacekeeping 2006).

---

⁶⁷ Report of the Panel on United Nations Peace Operations (2000) (UN doc. A/55/305 – S/2000/809).

6. Obveznosti mirnega reševanja mednarodnih sporov na regionalnem nivoju

Mehanizmi za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti ter pooblastila za ustanavljanje mirovniških operacij niso samo v pristojnosti OZN. Organizacija, ki je danes sicer globalna in univerzalna, je hkrati že predvidela in vzpodbudila regionalno sodelovanje (Bučar 1993: 22). Posebne določbe o regionalnih ustanovah in dogovorih so zajete v VIII. poglavju UL OZN, na področje mirnega reševanja mednarodnih sporov pa se nanašajo določila 52. člena. V tem členu izraz »regionalni dogovori« označuje mednarodne sporazume (regionalne multilateralne mednarodne pogodbe), s katerimi države določene regije urejajo vprašanja mirnega reševanja sporov, vendar pri tem ne ustanovljajo stalnih institucij ali regionalnih organizacij z mednarodnopravno subjektiviteto. Izraz »regionalne agencije« pa se nanaša na mednarodne organizacije regionalnega značaja, ustanovljene z regionalnimi mednarodnimi pogodbami, s stalno institucionalno strukturo in mednarodnopravno subjektiviteto, ki izvajajo širše funkcije na področju mednarodnega miru in varnosti, vključno z mirnim reševanjem mednarodnih sporov. V literaturi se včasih z izrazom »regionalne ustanove in dogovori« zajemajo tudi tiste mednarodne organizacije, katerih predmet urejanja je neko specifično področje mednarodnega prava, kot na primer človekove pravice, ekonomska integracija, vojaške zveze in podobno (United Nations 1992: 81). »Vendar doktrina soglasno uvršča med regionalne ustanove in dogovore po VIII. poglavju UL OZN le štiri organizacije: OVSE, OAS, OAU, ter Arabsko ligo (v nadaljevanju AL)« (Platiše 2001: 181). »Seveda pa takšna razvrstitev, kot za vse modele, velja le pogojno – iz vrste vsebinskih, konceptualnih razlogov kot tudi formalnopravnih« (Bučar 1993: 23).

»Glede na določbe UL OZN pomeni uporaba regionalnih dogovorov ali ustanov pri mirnem reševanju mednarodnih sporov več le kot mednarodnopravno »dovoljen« način delovanja njihovih držav članic« (Platiše 2001: 180). V skladu z drugim odstavkom 52. člena⁶⁸ morajo države članice ZN »napeti vse sile«, da bi se rešitev lokalnih sporov dosegla s pomočjo regionalnih dogovorov in ustanov, preden jih predložijo VS OZN, slednji pa v skladu s tretjim

---

⁶⁸ Člen 52. UL OZN se glasi:

1. odstavek: »Nobena določba te UL OZN ne izključuje obstoja regionalnih dogovorov ali ustanov, namenjenih reševanju takih zadev, ki se nanašajo na ohranitev mednarodnega miru in varnosti, a ki so primerni za regionalno akcijo pod pogojem, da so takšni dogovori ali ustanove in njihova dejavnost združljivi s cilji in načeli ZN.«
2. odstavek: »Člani ZN, ki sklenejo take dogovore ali ustanovijo take ustanove, naj napno vse sile, da se doseže mirno reševanje lokalnih sporov s pomočjo teh regionalnih dogovorov ali teh regionalnih ustanov, preden jih predložijo VS.«
3. odstavek: »VS naj spodbuja razvoj mirnega reševanja lokalnih sporov s pomočjo takih regionalnih dogovorov ali takih regionalnih ustanov, bodisi na pobudo zainteresiranih držav, ali po nalogu VS.«

odstavkom 52. člena »spodbuja« razvoj mirnega reševanja lokalnih sporov s pomočjo regionalnih dogovorov in ustanov. 52. člen UL OZN ne vzpostavlja pravnoformalne pravice in obveznosti najprej rešiti spor na regionalni ravni, a vendar upošteva načelo primarne odgovornosti držav za reševanje mednarodnih sporov ter subsidiarne pristojnosti organov ZN na tem področju (Platiše 2001: 181).

Pomen sodelovanja regionalnih ustanov in dogovorov pri mirnem reševanju mednarodnih sporov izhaja predvsem iz njihove sposobnosti spodbujanja, pomoči in pritiska na države članice pri razreševanju medsebojnih konfliktov. Pomembno nalogo izvajajo regionalni dogovori in ustanove že v vlogi foruma za komunikacijo med njihovimi državami članicami, tud in predvsem takrat, ko so njihove diplomatske vezi zaradi medsebojnih sporov prekinjene (Merrills 1998: 266).

Za nadaljnje razumevanje posameznih regionalnih organizacij, ki sodijo v domet 52. člena UL OZN, jih je treba najprej razmejiti od regionalnih organizacij, katerih osnovni namen je varnostno in obrambno sodelovanje. Slednje UL OZN ne obravnava v okviru VIII. poglavja, temveč znotraj VII. poglavja, kjer v 51. členu UL OZN⁶⁹ priznava »naravno pravico do individualne in kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada, dokler Varnostni svet ne ukrene, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti«. Osnovni cilj vojaških in obrambnih zvez⁷⁰ je torej kolektivna obramba držav članic pred napadi tretjih držav, v čemer se razlikujejo od regionalnih dogovorov in ustanov v smislu 52. člena, ki so namenjeni mirnemu reševanju sporov med njihovimi državami članicami. Vendar pa regionalnim dogovorom in ustanovam v smislu 52. člena ni prepovedano vzpostaviti tudi sistema kolektivne samoobrambe. Tako v primeru OAU ter AL obstajata dva vzporedna sistema: sistem, ki je vzpostavljen za potrebe mirnega reševanja mednarodnih sporov med državami članicami, ter sistem, ki je vzpostavljen za potrebe vojaškega posredovanja ob napadu tretje države. Poznamo tudi obratno situacijo, ko organizacije, ki so bile ustanovljene z namenom oblikovanja zveze držav za potrebe kolektivne samoobrambe, lahko razvijejo mehanizme za mirno reševanje mednarodnih sporov med njihovimi državami članicami. Tako

---

⁶⁹ Člen 51. UL OZN se glasi: » Nobena določba te Ustanovne listine ne krati pravice do individualne in kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada na člana OZN, dokler VS ne ukrene, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Ukrepi, ki so se jih člani OZN lotili, izvršujoč to pravico do samoobrambe, naj se takoj sporočijo VS in ne smejo v ničemer posegati v pravico in dolžnost VS, da na temelju te Ustanovne listine vsak čas ukrene, kar se mu zdi potrebno za ohranitev in vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti.«

⁷⁰ Primer regionalnih vojaških zvez sta Medameriški sporazum o medsebojni pomoči (Rio pakt) podpisan 2. 9. 1947 in Severnoatlantska pogodbeno organizacija (NATO pakt) podpisana 4.4. 1949 (Bučar 1993: 25).

so države članice NATO celo zavezane podvreči reševanje svojih medsebojnih sporov, ki jih niso uspele rešiti s pogajanjem ali s postopkom dobrih uslug, ki je predviden znotraj te organizacije (Merrills 1998: 260-261). To razlikovanje med organizacijami, katerih primarni namen je mirno reševanje sporov, in organizacijami, katerih osnovni namen je vzpostavitev sistema kolektivne obrambe, je pomembno, v kolikor so različne regionalne zveze različno obravnavane v UL OZN. Ena od pomembnih posledic različnega obravnavanja je v tem, da se v skladu z 53. členom brez izrecnega pooblastila VS ne sme izvesti nobena prisilna akcija na temelju regionalnih dogovorov ali z regionalnimi ustanovami. Glede na dikcijo 51. člena je iz tega izvzeta le tista akcija, ki služi v samoobrambne namene. Nadalje mora biti v skladu s 54. členom⁷¹ UL OZN VS tudi popolnoma obveščen o dejavnostih, ki so se za ohranitev mednarodnega miru in varnosti začele ali se pripravljajo. Takšne dolžnosti predhodnega in sprotnega obveščanja za primer obrambnih zvez ni; zadostuje, da se sporočijo ukrepi, ki so bili že izvedeni (Platiše 2001: 183).

6.1 Razmerje med OZN in regionalnimi organizacijami na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov

V prejšnjem poglavju smo omenili določbe drugega in tretjega odstavka 52. člena UL OZN, po katerem naj države, ki so sklenile takšne dogovore ali ustanove, vložijo vse potrebne napore v poskus reševanja medsebojnih sporov na regionalni ravni, VS-u pa je naloženo spodbujanje držav k reševanju medsebojnih sporov v regionalnih okvirih. V primeru, ko se vse stranke v sporu strinjajo o predložitvi spora v reševanje regionalni ustanovi ali dogovoru, ki ji pripadajo, se lahko izkažejo regionalni mehanizmi zelo učinkovita dopolnitev univerzalnega foruma OZN. Problem nastane, če takšnega soglasja o uporabi regionalnih mehanizmov med strankami ni. Vendar določbe drugega in tretjega odstavka 52. člena UL OZN ne držav članic ne VS formalno ne zavezuje k priznavanju regionalnih organizacij kot obveznem prioriteten sredstvu za mirno reševanje sporov (Platiše 2001: 184). Glede na določbe 33. člena UL OZN je obračanje na regionalne dogovore in ustanove le eno izmed številnih sredstev mirnega reševanja sporov, ki so na voljo državam članicam OZN. Določba prvega odstavka 37. člena⁷² UL OZN sicer nalaga državam v sporu, da predložijo zadevo VS

---

⁷¹ Člen 54. UL OZN se glasi: «VS mora biti ves čas popolnoma obveščen o dejavnostih, ki so se začele za ohranitev mednarodnega miru in varnosti ali pa se pripravljajo na temelju regionalnih dogovorov ali z regionalnimi ustanovami.»

⁷² Člen 37. UL OZN se glasi: » Če stranke v sporu, ki je take narave, kakor je navedeno v 33. členu, ne uspejo rešiti ga s sredstvi, navedenimi v omenjenem členu, ga predložijo VS.«

šele takrat, ko so se izkazali poskusi reševanja s sredstvi, predvidenimi v 33. členu za neuspešne (Platiše 2001: 187).

Za popoln odgovor glede prioritete reševanja sporov znotraj regionalnih dogovorov in ustanov moramo upoštevati tudi prakso, ki jo je VS razvil ob primerih neposrednih predložitvev mednarodnih sporov v njegovo reševanje. V takšnih situacijah VS uvrsti spor v seznam zadev, ki so zrele za obravnavanje (*Agenda*), ter se posvetuje z vsemi strankami spora o resnosti konflikta. Če meni, da konkretni spor ne ogroža mednarodnega miru in varnosti, lahko v skladu s tretjim odstavkom 52. člena UL OZN predloži spor v reševanje relevantni mednarodni organizacijami, kljub temu pa obdrži zadevo na svojem dnevnem redu. Obveščенost o napredku pri reševanju spora mu zagotavlja 54. člen UL OZN. Če ugotovi, da je spor prerasel v fazo, ko dejansko ogroža mednarodni mir in varnost, ali če katerakoli od strank v sporu sodi, da so propadli poskusi rešitve spora v okviru regionalne organizacije, lahko VS OZN vsak trenutek sproži obravnavo spora, ki je bil ves čas pod njegovim nadzorom (United Nations 1992: 96).

6.2 Prednosti in slabosti regionalnih organizacij

S tem ko OZN del svojih odgovornosti v preprečevanju konfliktov preda regionalnim organizacijam, lahko svoje dolžnosti, zapisane v UL OZN, izpolnjuje bolj učinkovito. Regionalna podpora ponuja tako prednosti kot alternative k izključno intervenciji s strani OZN. Ramsbotham in Woodhouse (1999: 205) naštevata naslednje:

- Geopolitika: države iz regije konflikta bodo imele večji interes za iskanje rešitve zaradi ekonomske soodvisnosti, političnih zvez, skupnih zgodovinskih vezi ter neformalnosti odnosov.
- Bližina konfliktne cone: med članicami regionalne organizacije obstaja večja verjetnost, da zaznajo stopnjevanje napetosti v sosednji državi in so posledično v boljši poziciji, da preprečijo destabilizacijo ali izbruh konflikta, hkrati pa bližina pomeni tudi večjo hitrost pri morebitnem posredovanju.
- Forum za dialog in posredovanje: neprekinjen dialog utrjuje stabilnost iz zaupanje med državami in znotraj njih.
- Homogenost članstva ter skupna kultura: ti značilnosti regionalnih organizacij pripomoreta k večjemu konsenzu, naredita intervencijo bolj sprejemljivo za sprte

strani in zagotovita globlji vpogled v lokalne probleme in vzroke za konflikt, medtem ko pomanjkanja razumevanja lokalnih in regionalnih kultur s strani OZN pogosto lahko ogrozi uspeh njenega posredovanja ali ima celo škodljive učinke na lokalne družbe.

Na drugi strani Bennett (2002: 238) našteva tudi prednosti zgolj univerzalnega pristopa, katerega zagovorniki trdijo, da je svet ustvaril veliko število problemov, ki zahtevajo globalne rešitve, saj politični, ekonomski in socialni problemi segajo preko regionalnih meja. Univerzalna organizacija je tudi edina, ki lahko zagotovi primeren nadzor nad izredno močno državo, ki pogosto dominira v regionalni organizaciji. Dejstvo v prid univerzalizmu so tudi sankcije, ki so pogosto neučinkovite v regionalnem okviru, saj sankcionirani subjekti lahko sredstva pridobi izven svoje regije. Nenazadnje je tudi zgodovina pokazala, da regionalna zaveznitva predstavljajo osnovo za rivalstvo in težnje po vojaški premoči nad konkurenčnimi regijami, kar je pogost vzrok za večje konflikte.

V odnosu med univerzalizmom in regionalizmom lahko torej ugotovimo, da je najboljša kombinacija obeh pristopov, oziroma da dejstvo, v kolikšni meri je določen problem primerno reševati na regionalnem ali na globalnem nivoju, določa sama narava tega problema. Kljub temu da regionalne organizacije lahko v veliki meri pripomorejo k reševanju konfliktov, pa ostaja še veliko problemov, ki jih bo treba rešiti, da bo sodelovanje med OZN in regionalnimi organizacijami še bolj učinkovito. Predlogi za izboljšanje učinkovitosti gredo v smeri krepitev in ustvarjanja novih logističnih baz ter vadbenih centrov s politično in finančno podporo članic OZN in regionalnih sil ter izboljšanja koordinacije z univerzalno organizacijo z namenom ustvarjanja trajnega dialoga in foruma za sodelovanje (Ramsbotham in Woodhouse 1999: 205).

6.3 Mirno reševanje mednarodnih sporov v okviru konference o varnosti in sodelovanju v Evropi

OVSE se je do leta 1995 uradno imenovala KVSE, ki je nastala leta 1975 s Helsinško sklepno listino. Listina predvideva tri področja delovanja KVSE znana tudi kot košarice: (1) politično vojaško (vsebuje 10 načel za usmerjanje odnosov med državami; (2) sodelovanje na gospodarskem, znanstvenem, tehnološkem in okoljevarstvenem področju; (3) sodelovanje na humanitarnem in drugih področjih (OSCE Handbook 2000: 7-10). V obdobju hladne vojne je imel KVSE funkcijo, da bi preprečil blokovsko konfrontacijo ter da bi zgradil most med

Vzhodom in Zahodom, po koncu hladne vojne pa se je zaradi novonastalih razmer v mednarodni skupnosti moral ustrezno preoblikovati, tako da je bilo preimenovanje v OVSE nadaljevanje postopka institucionalizacije KVSE (Šabič 2005: 159). Konferenca se je preobrazila v organizacijo s stalnimi organi odločanja, sedežem na Dunaju in institucijami. Danes je OVSE največja regionalna organizacija, saj v njej sodeluje 55 držav iz Evrope, Srednje Azije in Severne Amerike.⁷³ S svojim celostnim pristopom k varnostni problematiki poskuša udejanjiti koncept kooperativne varnosti (OSCE Handbook 2000: 1). Med mehanizme in instrumente za vzpostavljanje in ohranjanja miru v okviru OVSE uvrščamo:

- postopke OVSE za mirno reševanje sporov;
- mehanizem za posvetovanje in sodelovanje glede nenavadnih vojaških akcij poznan tudi kot dunajski mehanizem;
- mehanizem za izmenjavo mnenj in sodelovanje v nujnih razmerah poznan pod imenom berlinski mehanizem;
- humanitarni mehanizem, sprejet na moskovskem srečanju;
- operacije ohranjanja miru, vzpostavljene s helsinškim dokumentom Izzivi sprememb. (Grizold in Ferfila 2000: 274).

Mirno reševanje sporov je v okviru KVSE ključno vprašanje že od prvih dni oblikovanja osnutka Helsinške sklepne listine. »Leta 1975 je bilo mirno reševanje sporov vključeno kot peto načelo v dekalog načel Deklaracije o načelih, veljavnih za odnose med državami udeleženkami, ki se sestavni del Helsinške sklepne listine« (Pogačnik 1994: 398). V peti točki omenjenega dekaloga najdemo določila, ki tvorijo temeljni okvir v nadaljnji izgradnji sistema mirnega reševanja mednarodnih sporov v okviru KVSE.⁷⁴

Naslednje pomembno prizadevanje na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov je bilo srečanje strokovnjakov v Valletti na Malti leta 1991, ki je prineslo konkretno specificiranje načel mirnega reševanja sporov in Določila o postopku mirnega reševanja sporov v okviru KVSE (Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Dispute). Načela reševanja sporov ponovno potrjujejo zavezo držav udeleženk KVSE ravnati

---

⁷³ OVSE ima tudi 11 partneric za sodelovanje iz Sredozemlja in Azije, ki imajo status opazovalk (OSCE Handbook 2000: 1).

⁷⁴ Zaveza k reševanju sporov po mirni poti, zahteva po prizadevanju v dobri veri in v duhu sodelovanja doseči naglo in pravično rešitev na temelju mednarodnega prava, načelo svobodne izbire sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov, določilo o nadaljnjem iskanju sporazumne poti za mirno reševanje sporov in določilo o izogibanju dejanjem, ki bi utegnili poslabšati položaj v smeri ogrožanja mednarodnega miru in varnosti in zmanjševanja možnosti mirne rešitve spora (Declaration on Principles Guiding Relations between Participating States, Helsinki Final Act 1975, točka 5, odstavek 1-5).

se po načelih mednarodnega prava in spoštovati ter v celoti udejaniti njihove obveznosti, ki izhajajo iz KVSE. Najbolj pomembno pa je določilo o zavezi strank v sporu sprejeti obvezno vključitev tretje nepristranske strani v reševanje spora v primerih, ko se spor ne more rešiti z drugimi sredstvi mirnega reševanja sporov.⁷⁵ V določilih o postopku mirnega reševanja sporov v okviru KVSE⁷⁶ je največja novost postopka t.i. Mehanizem KVSE za reševanje sporov (CSCE Dispute Settlement Mechanism). Temeljna ideja Mehanizma je zagotoviti ustrezno proceduro in institucije za mirno reševanje sporov v primerih, ko stranke v razumnem času ne uspejo razrešiti spora skozi neposredne konzultacije, pogajanja ali z drugimi sporazumno izbranim postopkom mirnega reševanja sporov. V takem primeru lahko vsaka stranka v sporu zahteva ustanovitev Mehanizma, s tem da seznanijo zahtevo drugo stran v sporu.⁷⁷ Mehanizem poteka po vnaprej predvideni avtomatiki, vendar pa je subsidiarne narave in uporabljen samo v »skrajni sili«, saj postopek v prvi vrsti privilegira pogajanja in druge sporazumno izbrane postopke.⁷⁸ Mehanizem sestavlja eden ali več članov, ki jih stranki sporu sporazumno izbereta iz registra kvalificiranih kandidatov. Register vodi t.i. *nominating institution*.⁷⁹ Če se v treh mesecih (kasneje spremenjeno na dva meseca) od zahteve stranke po ustanovitvi Mehanizma stranki ne uspeta sporazumno dogovoriti o sestavi mehanizma, prevzame funkcijo izbire članov visoki uradnik same *nominating institution*. Mehanizem bo po svoji ustanovitvi izbral od strank v sporu informacije in mnenja, da bi jim pomagal poiskati ustrezen postopek za miroljubno rešitev spora. V ta namen bo Mehanizem strankam v sporu nudil splošne in posebne komentarje in nasvete v zvezi z uvedbo ali opustitvijo pogajanj ali sprejetjem in drugimi aspekti postopkov reševanja spora.⁸⁰ Stranke so dolžne v dobri veri in duhu sodelovanja preučiti komentarje in predloge Mehanizma. Če stranke kljub temu v razumnem času ne uspejo rešiti spora, lahko vsaka stran v sporu to dejstvo sporoči Mehanizmu. V tem primeru lahko vsaka stran to okoliščino predloži v vednost Odboru visokih funkcionarjev KVSE.⁸¹ Mehanizem se ne bo ustanovil oziroma ne bo deloval (kljub zahtevi ene strani) v primerih, ko druga stranka temu nasprotuje trdeč, da gre za vprašanja ozemeljske celovitosti, državne obrambe ali pravnega naslova do kopnega oziroma

---

⁷⁵ Principals for Dispute Settlement, CSCE: Report of the CSCE Meeting of Experts on Peaceful Settlement of Dispute, Valletta, Februar 8, 1991, I.L.M., Vol. 30, March 1991, str. 388.

⁷⁶ Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes: Report of the CSCE Meeting of Experts on Peaceful Settlement of Dispute, Valletta, Februar 8, 1991, I.L.M., Vol. 30, March 1991, str. 390.

⁷⁷ Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes, oddelek 4.

⁷⁸ Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes, oddelek 1, odstavek 1.

⁷⁹ Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes, oddelek 5. Na Berlinskem srečanju Ministrstva Sveta KVSE junija 1991 je bil kot nosilec dejavnosti *nominating institution* določen Center za preprečevanje sporov.

⁸⁰ Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes, oddelek 6 in 7.

⁸¹ Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes, oddelek 9.

nasprotujočih si zahtev v zvezi z jurisdikcijo nad ostalimi področji. V takem primeru lahko ostale strani v sporu predložijo to okoliščino v vednost Odboru visokih funkcionarjev⁸² (Pogačnik 1994: 402, 403 in Shaw 1997: 733).

Srečanje Sveta ministrov KVSE v Stockholmu leta 1992 je obrodilo sprejetje *Konvencije o spravi in arbitraži*, ki »predstavlja največji napredek KVSE na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov« (Pogačnik 1994: 408). Skupaj z Evropsko konvencijo o mirnem reševanju sporov iz leta 1957 jo uvrščamo med regionalne mehanizme za mirno reševanje mednarodnih sporov. Preambula konvencije potrjuje dolžnost mirnega reševanja sporov, kot jo postavljajo relevantna določila UL OZN. Obenem preambula opozori, da konvencija ni namenjena oviranju drugih obstoječih institucij in mehanizmov mirnega reševanja sporov. Operativni del konvencije sestavlja pet poglavij z naslednjimi naslovi: splošna določila, pristojnost, sprava, arbitraža in končna določila (Shaw 1997: 733).

Konvencija ustanavlja sodišče za spravo in arbitražo, ki ni stalno sodišče, saj spravo in arbitražo vodijo upravne in arbitražne komisije, ki se konstituirajo za vsak posamezen primer posebej.⁸³ Člani upravne komisije in arbitri se imenujejo na posebne sezname, ki jih vodi tajnik in s katerih se bo v konkretnem primeru postavljalo člane upravne komisije ali arbitre za določen spor.

Prva od možnosti mirne rešitve spora je ustanovitev **spravne komisije**, ki skuša pomagati strankam v sporu najti rešitev v skladu z mednarodnim pravom in obveznostmi, ki izhajajo iz KVSE.⁸⁴ Spravna komisija igra aktivno vlogo in strankam ponuja različne predloge rešitve in jima postavlja roke za odgovor. Če prizadevanja upravne komisije rodijo pozitivne rezultate in stranki dosežeta obojestransko sprejemljivo rešitev, stranki zapišeta pogoje rešitve v povzetek sklepov in ga podpišeta skupaj s člani upravne komisije. S tem je postopek sprave sklenjen. Če prizadevanja upravne komisije niso uspešna, sestavi spravna komisija končno poročilo, ki mora vsebovati končen predlog komisije za mirno rešitev spora. Ker sprava kot sredstvo mirnega reševanja sporov ne ustvarja pravno zavezujočih rešitev, stranke v sporu niso obvezane sprejeti njihovih predlogov (Pogačnik 1994: 407).

---

⁸² Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes, oddelek 12.

⁸³ Convention on Conciliation and Arbitration within the CSCE, text of CSCE/RPDG.2/Rev.1, Stockholm, Dec. 1992, člen 1.

⁸⁴ Convention on Conciliation and Arbitration within the CSCE, člen 24.

Druga možnost mirne rešitve spora pa predstavlja **arbitražno sodišče**, ki ima funkcijo razsoditi o predloženih sporih v skladu z mednarodnim pravom. Seveda pa obstaja možnost, da stranki na temelju sporazuma pooblastita arbitražno sodišče, da določa po načelu *ex aequo et bono*.⁸⁵ Rzsodba arbitražnega sodišča je končna in zoper njo ni mogoča pritožba. Obstaja pa možnost revizije, ki pa je vsebinsko in časovno omejena⁸⁶ (Pogačnik 1994: 408)

Konvencija o spravi in arbitraži v okviru KVSE 1992 pomeni s svojim kompleksnim mehanizmom gotovo največji dosežek KVSE na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov. Seveda pa ostaja stopnja učinkovitega funkcioniranja konvencije odvisna od pripravljenosti držav uporabljati dosežene mehanizme.

6.4 Mirno reševanje sporov v okviru Organizacije Afriške unije

Leta 1963 ustanovljena organizacija se je prvotno imenovala OAU, ustanovno listino je podpisalo 30 držav, danes je držav 51. Njen glavni namen je pospeševati enotnost, solidarnost in razvoj afriških držav; braniti suverenost in teritorialno celovitost držav članic; boriti se proti vsem oblikam kolonializma; razvijati mednarodno sodelovanje; koordinirati in uskladiti ekonomsko, izobraževalno, zdravstveno, socialno in obrambno politiko. Vsa določila so zajeta v *Ustanovni listini OAU*, njen najvišji organ je Skupščina šefov držav in vlad, ima Svet ministrov in Generalni sekretariat, sestavljena je iz različnih komisij, komitejev in specializiranih agencij (Benčina, Simoniti, 1994: 339-340).

Leta 1999 je Skupščina šefov držav in vlad izdala deklaracijo, ki je preimenovala OAU v Afriško unijo z namenom še bolj pospeševati integracijske procese. Afriška unija je bila dejansko začeta leta 2002, imela pa je novo moč glede pravice do vojaške intervencije v afriških konfliktih, ustanovili so Svet za mir in varnost (*Peace and Security Council – PSC*) po vzoru OZN ter predlagali vzpostavitev sil za posredovanje – ASF (*African Standby Force*). Cilji Sveta so zagotavljati pravočasen in učinkovit odziv na konflikt in konfliktne situacije ter posredovati s svojimi silami z intervencijami v civilnih vojnah in mednarodnih konfliktih (Global Policy Forum 2006).

---

⁸⁵ Convention on Conciliation and Arbitration within the CSCE, člen 30.

⁸⁶ Convention on Conciliation and Arbitration within the CSCE, člen 31, točka 4 pravi, da je možno prošnjo za revizijo vložiti, kadar temelji na odkritju novega dejstva, ki je odločilnega pomena in je bilo takrat, ko je bila podana rzsodba, neznanu sodišču in stranki ali strankam, ki zahtevajo revizijo. Relativni zastaralni rok za vložitev prošnje je 6 mesecev po odkritju novega dejstva. Absolutni zastaralni rok je deset let od datuma rzsodbe.

XIX člen ustanovnega dokumenta OAU se nanaša na področje mirnega reševanja sporov med državami⁸⁷. Člen predvideva oblikovanje *Komisije za mediacijo, poravnavo in arbitražo*, ki jo je sestavljalo 21 članov Skupščine. Komisija OAU lahko formalno poseže v spor le, če za to zaprosi ena od držav, Skupščina OAU, Svet OAU in če se obe strani v sporu s tem strinjata (United Nations 1992: 85). Kljub institucionalni podlagi Komisija OAU v obdobju hladne vojne ni nikoli delovala. Države so za urejanje medsebojnih odnosov raje uporabile *ad hoc* ustanovljene komisije ali dobre usluge posameznih voditeljev držav, ki naj bi delovali v smislu preventivne diplomacije. Primer tovrstnega reševanja konfliktov je *ad hoc* ustanovljen odbor za Čad s strani Skupščine OAU v času državljanske vojne, ki ni bil posebno uspešen. Prav tako je bil neuspešen poizkus Komisije OAU, ko je predlagala načrt za izpeljavo referendumov v Zahodni Sahari (Shaw 1997: 730).

Po koncu hladne vojne so bile države članice OAU prve, ki so se zavedle, da bodo morale strukturo svoje organizacije prilagoditi spremenjenim razmeram na mednarodnem prizorišču, predvsem v smislu večje politične volje za reševanje konfliktov in oblikovati nove institucionalizirane oblike njihovega reševanja. Nov koncept reševanja konfliktov v okviru OAU je bil prvič predstavljen na vrhovnem zasedanju v Dakarju leta 1992, kjer je generalni sekretar Salim Ahmed Salim poudaril, da »je znotraj organizacije čas za oblikovanje novega institucionalnega okvirja za reševanje afriških konfliktov, kajti sedanji *ad hoc* pristop ni več primeren« (Vogt 1996: 4).

Največji institucionalni napredek je leta 1993 storila OAU, ko je oblikovala *Mehanizem za preprečevanje, upravljanje in reševanje konfliktov (Declaration of the Assembly of Heads of State and Government on the Establishment, within the OAU of a Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution)*.⁸⁸ V 12. členu so afriški voditelji opredelili zakaj sploh ustanavljajo tovrstni mehanizem: »da bi v proces soočanja s konflikti na našem kontinentu uvedli novo institucionalno dinamiko, ki bo omogočala hitro delovanje pri preprečevanju ali upravljanju in končno reševanju konfliktov v Afriki«. V okoliščinah, kjer bo prišlo do konfliktov, bo mehanizem odgovoren za vzpostavljanje in oblikovanje miru in v ta namen bo lahko organiziral civilne in vojaške misije.⁸⁹ Če bi se določen konflikt tako razširil,

---

⁸⁷ OAU Charter (1963).

⁸⁸ Declaration of the Assembly of Heads of State and Government on the Establishment, within the OAU of a Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution (2006).

⁸⁹ Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution, člen 15.

da bi bilo potrebno kolektivno mednarodno posredovanje, bi OAU za pomoč prosila OZN.⁹⁰ Struktura mehanizma je naslednja: vodi ga centralni organ, ki ga sestavlja 15 držav članic, njegov operativni del pa predstavlja generalni sekretar.⁹¹ V 23. členu so države ustanovile posebni sklad, ki je namenjen samo tistim dejavnostim OAU, ki so povezane z reševanjem in upravljanjem konfliktov – vanj države vplačujejo proporcionalno glede na izbrane kriterije.⁹² Ta sklad podpira tudi delo oddelka za upravljanje konfliktov, ki je bilo v okviru OAU ustanovljeno marca 1992. Ta ima štiri enote: za preventivno diplomacijo, reševanje konfliktov, terenske operacije in oblikovanje projektov. Namen tega oddelka ni zbiranje podatkov v prid eni ali drugi državi, temveč v dobro regionalne varnosti. V prihodnosti OAU bi ta sistem lahko igral eno ključnih vlog, saj je njegov cilj delovanja prav tam, kjer je organizacija lahko najbolj uspešna: pri preventivni diplomaciji in reševanju konfliktov manjšega obsega (Antonio 1999b: 2006).

V 90-ih letih je OAU oblikovala tri temeljne načine reševanja konfliktov: preventivno diplomacijo, ohranjanje miru in postkonfliktno oblikovanje miru. V primeru Ruande je OAU konflikt najprej skušala preprečiti s pomočjo preventivne diplomacije generalnega sekretarja Salima Ahmeda Salima. Ker njegova prizadevanja za pomiritev sprtih strani niso bila uspešna in se je konflikt v državi razširil, se je organizacija po sklenjeni prekinitvi ognja odločila za operacijo ohranjanja miru in je v Ruando poslala nevtralno vojaško skupino. OAU miru ni uspelo ohraniti, zato so bile njene mirovne sile novembra leta 1993 integrirane v UNAMIR (United Nations Assistance Mission for Rwanda).⁹³ Tudi v primeru konflikta v Burundiju je šlo za operacijo miru. OAU je leta 1993 v državo poslala svojo opazovalno misijo, prvo, ki jo je oblikoval centralni organ. Misija miru v državi ni mogla ohraniti, centralni organ pa je zato proti vojaški diktaturi Pierra Buyoye uvedel gospodarske sankcije. V primeru konflikta v Somaliji pa je OAU vanj aktivno posegla šele po odhodu mirovnih sil OZN in začela s postkonfliktno obnovo države (Pease 2003: 247).

---

⁹⁰ Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution, člen 16.

⁹¹ Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution, člen 17 in 18.

⁹² Dve tretjini sredstev je bilo do danes namenjenih preventivnim diplomatskim aktivnostim in vzpodbujanju pogajanj v Burundiju, Ruandi, Sierra Leone, Demokratični republiki Kongo, Somaliji in na Komorih (Antonio 1999a: 3).

⁹³ V Rwandi je leta 1994 potekala državljanska vojna med dvema plemenoma – večinskimi Hutuji in manjšinskimi Tutsiji (Pease 2003: 247).

6.5 Mirno reševanje sporov v okviru Arabske lige

AL je leta 1945 v Aleksandriji ustanovilo sedem držav (Egipt, Irak, Jordanija, Libanon, Savdska Arabija, Sirija in Jemen) kot nasproten odgovor na britanski projekt federacije arabskih držav pod njeno kontrolo. Danes pa je skupaj 22 držav članic, od tega 21 afriških in arabskih držav ter PLO, ki predstavlja zasedeno Palestino.

Dokumenti, ki definirajo organizacijo in njeno delovanje so:

- Ustanovna listina AL;
- sporazum o skupnem ekonomskem in obrambnem sodelovanju iz leta 1950;
- listina o nacionalnem ekonomskem delovanju (Arab League 2006).

5. člen *Ustanovne listine AL* se nanaša na področje mirnega reševanja mednarodnih sporov. V primeru spora med članicami položaj arbitra prevzame Svet AL, ki je sestavljen iz predstavnikov držav članic. Odločitev Sveta AL je veljavna in obvezujoča zgolj v primeru, ko stranki prostovoljno predložita spor Svet AL ter spor ne sme vključevati vprašanja neodvisnosti, suverenosti in zemeljske celovitosti. V primeru, da spor utegne prerasti v oborožen spopad, lahko Svet AL poseže v vlogi mediatorja. Delovanje Sveta AL v vlogi nudenja dobrih uslug, mediacije in sprave ni vezano s pogojem o predložitvi spora ene od strank (United Nations 1992: 83). V Paktu AL je sicer omenjena zgolj administrativna in proračunska funkcija generalnega sekretarja⁹⁴, drugi vidiki njegovega delovanja pri reševanju regionalnih sporov pa izvirajo iz *Internih določil generalnega sekretariata (Internal Regulations of the Secretariat-General of the League of Arab States)*. Njegova vloga se tako razvija skupaj z nalogami, ki mu jih zaupajo. Tako lahko generalni sekretar pozornost Sveta AL usmeri k tistim vprašanjem, ki bi lahko vplivala na odnose med članicami ali pa na odnose med njimi in tretjimi državami (člen 12.) (United Nations 1992: 84).

Varnostna dimenzija Arabske lige je zajeta v sporazumu o skupnem obrambnem in varnostnem sodelovanju. Države podpisnice so se s tem sporazumom obvezale v želji po sodelovanju na področju uresničitve skupne obrambe in vzdrževanja miru in varnosti v skladu z Ustanovno listino AL in UL OZN. V 1. členu⁹⁵ potrjujejo željo po reševanju sporov, med samimi članicami ali pa z drugimi zunanjimi državami, z mirnimi sredstvi. V 2. členu⁹⁶ je

---

⁹⁴ Charter of The League of Arab States, člen 12. in 13. (2006).

⁹⁵ Join Defense and Economic Cooperation Treaty Between The States of The Arab League, člen 1. (2006)

⁹⁶ Join Defense and Economic Cooperation Treaty Between The States of The Arab League, člen 2

izražena pravica do individualne ali kolektivne samoobrambe – napad na eno članico je enak napadu na vse članice. »Vendar pa se tega sporazuma niso držale vse članice v primeru napada Izraela, Francije in Velike Britanije na Združeno arabsko republiko leta 1956« (Bennett 2002: 246).

6.6 Mirno reševanje sporov v okviru Organizacije ameriških držav

Začetek panameriškega gibanja je zaznamoval panameriški kongres v obdobju med 1826 do 1889, nato pa je bila s prvo mednarodno konferenco ameriških držav v Washingtonu D. C. leta 1889 ustanovljena prva stalna organizacija in sicer Trgovinski urad ameriških republik, ki se je leta 1910 preimenoval v Panameriško unijo. Preko mednarodnih konferenc ameriških držav se je gibanje utrjevalo ter na deveti Mednarodni konferenci ameriških držav v Bogoti 30. aprila 1948 podpisali *Ustanovno listino OAS*⁹⁷ imenovano tudi *Listina iz Bogote*, ki je stopila v veljavo leta 1951, ko sta jo ratificirali dve-tretjini držav podpisnic (OAS Background 2006). Danes OAS šteje 35 držav članic, vanjo so vključene vse države ameriških celin, njene naloge pa so: krepitev demokracije in spoštovanja človekovih pravic, preprečevanje in odpravljanje nedovoljene trgovine z orožjem, mamili in otroki, preprečevanje korupcije, močnejša gospodarska integracija ter utrjevanje kulturnih vrednot ameriške celine (OAS Notes 2006).

Posebnost OAS je, da ima poleg ustanovne listine še dva dokumenta in vsi skupaj tvorijo temelj organizacije. Listina iz Bogote v petem poglavju predvideva podpis posebne pogodbe, ki naj bi se ukvarjala z mirnim reševanjem sporov, t.i. Pakt iz Bogote, sprejet prav tako na deveti konferenci. V šestem poglavju, ki govori o kolektivni varnosti na ameriški celini, pa predvideva posebno pogodbo, ki naj bi urejala področje kolektivne varnosti – to je bilo uresničeno s t.i. Pakt iz Ria (Medameriška pogodba o vzajemni pomoči), ki je stopil v veljavo leta 1948.

Ustanovna listina OAS ureja postopke za mirno reševanje mednarodnih sporov v V. poglavju. 25. člen Ustanovna listina OAS določa postopke mirnega reševanja sporov: pogajanja, dobre usluge, mediacija, raziskave spora, sodna rešitev, arbitražna ter ostali postopki, s katerimi se strinjajo strani v sporu. 27. člen pa poziva k podpisu posebne pogodbe, ki bo določila

---

⁹⁷ Listina je bila dopolnjena leta 1967 s protokolom in Buenos Airesa, leta 1985 s protokolom iz Cartagene de Indias, leta 1992 s protokolom iz Washingtona in leta 1993 s protokolom iz Manague (OAS Charter: 2006).

natančno proceduro vsakega postopka omenjenega v 25. členu. Ta posebna pogodba ima naziv Pakt iz Bogote. Procedura dobrih uslug se nanaša na to, da ena od ameriških vlad, ki ni stranka v sporu vzpostavi komunikacijo med sprtima stranema, ki se kasneje nadaljuje s pogajanjem.⁹⁸ Procedura mediacije pa se nanaša na to, da ena od ameriških vlad, ki ni stranka v sporu, aktivno sodeluje pri pogajanjih z pripravljanjem osnutkov, iskanjem področje strinjanja ter izdelavo začasnih sporazumov.⁹⁹ V primeru, da stranke v sporu v roku petih mesecev od začetka mediacije niso uspele najti rešitve, se morajo zateči k ostalim sredstvom mirnega reševanja sporov.¹⁰⁰

Procedura preiskave in sprave predvideva predložitev spora Komisiji za spravo in preiskavo.¹⁰¹ Komisija je sestavljena iz petih članov. Po dva člana imenuje stranka v sporu, peti član, ki prevzame tudi funkcijo predsednika, je izvoljen.¹⁰² Naloga Komisije za spravo in preiskavo je, da razjasni predmet spora med strankami ter da pripelje stranke k podpisu sporazuma.¹⁰³ Komisija mora zaključiti s svojim delom v roku šestih mesecev, razen v primeru, da se stranke v sporu s posebnim dogovorom ne odločijo za podaljšanje roka člen.¹⁰⁴ V primeru, da je sporazum dosežen s spravo, se končno poročilo Komisije nanaša zgolj na tekst sporazuma. V primeru, da do sporazuma ni prišlo, pa se končno poročilo Komisija osredotoči na potek.¹⁰⁵ V obeh primerih poročila nista zavezujoča za stranke v sporu.¹⁰⁶

Spori sodne narave so v Pakt iz Bogote predloženi Mednarodnemu sodišču.¹⁰⁷ V primeru, da Mednarodno sodišče odloči, da nima jurisdikcije, da bi odločal o sporu, se morajo stranke zateči k arbitraži, ki je zajeta v petem poglavju te pogodbe.¹⁰⁸

V primeru, da se stranke v sporu odločijo, da svoj spor predložijo arbitraži, je Arbitražno sodišče tisto, ki bo odločalo o rešitvi spora.¹⁰⁹ Arbitražno sodišče je sestavljeno iz petih članov. Vsaka stran v sporu ima pravico, da imenuje svojega nacionalnega predstavnika,

---

⁹⁸ Pact de Bogota 1948, poglavje 2, člen 9, 10.

⁹⁹ Pact de Bogota 1948, poglavje 2, člen 12.

¹⁰⁰ Pact de Bogota 1948, poglavje 2, člen 13.

¹⁰¹ Pact de Bogota 1948, poglavje 3, člen 15.

¹⁰² Pact de Bogota 1948, poglavje 3, člen 17.

¹⁰³ Pact de Bogota 1948, poglavje 3, člen 22.

¹⁰⁴ Pact de Bogota 1948, poglavje 3, člen 25.

¹⁰⁵ Pact de Bogota 1948, poglavje 3, člen 27.

¹⁰⁶ Pact de Bogota 1948, poglavje 3, člen 28.

¹⁰⁷ Pact de Bogota 1948, poglavje 4, člen 31.

¹⁰⁸ Pact de Bogota 1948, poglavje 4, člen 35.

¹⁰⁹ Pact de Bogota 1948, poglavje 5, člen 39.

medtem ko se imenovanje ostalih treh nevtralnih članov sodišča imenuje s soglasjem ostalih že imenovanih arbitrov iz seznama Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu.¹¹⁰ V primeru, da Arbitražnemu sodišču ni uspelo zasnovati sporazuma v roku treh mesecev od njenega nastanka, to nalogo prevzame Mednarodno sodišče ter je zavezujoče za stranke v sporu.¹¹¹

Šesto poglavje govori o uresničevanju pogodbe. V primeru, da ena od strank ne upošteva obveznosti, ki so ji bile naložene s strani Mednarodnega sodišča ali Arbitražnega sodišča, druga stran v sporu predlaga posvetovalno konferenco zunanjih ministrov, da se določijo ukrepi za izvrševanje obveznosti druge stranke v sporu. V nasprotnem primeru se lahko stranka v sporu obrne na Varnostni svet ZN.¹¹² V 51. členu je določeno, da lahko stranke v sporu z dogovorjeno prošnjo GS in VS zahtevajo posvetovalno mnenje Mednarodnega sodišča za kakršnokoli pravno vprašanje.

6.7 Mirno reševanje sporov v okviru Sveta Evrope

Svet Evrope je meddržavna organizacija s sedežem v Strasbourgu, ki jo sestavlja 45 držav iz evropske regije, ustanovljena 5. maja 1949 z Londonskim sporazumom. Članica Sveta Evrope lahko postane vsaka evropska država pod pogojem, da sprejema načelo vladavine prava in jamči človekove pravice in temeljne svoboščine vsakomur, ki je pod njeno oblastjo. Obravnava skoraj vsa vprašanja družbenega življenja, še posebej področje človekovih pravic, sociale, gospodarstva, kulture in zdravstva. Eden od številnih uspehov Sveta Evrope je bil sprejem Evropske konvencije o človekovih pravicah v letu 1950, ki je služila kot temelj za ustanovitev Evropskega sodišča za človekove pravice (Svet Evrope 2006).

Področje mirnega reševanja mednarodnih sporov ureja *Evropska konvencija o mirnem reševanju mednarodnih sporov* iz leta 1957. Le ta ni univerzalnega značaja, ampak spada med t.i. regionalne dogovore in je na voljo za podpis ratifikacijo le članicam Sveta Evrope (United Nations 1992: 81). Konvencija je v celoti namenjena ureditvi reševanja mednarodnih sporov med državami pogodbenicami ter predvideva tri možne načine reševanja spora. V prvem poglavju ureja sodno reševanje sporov v okviru Meddržavnega sodišča v Haagu, v druge poglavju spravo in v tretjem arbitražo. Konvencija temelji na razlikovanju med spori pravne narave, kot so definirani v 2. odstavku 36. člena statuta Meddržavnega sodišča v Haagu, in

---

¹¹⁰ Pact de Bogota 1948, poglavje 5, člen 40.

¹¹¹ Pact de Bogota 1948, poglavje 5, člen 43.

¹¹² Pact de Bogota 1948, poglavje 6, člen 50.

spori nepravne narave. Spori pravne narave se morajo predložiti v reševanje pred Meddržavno sodišče v Haagu.¹¹³ Pravdni stranki se lahko za konkreten spor v skladu z 2. členom sporazumno dogovorita, da ga bosta najprej predložili reševanje Spravni komisiji. Če spor na ta način rešita, mednarodna obveznost reševanja s pomočjo Meddržavnega sodišča v Haagu ugasne. V nasprotnem primeru obstaja ves čas, dokler obstoji spor.

Arbitražo, ki je načeloma sredstvo za reševanje sporov pravne narave, konvencija predvideva za reševanje sporov politične narave.¹¹⁴ Ker je težko najti čiste spore, ki bi jih lahko uvrstili v eno ali drugo kategorijo, je konvencija uredila tudi vprašanje pristojnosti za reševanje sporov t.i. mešane narave. Vsaka stranka v sporu ima tako pravico vztrajati, naj Meddržavno sodišče v Haagu najprej razreši pravne vidike spora, šele nato lahko pravdne stranke predložijo spor v spravni ali arbitražni postopek.¹¹⁵ Arbitražni postopek po Evropski konvenciji o mirnem reševanju sporov se tako uporablja le za reševanje političnih oziroma nepravilnih sporov, ki jih stranke niso mogle rešiti z uporabo spravnega postopka ali na temelju sporazuma o neposredni predložitvi spora pred arbitražni tribunal.¹¹⁶ Stranke se same dogovorijo o sestavi tribunala, če pa dogovora ne pride, se tribunal sestavi po postopku, ki ga predpisuje konvencija. Tribunal sestavlja pet članov, od katerih je po en član imenovan s strani v sporu. Ostale tri člane vključno s predsednikom tribunala, pa pravdne stranke določijo sporazumno.¹¹⁷ Stranke lahko sklenejo poseben sporazum, ker opredelijo medsebojni spor in oblikujejo pravila postopka.¹¹⁸ Rzsodba arbitražnega tribunala je dokončna in je pravno obvezujoča. Konvencija v 39. členu ureja tudi izvršljivost arbitražnih odločb. Če katera od držav ne izvrši arbitražne odločbe, se lahko druga pravdna stranka pritoži na Svet ministrov Sveta Evrope. Ta lahko z dvotretjinsko večino svojih članov sprejme ustrezna priporočila glede izvršitve in tako vzpostavi pritisk na državo.¹¹⁹

---

¹¹³ European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes 1957, člen 1.

¹¹⁴ Za spore nepravne narave konvencija predvideva: a) spravo, ki so jo države pogodbenice, ob odsotnosti dogovora o uporabi arbitraže, najprej dolžne uporabiti, in b) arbitražo, za vse tiste politične spore, ki niso bili rešeni z spravo bodisi zato, ker so se stranke raje o spravi dogovorile o uporabi arbitraže, bodisi da je spravni postopek sicer potekal, vendar ni prinesel rešitve (European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, člen 4. in 19).

¹¹⁵ European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, člen 18.

¹¹⁶ European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, člen 19.

¹¹⁷ European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, člen 20.

¹¹⁸ European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, člen 23.

¹¹⁹ European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, člen 39.

6.8 Področna mednarodna sodišča

6.8.1 Mednarodno sodišče za pomorsko mednarodno pravo

Na področju mednarodnega pomorskega prava danes deluje Mednarodno sodišče za pomorsko mednarodno pravo, katerega statut je vsebovan v Aneksu št. VI Konvencije o pomorskem mednarodnem pravu iz Montego Bayja leta 1982. Sodišče, ki ima sedež v Hamburgu, sestavlja enaindvajset neodvisnih sodnikov. V okviru tega sodišča deluje tudi senat za spore v podmorju, kar določa XI. Konvencije iz Montego Bayja, to je del, na podlagi katerega je bila ustanovljena oblast za podmorje. Sodišče, ki je od ustanovitve leta 1996 dalje objavilo kakih deset sodb, je le ena od pravosodnih instanc, ki so na voljo strankam v okviru omenjenega sistema. Kar zadeva spore med državami, se ne razlikuje veliko od institucionaliziranih arbitražnih sodišč, saj se njegova sodnost opira na voljo strank (Conforti 2005: 415).

6.8.2 Svetovna trgovinska organizacija

Precej zapletenejši sistem reševanja sporov med državami na področju mednarodne trgovine je sistem, ki ga določa Dogovor o pravilih in postopkih v zvezi z reševanjem sporov« vključen v Prilogo številka 2 Ustanovitvene pogodbe Svetovne trgovinske organizacije, ki se je rodila v praksi razvoja Splošnega sporazuma o carinah in trgovanju (v nadaljevanju GATT). Ta sistem je podrejen organu za reševanje sporov, v katerem so zastopane vse države članice, člani pa se na dve sodni stopnji. Prvo stopnjo predstavljajo podobno, kot je bilo v sistemu GATT, tako imenovani panelni strokovnjaki, ko jih od primera do primera imenuje organ. Drugo stopnjo pa predstavlja stalni prizivni odbor, v katerem sedi sedem sodnikov. Tako panelni kot tudi prizivni zbor sta dolžna uveljavljati pravo, se pravi predpise GATT v njihovih različnih oblikah in dopolnitvah; pri tem pa imajo paneli še poravnalne naloge in šele po neuspehu na tej stopnji sledi sklep o sporu na podlagi prava. Sistem, ki z zadržanim ritmom deluje, je moč obravnavati kot sistem, ki je tendenčno pravosoden, ker je zanj značilna sicer omejena možnost vmešavanja organa za reševanje sporov, ki je politično telo (Conforti 2005: 416).

6.8.3 Sodišče Evropske skupnosti

Nastanek Sodišča ES sega v leto 1952, ko je nastala sodna institucija Evropske skupnosti za premog in jeklo. Vendar ima danes Sodišče ES zelo malo skupnega s sodiščem kakršno je bilo v petdesetih letih. Splošna naloga Sodišča evropskih skupnosti je zagotoviti enotno upoštevanje pravnih načel pri tolmačenju in uporabi Pogodb, pravnih aktov in odločitev, ki jih sprejemata Svet in Parlament ali Komisija. Sodišče s sedežem v Luksemburgu sestavlja toliko sodnikov, kolikor je držav članic, plus eden, da je številka liha – trenutno petnajst sodnikov – in devet sodnih svetnikov. Naloga slednjih je, da proučijo vprašanja in Sodišču javno in nepristransko predstavijo zaključke, do katerih so prišli (Moussis 1999: 64). Pristojnosti sodišča so naslednje:

- a) pristojnost za pritožbe, če ena od članic krši Pogodbo o ES (Pogodba o ES členi 226-228);
- b) pristojnost v zvezi z nadzorom nad zakonitostjo aktov skupnih teles (Pogodba o ES členi 230-233);
- c) pristojnost glede tako imenovanih predhodnih vprašanj (Pogodba o ES člen 234) (Conforti 2005: 414).

Sodbe sodišča odražajo pomen prava Skupnosti. Krepijo moč prava in mu dajejo potrebno avtoriteto v odnosu do vlad, sistemov sodstva v posameznih državah, parlamentov in državljanov. S svojimi sodbami in tolmačenji Sodišče spodbuja nastajanje pristnega evropskega prava. Od leta 1988 stoji Sodišču ES ob strani tudi Prvostopenjsko sodišče Evropskih skupnosti, ustanovljeno pod pogoji določenimi v 225. členu Pogodbe o ES. Glavni razlog za ustanovitev tega sodišča je bil razbremenitev Sodišča ES. To sodišče ima pristojnosti v vseh postopkih, ki jih sprožijo fizične in pravne osebe, in v primerih, ki se nanašajo predvsem na kmetijstvo, ribištvo, evropske sklade, promet in oblike pomoči državam (Moussis 1999: 63).

6.8.4 Evropsko sodišče za človekove pravice

Evropsko sodišče za človekove pravice s sedežem v Strasbourgu je telo, ki nadzoruje spoštovanje *Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*, ki jo je pripravil Evropski svet. Konvencija je bila slovesno podpisana v Rimu leta 1950; kasneje so ji bili dodani različni protokoli, ki so še povečali število priznanih pravic. Protokol št. 11 je začel veljati leta 1998 in je v Konvencijo vnesel korenite spremembe, saj je odredil zlitje dveh

teles, ki sta pred tem uveljavljali nadzor nad spoštovanjem varovanih pravic – Komisije in Evropskega sodišča za človekove pravice – v enotno sodišče. Sodišče sestavlja toliko sodnikov kolikor je držav pogodbenic¹²⁰. O vsakem primeru, ki je predložen sodišču odloča senat, ki ga sestavlja sedem sodnikov.¹²¹ Pristojnost sodišča zajema vse spore v zvezi z uporabo in razlago te konvencije, ki jih predložijo visoke pogodbene stranke in komisija¹²² (Jambrek, Perenič in Uršič 1988: 473).

Pri evropskih izkušnjah se je neposredno navdihovala tudi *Ameriška konvencija o človekovih pravicah*, ki je začela veljati leta 1987. nadzor nad spoštovanjem pravic, ki jih priznava konvencija je zaupan komisiji in sodišču; pristojnosti obeh teles so podobne razpuščeni Komisiji in sedanjemu strasbourškemu sodišču. Leta 1968 je začela veljati tudi *Afriška listina o človekovih pravicah in pravicah ljudstev*. Edino telo, ki ga je listina postavila na noge, je komisija, telo, ki bi ga z nekaj dobre volje lahko imeli za podobno pravosodnemu. Lahko sprejema sporočila, ki se nanaša na kršitve listina ter na skupščino voditeljev držav in vlad OAU naslavlja »zaupna poročila« (Conforti 2005: 417-418).

6.8.5 Odbor za človekove pravice

Pakt o državljanskih in političnih pravicah opredeljuje delovanje Odbora za človekove pravice, tega pa sestavlja 18. članov, ki jih države članice kot posameznike izvolijo za dobo štirih let. Odbor, ki deluje od leta 1977, lahko pretresa pritožbe, ki jih zoper neko državo vlagajo druge države ali posamezniki, če je obdolžena država, ko gre za državne pritožbe, izjavila, da na tem področju sprejema pristojnost sodišča, ali pa je, če gre za pritožbe posameznika, ratificirala *ad hoc* protokol (Conforti 2005: 418).

6.8.6 Mednarodno kazensko sodišče

Razvijajočemu sistemu mednarodnega kazenskega prava je do nedavnega nedvomno primanjkoval učinkovit instrument za uveljavitev deklaratorno priznanih pravnih norm s strani držav. Sprejem Statuta Mednarodnega kazenskega sodišča na diplomatski konferenci Združenih narodov leta 1998 v Rimu ob veliki večini udeleženih držav je izjemen in

---

¹²⁰ Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščin, člen 38.

¹²¹ Evropska konvencija o človekovih pravicah člen 43.

¹²² Evropska konvencija o človekovih pravicah člen 45.

daljnosežen dogodek za mednarodne odnose. Besedilo Statuta je med drugim rezultat kar nekaj poskusov in pobud v zgodovini za ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča.¹²³ Mednarodno kazensko sodišče (v nadaljevanju MKS), ustanovljeno na temelju multilateralne mednarodne pogodbe, katere zadostno število ratifikacij (60 držav) s strani držav je bilo doseženo 11. aprila leta 2002, časovna pristojnost sodišča pa je pričela teči s 1. julijem 2002, je tako zavezujoče samo za države podpisnice. MKS ima mednarodnopravno subjektiviteto¹²⁴ in je trajna institucija, ki dopolnjuje kazenske jurisdikcije držav¹²⁵ (načelo komplementarnosti). Zaradi bojzani skupine držav (predvsem velesil) pred izgubo dela suverenosti na področju kazenske jurisdikcije je vprašanje komplementarnosti še posebej podrobno obdelano v določbah o dopustnosti. Vodilno načelo, ki je zapisano v 17. členu Statuta, je, da lahko MKS uveljavlja pristojnost zgolj, če pristojna država ni zmožna ali ni pripravljena izpeljati pravičnega postopka. Šele takrat postane primer dopusten. »Pristojnost sodišča je omejena na najtežja hudodelstva, ki zadevajo mednarodno skupnost kot celoto«¹²⁶. To so: genocid, hudodelstva zoper človečnost, vojna hudodelstva in agresije. Ne glede na materialnopravne in posebej »procesne« pomanjkljivosti, zaradi katerih MKS ne bo tako učinkovit, kot bi si želeli, se ne smemo enostransko prepustiti slepoti zgroženosti in čustvene prizadetosti na račun pravne zakonitosti, določenosti in predvidljivosti v mednarodnem kazenskem pravu. Ravno na teh temeljih je potrebno nadaljevati, da se izbriše vsaka senca dvoma v pristranskost, tudi kadar gre za storilce najhujših hudodelstev (Zagorac 2001: 49-55).

Masovne kršitve človekovih pravic pa so privedle do nastanka dveh *ad hoc* mednarodnih sodišč in sicer: *Mednarodno kazensko sodišče za pregon oseb, domnevno odgovornih za hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava na ozemlju nekdanje Jugoslavije, od leta 1991 dalje* in *Mednarodno kazensko sodišče za pregon oseb, domnevno odgovornih za genocid in druge hude kršitve humanitarnega prava, storjene na ozemlju Ruande, in državljanov Ruande, domnevno odgovornih za genocid in druge take kršitve, storjene na ozemlju sosednjih držav, med 1. januarjem 1994 in 31. decembrom 1994* (Zagorac 2001: 35).

---

¹²³ Prva izkušnja na tem področju je bilo numberško sodišče, ki so ga z Londonskim sporazumom leta 1945 ustanovile velesile, da bi kaznovale nacistične vojne zločince. Enako velja za Tokijsko sodišče, ki je prav tako po drugi svetovni vojni sodilo vojnim zločincem (Zagorac 2001: 15).

¹²⁴ Rimski statut mednarodnega kazenskega sodišča; člen 4.

¹²⁵ Rimski statut mednarodnega kazenskega sodišča; člen 1.

¹²⁶ Rimski statut mednarodnega kazenskega sodišča; člen 5.

7. Sklep:

Večino medsebojnih odnosov države rešujejo v neposrednih stikih s svojimi pooblaščenimi predstavniki. »Že od najzgodnejših obdobj razvoja mednarodne skupnosti je temu namenjena vloga diplomacije« (Potemkin 1947: I/II). Poleg neposrednega diplomatskega reševanja sporov pa so se z zgodovinskim razvojem in mednarodno pravno prakso uveljavila tudi druga sredstva, ki so strankam v sporu omogočila mirno rešitev spora. Takšnih sredstev se države poslužujejo v primerih, ko običajno diplomatsko sporazumevanje ne prinese željnih rezultatov, oziroma tudi v primerih zaostritve medsebojnih odnosov ali ko spor že preraste v oborožen spopad. Med najpomembnejša sredstva za reševanje mednarodnih sporov sodijo zlasti sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov. Služijo predvsem za nadzor nad reševanjem konfliktnih interesov (Starke 1989: 496).

Osnovni namen te naloge je bila predstavitev sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov ter ugotoviti kakšen je odnos med diplomacijo in sredstvi mirnega reševanja mednarodnih sporov. Odgovor na to vprašanje je silno preprost, saj je diplomacija kot mirno vodenje odnosov med političnimi entitetami predpostavka ter predpogoj za izvedbo sredstev mirnega reševanja sporov. Diplomacija je ostala trajno navzoča aktivnost, ki s svojimi potrpežljivimi pogajalskimi dejavnostmi in mehanizmi morda ne vedno dovolj hitro, pa vendar vodi do rešitve vprašanj in zagotavljanja možnosti za obstoj. Diplomacija, ki išče izhode iz sporov in se zavzema za kompromisne dogovore za zeleno mizo, predstavlja tisto racionalno stran človeštva, ki lahko pripomore k izoblikovanju nove mednarodne skupnosti.

Če preučujemo strategije diplomatskega delovanja v celoti, ugotovimo, da imajo politiki in diplomati pri iskanju najboljše rešitve na voljo različna sredstva, ki jih je mogoče uporabiti posamezno ali povezano. Friderik Veliki je nekoč trdil, da je diplomacija brez sile isto kot orkester brez not. V sodobnem svetu pa so se razmerja med diplomacijo in silo oziroma med politiko in vojaškimi sredstvi spremenila. V vseh krizah, ki jih je doživljal svet po vojni, se je pokazalo, da z vojaško silo ni mogoče vsiliti trajne rešitve, posebej ne, če sta na prizorišču veliki sili. Velika vojaška mašinerija ZDA ni zmagala v Vietnamu, isto lahko rečemo za ZSSR v Afganistanu.

Mednarodno pravo deli sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov na politična oziroma diplomatska in pravna sredstva« (Merrills 1998: 88). Med diplomatska sredstva uvrščamo

prva štiri sredstva po 33. členu UL OZN, medtem ko sta arbitražna in sodna odločitev pravni sredstvi. Merrills kot glavno značilnost diplomatskih sredstev navaja dejstvo, da stranke v sporu obdržijo nadzor nad sporom in lahko v skladu s svojo voljo spremenijo ali zavrnejo predlagano rešitev. Po drugi strani pa je uporaba pravnih sredstev bolj primerna v situacijah, ko je potrebna pravno obvezujoča rešitev nastalega spora, ki običajno temelji na mednarodnem pravu (Merrills 1998: 88). Pomembna značilnost diplomatskih sredstev je tudi možnost kombinacije z drugimi diplomatskimi in pravnimi sredstvi. S pravnega vidika je ključna značilnost diplomatskih sredstev njihov neobvezujoči izid (Pogačnik 2000: 664).

Poleg navedenih sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov, dopušča UL OZN možnost reševanja sporov tudi s pomočjo regionalnih organizacij in dogovorov ter druga mirna sredstva po lastni izbiri. Pregled relevantne mednarodne prakse pa kaže, da regionalni mehanizmi mirnega reševanja mednarodnih sporov ne prinašajo svojevrstnih metod in sredstev temveč predstavljajo bolj ali manj posrečene kombinacije zgoraj navedenih sredstev.

Dejanski uspehi OZN na področju mirnega reševanja sporov so manjši, kot so lahko snovalci organizacije upali na začetku. Akterji sporov v mednarodnem prostoru le-teh ne želijo obravnavati v okviru OZN, kar izhaja tako iz njihove želje, da ohranijo svobodo delovanja kot tudi iz pomanjkanja zaupanja v delovanje organizacije. To je predvsem vidno pri arbitraži, ki je, z izjemo nekaj trgovinskih sporov, praktično neuporabljena že od samega rojstva OZN, in številu sodnih odločitev, ki so jih iskale sprte strani, saj meddržavno sodišče v veliki meri blede zaradi pomanjkanja dela. Nacionalizem in suverene pravice stojijo kot velika ovira pri uporabi mednarodnih diplomatskih in pravnih poti za reševanje sporov. Zmožnost upiranja mednarodnemu pritisku se tako kaže v velikem številu nerešenih vprašanj, ki dolgo časa ostajajo na dnevnem redu organov OZN. Na drugi strani v iskanju kompromisov in zadostne podpore pri sprejemanju odločitev v VS dobimo številne šibke resolucije, ki v ničemer ne pripomorejo k blaženju napetosti med sprtimi stranmi, kar je ponovno negativen element v iskanju vidnejše vloge OZN v mednarodnem prostoru (Bennett 2002: 110-114). Te trditve potrjujejo mojo dodatno hipotezo, ki trdi, da je uspešnost sredstev mirnega reševanja sporov odvisna od interesov strani, ki so vključeni v spor.

Pomembna alternativa sredstvom mirnega reševanja mednarodnih sporov so mirovne operacije, ki jih UL OZN ni predvidevala, nastale pa so zaradi potreb prakse. Gre za primer preventivne diplomacije, ki vedno bolj pridobiva na pomenu. Zaradi vse bolj pogoste uporabe mirovnih operacij so se pojavili predlogi, da se uredi njihov status, pri čemer bi imele mesto

med VI. in VII. poglavjem UL OZN. Ti predlogi doslej niso bili realizirani, tako da še vedno velja, vsaj teoretično, da se mirovne operacije oblikujejo na podlagi VI. poglavja, v skladu z načelom mirnega reševanja sporov.

Kljub temu, da regionalni mehanizmi mirnega reševanja mednarodnih sporov ne prinašajo svojevrstnih metod, temveč zgolj posnemajo 33. člen UL OZN, ima pomen sodelovanja regionalnih ustanov in dogovorov pri mirnem reševanju mednarodnih sporov predvsem sposobnost spodbujanja, pomoči in pritiska na države članice pri razreševanju medsebojnih konfliktov. Pomembno nalogo izvajajo regionalni dogovori in ustanove že v vlogi foruma za komunikacijo med njihovimi državami članicami, tudi in predvsem takrat, ko so njihove diplomatske vezi zaradi medsebojnih sporov prekinjene.

Mednarodna in notranja vprašanja so vedno bolj prepletena in povezana, zato Barton in Greenbergova (2000) opozarjata, da mora mednarodni načrt razvoja mirnega reševanja sporov že na preventivnem nivoju vključevati načine za pomoč izgradnje civilne družbe in za reševanje medetničnih in medverskih sporov v državah, ki bi v prihodnosti lahko izbruhnili v vojne. Na nivoju reševanja pa mora poiskati načine za reševanje vprašanj amnestije, beguncev in etničnih napetosti kot del reševanja sporov na popolnoma enak način, kot lahko že danes rutinsko ponudi pomoč na primer pri organizaciji in nadzoru volitev. Izboljšanje nacionalnih sposobnosti razumevanja ter reševanja sporov z zagotavljanjem podpore pri razvoju civilne družbe ter razvijanju mehanizmov za varstvo manjšin, je zagotovo eden najpomembnejših načinov, s katerimi lahko mednarodna skupnost vzpodbuja mirno reševanje sporov. Poleg tega lahko k razvoju mirnega reševanja sporov pripomore tudi z izgradnjo ustanov, zagotavljanjem izobraževanja ter razvojem in uporabo mehanizmov za informacijski razvoj.

Osnovni izziv, ki torej leži pred nami, je predvsem soočiti čim širši krog ljudi z raznolikostjo, prednostmi in omejitvami sredstev mirnega reševanja sporov ter doseči visoko usposobljenost kadrov, ki bi znali v danem trenutku in sporu uporabiti najučinkovitejše metode.

8. Viri in literatura:

Sekundarni viri:

Andrassy, J. (1990) *Medunarodno pravo (deseto izdanje)*. Zagreb: Školska knjiga.

Annon, A.A. (1993) Peacekeeping Operations and Cooperation with NATO. *NATO Review* 10, 46-53.

Antonio, Daniel (1999a) Preface, www.oau-oua.org/document/mechanism/english/intro.htm (29. 4. 2006).

Antonio, Daniel (199b) Introduction: The Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution and Conflict Situation in Africa
www.oau-oua.org/document/mechanism/english/intro.htm (29. 4. 2006).

Arab League Online

http://www.arableagueonline.org/arableague/english/level2_en.jsp?level_id=38 (16. 2. 2006).

Bair, Andrew (1994) *The Changing Nature of Civil – Military Operations in Peacekeeping*. V: The New Peacekeeping Partnership. Ed.: Morrision, Alex. The Lester B. Pearsons Canadian International Peacekeeping Training Center, Canada, 55-72.

Barston, Ronald Peter (1988) *Modern Diplomacy*. London and New York: Longman.

Benčina, Dragoljuba in Simoniti, Iztok (1994) *Mednarodne organizacije: priročnik in vodnik*. Ljubljana: DZS.

Bennett, A. Leroy (2002) *International Organizations: Principles and Issues (7th edition)*. New Jersey: Prentice Hall.

Benko, Vlado (1986) *Mednarodni odnosi*. Maribor: Založba obzorje.

Benko, Vlado (1997) *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Benko, Vlado (2000) *Zgodovina mednarodnih odnosov (druga izdaja)*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Bučar, Bojko (1993) *Mednarodni regionalizem: mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Bercovitch, Jacob (1997) Mediation in International Conflict. V Zartman I. William and J. Lewis Rasmussen *Peacemaking in International Conflict: Methods and Techniques*. Washington: United States Institute for Peace Press, 140-329.

Berridge, Geoff R. (1987) *International Politics. States, Power and Conflicts Since 1945*. New York: St. Martins Press.

Beyerlin, Ulrich (1995b) *Sanctions*. V Wolfrum, Rudiger ur. *United Nations: Law Policies and Practice (Volume II)*. Munchen: C.H. Beck Verlag, 1111-1129.

Bohte, Gorazd (2000) Vloga Varnostnega sveta OZN pri mirnem reševanju mednarodnih sporov. *VI. dnevi javnega prava*, 391-400.

Brglez, Milan (1998) Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava. V Jazbec, Milan (ur.) *Diplomacija in Slovenci: zbornik tekstov o diplomaciji in prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo*. Celovec: Založba Drava, 59-88.

Brownlie, Ian (1990) *Principles of Public International Law (fourth edition)*. Oxford: Clarendon Press.

Conforti, Benedetto (2005) *Mednarodno pravo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Degan, V. D. (2000) *Medunarodno pravo*. Rijeka: Pravni fakultet sveučilištva v Rijeci.

Fisher, R.J. (1995) Pacific, Impartial Intervention in International Conflict: A review and an analysis. V *Beyond confrontation – learning conflict resolutions in the post-cold war era..* Michigan: University of Michigan, 39.56.

Fomband, Charles Manga (1989) Consultation and Negotiation in the Pacifil Settlement of International Disputes. V O Connell, Marry Ellen (2003) *International Dispute Settlement – the library of essays in international law*. Ohio: Michael E. Maritz College of Law, 689-733.

Global Policy Forum 2006: www.globalpolicy.org/security/peacekpg/region/0228sigh.htm (26. 3. 2006).

Goulding, Marrack (1993) The evolution of United Peacekeeping. *International Affairs* 69(3).

Grizold, Anton in Ferfila, Bogomil (2000) *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States (1992). United Nations - New York: Office of Legal Affairs.

Handbook OSCE (2000) *Organistaion for Security and Co-operation in Europe*. Dunaj.

Hamilton, Keith and Langhorne, Richard (1995) *The Prectise of Diplomacy. Hs Evolution, Theory and Administration*. London and New York: Routledge.

Ibler, V. (1987) *Rječnik medunarodnog javnog prava*. Zagreb: Informator.

Jambrek, Peter, Anton Perenič, Marko Uršič ur. (1988) *Varstvo človekovih pravic: razprave, eseji in dokumenti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kelsen, H. (1951) *The law of the United Nations*. London.

Lebow, Ned (1978) *Accidents and Crises: The Dogger Bank Affair*. V O Connell, Marry Ellen (2003) *International Dispute Settlement – the library of essays in international law*. Ohio: Michael E. Maritz College of Law, 115-141.

Merrills, J.G. (1998) *International dispute settlement (3rd edition)*. Cambridge: Cambridge University Press.

Morgenthau, Hans J. (1995) *Politika med narodi: borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.

Moussis, Nicolas (1999) *Evropska unija*. Ljubljana. Evropa zbirka.

Nahlik, Stenilaw Edward (1990) *Development of Diplomatic Law: Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. The Hague, London, Boston: Martinus Nijhofl,

Nicolson, Harold (1988) *Diplomacy*. Washington DC: Georgetown University.

OAS Background: <http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/gbnotes/igos/oas9109.html> (19. 3. 2006)

OAS Notes:

<http://www.oas.org/main/main.asp?sLang=E&sLink=http://www.oas.org/juridico/english/charter.html> (16. 2. 2006).

Pease, Kelly-Kate S. (2003) *International Organisations: perspectives on governance in the twenty-first century*. New Jersey: Prentice Hall.

Platiše, Mateja (2001) Vloga regionalnih organizacij na področju mirnega reševanja mednarodnih sporov. *Zbornik znanstvenih razprav – LXI. Letnik*, 171- 192.

Pogačnik, Miha (1994) Mirno reševanje mednarodnih sporov v okviru konference o varnosti in sodelovanju v Evropi. *Pravnik* 49(10-12), 397- 409.

Pogačnik, Miha (1995a) Načelo mirnega reševanja mednarodnih sporov v dobi Združenih narodov. *Pravnik* 50(6-8), 347- 356.

Pogačnik, Miha (1995b) Arbitraža kot sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov. *Pravnik* 50 (4-5), 239- 249.

Pogačnik, Miha (1996) Mirno reševanje mejne problematike med republiko Slovenijo in republiko Hrvaško. *Pravnik* 51(1-3), 75-97.

Pogačnik, Miha (2000) Diplomatska sredstva mirnega reševanja mednarodnih sporov. *Pravnik* 55(9/10), 663- 675.

Polk, William R. (1997) *Neighbors and Strangers*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Potemkin, V.P. (1947) *Zgodovina diplomacije (I, II)*. Ljubljana: DZS.

Ramsbotham, Oliver in Woodhouse, Tom (1999) *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

Russett, Bruce in Starr, Harvey (1996) *Svetovna politika*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Shaw, Malcolm H. (1997) *International law (fourth edition)*. Cambridge: Cambridge University, 717-932.

Simoniti, Iztok (1995) *Multilateralna diplomacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Simpson, Smith (1987) *Diplomacy*. Washington: The institute for the study of Diplomacy – Georgetown University.

Starke, J.G. (1989) *Introduction of International Law*. London: Butterworths.

Svet Evrope <http://www.idcse.nuk.si/> (22. 3. 2006).

Sisk, T. D. (1996) *Power Sharing and International Mediation in Ethnic Conflicts*. Washington: USIP Press. Chapters 4,5,6.

Šabič, Zlatko ur. (2005) *Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

The Blue Helmets (1990) *A review of United Nations peacekeeping*. New York: United Nations Department of Public Information.

Tomuschat, C. (1994) Pacific Settlement of Disputes (article 33). V Bruno Simma (ur.) *The Charter of the United Nations: a commentary*. Oxford: Oxford University Press.

UN Peacekeeping: Questions and Answers (http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/qa_english.pdf, stran 3).

United Nations Secretary-General http://www.un.org/News/press/docs/2005/sg/sg_office.html (22. 11. 2005).

Vogt, Margaret A. (1996) The OAU and Conflict Management www.ploughshares.ca/content/BUILD%PEACE/Vogt/html (26. 4. 2006).

Vukadinović, Radovan (1994) *Diplomacija: strategija političnih pogajanj*. Ljubljana: Arah Consulting.

Zagorac, Dean ur. (2001) *Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča z drugimi dokumenti in uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Amnesty International Slovenije.

Zgonec-Roželj, Miša (2001) Sistem mirnega reševanja mednarodnih sporov po Konvenciji Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu. *Pravnik* 56(9-10), 586-606.

Župančič, B.M. (1989) *Pravni memorandum*. Ljubljana, 527.

Wolfum, Rudiger ur. (1995) *United Nations: Law Policies and Practice (volume I and II)*. Munchen: C.H. Beck Verlag.

White, Brian (1995) *Diplomacy; Understanding Foreign Policy: The Foreign Policy System Approach*. Aldershot, Brookfield, 249-259.

Primarni viri:

An Agenda for Peace, Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping (1992). UN doc. A/47&277-S/24111 www.un.org/Docs/GS/agpeace.html (12. 4. 2006).

Convention on Conciliation and Arbitration within the CSCE, text of CSCE/RPDG.2/Rev.1, Stockholm, Dec. 1992 http://www.osce.org/documents/html/pdfhtml/4156_en.pdf.html (24. 2. 2006).

Charter of The League of Arab States

(http://www.arableagueonline.org/arableague/english/details_en.jsp?art_id=134&level_id=40&page_no=2) (12. 4. 2006).

Declaration on Principles Guiding Relations between Participating States, Helsinki Final Act 1975 <http://www.osce.org/docs/english/1990-1999/summits/helfa75e.htm> (24. 2. 2006).

Declaration of the Assembly of Heads of State and Government on the Establishment, within the OAU of a Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution www.oau-oua.org/direc_info/dir_politique/conflict_manag/declaration.htm (12. 4. 2006).

European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes 1957, člen 1 <http://www1.umn.edu/humanrts/peace/docs/europeace.html> (26. 2. 2006).

Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svobidčin http://www.idcse.nuk.si/k_po_spre_005.html (2. 5. 2006).

Join Defense and Economic Cooperation Treaty Between The States of The Arab League http://www.arableagueonline.org/arableague/english/details_en.jsp?art_id=736&level_id=272 (12. 4. 2006).

Kellogg-Briand Pakt <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/kbpact.htm> (26. 2. 2006).

Mavromantis Jerusalem Concession Case (1924). Permanent International Court of Justice (P.C.I.J.), Ser. A. No. 2. (12. 11. 2005).

Model Rules on Arbitral Procedure, Yearbook of the International Law Commission, 1958, Vol. II. (12. 4. 2006).

OAS Charter

<http://www.oas.org/main/main.asp?sLang=E&sLink=http://www.oas.org/juridico/english/charter.html> (12. 5. 2006).

OAU Charter (1963) http://www.au2002.gov.za/docs/key_oau/oau_charter.htm (12. 4. 2006).

Pact de Bogota 1948 <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/A-42.doc> (12. 4. 2006).

Principles for Dispute Settlement, CSCE: Report of the CSCE Meeting of Experts on Peaceful Settlement of Dispute, Valletta, Februar 8, 1991, I.L.M., Vol. 30, March 1991.

Provisions for a CSCE Procedure for Peaceful Settlement of Disputes: Report of the CSCE Meeting of Experts on Peaceful Settlement of Dispute, Valletta, Februar 8, 1991, I.L.M., Vol. 30, March 1991.

Report of the Panel on United Nations Peace Operations (2000) (UN doc. A/55/305 – S/2000/809) http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/ (12. 4. 2006).

Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča (1998) <http://www.amnesty.si/datoteka.php?md5ime=339fd1ef2a7dd5b4bb23f69f9c1d2485> (3. 5. 2006).

The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes <http://fletcher.tufts.edu/multi/texts/BH033.txt> (10. 3. 2006).

The Hague Convention of 1899 for Pacific Settlement of International Disputes <http://fletcher.tufts.edu/multi/texts/BH014.txt> (10. 3. 2006).

The Covenant of the League of Nations <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/leagcov.htm> (12. 11. 2005).

Združeni Narodi (1992) *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut meddržavnega sodišča*. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.